

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Bc. Eva Kulhánková

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

MANAGEMENT VZDĚLÁVÁNÍ
MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ
V ČESKÉ REPUBLICCE

Bc. Eva Kulhánková

Centrum školského managementu

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Jindřich Kitzberger

Studijní program: Management vzdělávání

2012

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Management vzdělávání mimořádně nadaných dětí v České republice vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně, za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

21. 3. 2012

Eva Kulhánková

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování vedoucímu diplomové práce, RNDr. Jindřichovi Kitzbergerovi za konzultace, pomoc a cenné poznámky při vedení diplomové práce. Děkuji všem ředitelům škol a pracovníkům krajských úřadů, kteří mi poskytli podkladové údaje pro uskutečnění výzkumu. Děkuji PhDr. Kociánové a Mgr. Hubatkovi, ředitelům základních škol, PhDr. Svobodové a Mgr. Strakovi, pracovníkům pedagogicko-psychologických poraden, Mgr. Havlové a PhDr. Fořtíkové PhD. z Centra nadání, za poskytnutá interview a cenné zkušenosti s péčí o nadané žáky, které mi předali.

V neposlední řadě děkuji rodině za podporu při psaní závěrečné práce.

NÁZEV:
**MANAGEMENT VZDĚLÁVÁNÍ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ
V ČESKÉ REPUBLICĚ**

AUTOR:
Bc. Eva Kulhánková

KATEDRA:
Centrum školského managementu

VEDOUCÍ PRÁCE:
RNDr. Jindřich Kitzberger

ABSTRAKT:

Cílem práce je zjistit aktuální podmínky pro vzdělávání nadaných žáků v České republice a jakými legislativními, finančními i metodickými opatřeními státní politika ovlivňuje vzdělávání nadaných dětí, popř. jaký mají dopad na školy. Dalším cílem je ověřit, jaký význam ředitelé základních škol přikládají této problematice, co jim usnadňuje nebo komplikuje zavádění systematického vzdělávání nadaných žáků ve školách.

Práce se skládá ze tří částí. První část je teoretická a seznamuje čtenáře s problematikou vzdělávání nadaných dětí v České republice v oblasti legislativy a popisuje i pohled do vybraných států v zahraničí. Druhou částí je empirický výzkum, založený na metodě dotazníku a rozhovoru, jehož cílem je zjistit, jaké jsou na základních školách podmínky pro vzdělávání mimořádně nadaných dětí. Zaměřuje se na činnost ředitelů škol, jak pedagogy motivují, vzdělávají i hodnotí a jaké výhody pro školu práce s mimořádně nadanými dětmi přináší. Dalším cílem je zjistit možnosti a rozdíly financování práce s nadanými dětmi v jednotlivých krajích.

Na základě zjištěných údajů je vytvořen návod, který by mohl ředitelům škol pomoci při zavádění systematického vzdělávání nadaných žáků v jejich školách. Návod je koncipován formou postupných navazujících kroků.

KLÍČOVÁ SLOVA

Management vzdělávání, mimořádně nadané děti, motivace pedagogů, odměňování pedagogů, další vzdělávání pedagogických pracovníků.

TITLE:

MANAGEMENT EDUCATION OF GIFTEN CHILDREN IN THE CZECH REPUBLIC

AUTHOR:

Bc. Eva Kulhánková

DEPARTMENT:

School Management Centre

SUPERVISOR:

RNDr. Jindřich Kitzberger

ABSTRACT:

A goal of my dissertation is to find out current educational conditions of gifted children in Czech Republic. What legislative, financial and methodological proceedings of state policy influence education of talented children and their possible impact on schools. Another aim is to verify how important this educational field is attributed by headmasters at primary schools and what helps or complicates introducing methodical education of gifted pupils.

The dissertation contains of three parts. The first one is theoretical which acquaints readers with educational field of talented children in the Czech Republic in sphere of legislative, including the glance abroad. Second part is an empirical questionnaire survey, based on interview detecting conditions for education of exceptionally gifted children at primary schools. It focuses on headmasters, their motivating, educating and evaluating of teachers and what advantages for school it brings. Another goal is to find out possibilities and differences in financing the work with talented children in particular regions.

On the basis of established data is created a manual, which could help headmasters to introduce methodical education of gifted pupils. The manual is drawn up as a gradual successive approach.

KEY WORDS:

Management education, exceptionally gifted children, motivation for teachers, reward system for teachers, training for teachers

CÍL PRÁCE:

- 1) Zjistit aktuální podmínky pro vzdělávání nadaných žáků v České republice a jakými legislativními, finančními i metodickými opatřeními státní politika ovlivňuje vzdělávání nadaných dětí i jejich dopad na školy.
- 2) Ověřit, jaký význam ředitelé základních škol přikládají této problematice, co jim usnadňuje nebo komplikuje zavádění systému vzdělávání nadaných dětí ve školách.
- 3) Vytvořit doporučení pro ředitele škol k zavedení systému vzdělávání nadaných žáků ve škole.

VÝSTUP PRÁCE:

Návod postupných činností při zavádění systému vzdělávání nadaných žáků ve škole.
Určeno pro ředitele základních škol.

VÝZKUMNÉ METODY:

Dotazník

Rozhovory

ZKRATKY

- ČR – Česká republika
- DVPP – Další vzdělávání pedagogických pracovníků
- ICT – informační a komunikační technologie
- IPPP – Institut pedagogicko-psychologického poradenství
- IVP – Individuální vzdělávací plán
- MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- NIDM – Národní institut dětí a mládeže
- PPP – Pedagogicko-psychologická poradna
- P.R. – Public Relations
- RVP – Rámcový vzdělávací program
- SPC – Speciální pedagogické centrum
- ŠVP – Školní vzdělávací program

Obsah:

1. ÚVOD.....	9
2. DŮLEŽITOST PÉČE O NADANÉ DĚTI	11
3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA K DIPLOMOVÉ PRÁCI	12
4. CO SE ROZUMÍ POD POJMEM NADÁNÍ A TALENT	12
4.1 Nadaný žák	14
4.2 Mimořádně nadaný žák	14
5. SOUČASNÁ SITUACE VZDĚLÁVÁNÍ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ V ČESKÉ REPUBLICE	16
5.1 Různé formy vzdělávání nadaných žáků v ČR	18
5.2 Legislativní zabezpečení vzdělávání nadaných dětí v ČR	20
6. CO MŮŽE UDĚLAT ŠKOLA PRO VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ A ŽÁKŮ?	28
6.1 Role ředitele školy v oblasti péče o nadané děti	29
7. ŘEŠENÍ OTÁZKY VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ V JINÝCH ZEMÍCH	30
7.1 Příklady přístupu k nadaným dětem v jednotlivých zemích	31
7.2 Možnosti inspirace z jiných států	37
8. KDE JE MOŽNÉ HLEDAT INSPIRACE NEBO RADY PŘI PÉČI O NADANÉ DĚTI?	38
8.1 Mezinárodní organizace	41
8.2 Speciální školy pro mimořádně nadané děti	42
9. VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ V OBLASTI PÉČE O DĚTI MIMOŘÁDNĚ NADANÉ.....	42
10. VÝZKUM	44
10.1 Cíl výzkumu	44
10.2 Metody získávání dat	44
10.3 Výzkumný problém.....	45
10.4 Výzkumné okruhy	45
10.5 Hypotézy	45
10.6 Kvantitativní výzkum – metodou dotazníků ředitelům škol.....	46
10.7 Kvantitativní výzkum – metodou dotazníků pracovníkům krajských úřadů	49
10.8 Kvalitativní výzkum.....	49
10.9 Výsledky šetření.....	50
10.10 Závěry z kvalitativního šetření	75
10.11 Analýza zjištěných výsledků	80
10.12 SWOT analýza výsledků šetření	83
11. NAVRŽENÁ OPATŘENÍ PRO ZLEPŠENÍ SYSTÉMU VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH ŽÁKŮ V ČR	85
12. JAK SE STÁT ŠKOLOU, KTERÁ BUDE PLNĚ ROZVÍJET NADANÉ DĚTI?.....	87
12.1 Návod postupných činností při zavádění systému vzdělávání nadaných žáků ve škole.....	89
13. ZÁVĚR	105
14. Seznam obrázků, grafů a tabulek.....	108
15. POUŽITÁ LITERATURA.....	109
16. PŘÍLOHY	Chyba! Záložka není definována.

1. ÚVOD

Římský politik a řečník Marcus Tullius Cicero řekl před více než 2000 lety:

„Pole jakkoliv úrodné, přece bez obdělání úrodu přinášet nemůže.“

Tento citát je důkazem toho, že tak vyspělá civilizace, jako byla Římská říše, stavěla svůj rozvoj na vzdělávání a výcviku schopných a nadaných jedinců. Už staří Římané věděli, že samotný přirozený talent nestačí, ale je ho třeba rozvíjet a podporovat. Římská říše si vyhledávala a se zvláštní péčí rozvíjela nadané a talentované jedince. Díky tomu se na dlouhá století stala nejvyspělejší civilizací.

Rozvoj společnosti zajišťují mimořádně nadaní jedinci. Díky jejich nápadům, vynálezům, umění a dalším výjimečným schopnostem mohou posouvat vývoj civilizace dopředu. Nápady a vynálezy jsou pro společnost velmi důležité. Převážná většina vědeckých objevů je vytvořena lidmi s výjimečnou inteligencí a velkou tvořivostí.

Nadaní jedinci potřebují pro svůj rozvoj kvalitní vzdělávání. Potenciál nadaných je třeba cílevědomě rozvíjet již od nejtělejšího věku. Státní politika by měla zabezpečit možnost individuálního rozvoje talentovaných dětí ve školách, ředitelé škol pak zajistit podporu pedagogů pro práci s talentovanými žáky. Od pedagogů vyžaduje tato činnost zvýšené úsilí, které se neobejde bez motivace a podpory vedoucími pracovníky škol.

Vzdělávání mimořádně nadaných dětí v České republice stále není prioritou vzdělávací politiky. Přestože se zaváděním kurikulární reformy byla nastartována změna, současný stav péče o mimořádně nadané žáky není v některých školách dostačující. Legislativa stanovuje vytvoření podmínek pro vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů, v praxi však nebývají vždy naplňovány. Nadaní žáci vyžadují specifické vzdělávací přístupy. Plánování a koordinace individuálních přístupů k nadaným žákům do běžné výuky je pro pedagogy velmi náročná práce. Z tematické zprávy ČŠI, zveřejněné v srpnu 2008 „Učí školy pracovat s nadanými žáky?“ vyplývá, že většina učitelů si uvědomuje, že nadaní žáci musí být vzděláváni v souladu s jejich schopnostmi a mají dostávat úkoly, které odpovídají jejich schopnostem. Ve školách však převládá bezradnost, která vyplývá z nepochopení celé problematiky potřeb mimořádně nadaných dětí (Entler, 2008).

Jak uvádí Václav Fořtík, místopředseda Mensy ČR a předseda rady pro Dětskou Mensu ČR: „České školství má stále poměrně značné rezervy ve vzdělávání nadaných dětí, pouze některé školy již věnují vzdělávání mimořádně talentovaných žáků vysokou pozornost“ (Stejskalová, 2010).

Pokud se mimořádně nadaným dětem nedostává patřičné péče, nedosáhnou výkonu, pro který mají vrozené předpoklady a nemohou rozvinout své nadání. Nadaní jedinci potřebují speciální přístup, aby mohli svůj talent rozvíjet a později se z nich stali umělci, vědci a odborníci ve zvoleném oboru. Takové osobnosti budou přínosem pro celou civilizaci i daný stát.

Vzdělávací politika by se proto měla zaměřit na podporu nadaných jedinců a propracovat celkový systém vzdělávání nadaných dětí na všech úrovních.

Cílem této práce je zjistit, jaké jsou podmínky pro řízení vzdělávání nadaných dětí v ČR a jakými legislativními, finančními i metodickými opatřeními státní politika ovlivňuje vzdělávání nadaných dětí a jaký mají dopad na školy.

Výzkum je zaměřen na to, jak řeší ředitelé základních škol vzdělávání nadaných dětí, co jim usnadňuje nebo komplikuje řízení procesu práce s nadanými dětmi ve školách. Cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem vedoucí pracovníci vedou učitele ke vzdělávání nadaných žáků (odměňování, motivování, další vzdělávání). Dalším cílem je ověřit, co může cílevědomá práce s nadanými dětmi přinést škole a jaké jsou možnosti a rozdíly financování práce s nadanými dětmi v jednotlivých krajích.

Při analýze se vycházelo z informací zjištěných dotazníkovým šetřením od ředitelů základních škol a od pracovníků krajských úřadů, odboru školství, z informací získaných z rozhovorů s řediteli škol zaměřených na vzdělávání nadaných žáků, pracovníků pedagogicko-psychologických poraden a pracovníků Centra nadání. Některé údaje byly získány z výročních zpráv ČŠI a dalších dostupných zdrojů z webu a článků vzdělávacích institucí a MŠMT.

Na základě prostudované literatury a výsledků výzkumu byl vytvořen návod pro ředitele základních škol, jak by mohli postupovat při zavedení systému vzdělávání nadaných žáků ve škole.

Téma vzdělávání nadaných žáků bylo řešeno v mnoha pracích s pedagogickým a psychologickým zaměřením. Na okraji zájmu ale zůstává tato problematika z pohledu managementu vzdělávání. Rozvoj nadání žáků by nikdy nemohl dobře fungovat, pokud by nebyl zahrnut v celkovém systému vzdělávání. Vzdělávání nadaných dětí musí podporovat vláda, MŠMT, krajské úřady, zřizovatelé, školy v čele s jejich řediteli a další organizace. Ucelený systém musí být funkčně upraven v legislativě. Závěrečná práce se zabývá řešením problematiky vzdělávání nadaných dětí z pohledu české státní vzdělávací politiky a zejména managementu škol. Pokud by ředitelé škol nepodpořili vzdělávání nadaných

žáků ve škole, učitelé by nevěnovali nadaným patřičnou péči. Pokud by legislativa neřešila vzdělávání nadaných žáků, ředitelé škol by nepodporovali vzdělávání nadaných žáků na jejich školách. Pokud by ČŠI nekontrolovala podmínky pro vzdělávání nadaných žáků, školy by tyto podmínky nevytvářely, atd. Management vzdělávání je tedy základem pro výuku a rozvoj nadaných žáků a zajištění budoucí prosperity státu pomocí odborníků vychovaných z mimořádně nadaných dětí.

2. DŮLEŽITOST PÉČE O NADANÉ DĚTI

„Nadání není možné vyrobit, můžete ho ale zničit“. Eva Vondráková

Nadaných jedinců a jejich potenciálu je nutné využívat v maximální možné míře, jak uvádí Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, zejména v kontextu malých států. Třebaže počet mimořádně nadaných jedinců se pohybuje podle Bílé knihy mezi jedním a dvěma procenty, je nutné jim věnovat pozornost, jelikož jejich tvůrčí potenciál má pro společnost zásadní význam (Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, 2001).

Co budou moci výjimečně nadaní jedinci, do jejichž vzdělání bude stát investovat, společnosti vrátit nebo nabídnout, předem nevíme. Víme ale, co již nadaní v historii pro společnost vytvořili. Nad tím jistě stojí za to se zamyslet při zvažování, zdali tyto jedince podporovat či nikoli. Přístup ke vzdělávání je závislý na politických a hospodářských prioritách daného státu. Politika může upřednostňovat pro všechny lidi stejné vzdělávání (tak, jak tomu bývalo v České republice v dobách komunismu), pak se bude soustředit na průměrné a slabší žáky, což povede k tomu, že nadané děti nebudou moci plně rozvíjet své talenty a jejich nadání bude nevyužito, možná i ztraceno.

„Mnoho nadaných a talentovaných dětí, jestliže se jim nedostává odpovídající podpory, upadá a nerozvíjí své nadání, které by je mohlo dovést k vědeckým objevům, umělecké tvorbě, umožnilo by jim stát se vůdčími osobnostmi nebo prostě jen šťastnými lidmi s přiměřenou sebedůvěrou. Ignorováním talentů ztrácí i společnost. Ztrácí tvořivé vůdčí osobnosti ve vědě, umění, politice a získává frustrované odpadlíky ze škol, společnosti, veřejného života a někdy i ze života vůbec“ (Erica Landau, 2007).

3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA K DIPLOMOVÉ PRÁCI

Na internetu nebo v odborných pedagogických časopisech a knihách se objevuje stále více článků na téma nadané děti. Vzhledem k aktuálnosti a důležitosti daného tématu je však nabídka nedostačující. Počet zdrojů poskytujících informace o identifikaci, postupech a metodách práce s nadanými je minimální ve srovnání se zahraniční literaturou.

Studium článků bylo provedeno v rámci přípravné fáze na výzkum. Teoretická východiska jsou vyjádřena formou citace článků s uvedením zdroje v závorce za textem a veškerá použitá literatura je uvedena v závěru práce.

4. CO SE ROZUMÍ POD POJMEM NADÁNÍ A TALENT

Termín nadání a talent není jasně definován. V Pedagogickém slovníku je pojem nadání vysvětlen takto: „Nadání, synonymum talent, je dosud málo prozkoumaný, a proto obtížně definovatelný jev. Znamená schopnosti člověka pro takové výkony určitých činností intelektuálního nebo fyzického charakteru, které se mohou jevit jako výjimečné ve srovnání s běžnou populací. Podle některých teorií je nadání přirozenou vlastností každého normálního jedince (každý má dispozice k něčemu). V pedagogickém pojetí převládá tradiční představa o nadání jako o výjimečné složce osobnosti některých jedinců, zejména nadání intelektuálního typu např. osvojování cizích jazyků, umělecký talent aj.“ (Průcha a kol., 2001, str. 131).

Na rozdíl od Pedagogického slovníku, Psychologický slovník rozděluje pojmy talent a nadání a přiděluje jim různé významy. Za nadání považuje „soubor vloh jako předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopnosti. Nejčastěji je používáno ve spojení s jedinci podávajícími nadprůměrné výkony při činnosti tělesné či duševní.“ Talent definuje jako „soubor schopností, zpravidla pokládáný za vrozený, umožňující dosáhnout v určité oblasti nadprůměrných výkonů. Je též označován za projevené nadání, tj. odhalený úspěšnými výkony. Někdy je nazýván tvořivé nadání“ (Hartl, 2000, s. 338).

Z výše uvedených popisů jasně vyplývá, že jsou tyto pojmy obtížně definovatelné. Většina odborníků se shodne v tom, že nadání je nadprůměrná schopnost. Aby mohlo nadání (nebo talent) vyniknout, musí mít jedinec motivaci a angažovanost v úkolu.

Někteří odborníci (Fořtík, 2007; Machů, 2006) pojmy talent a nadání používají jako synonyma, jiní je odlišují. Termín talent je užíván, pokud má jedinec velké schopnosti v oblasti výtvarného a hudebního umění nebo sportu. Jiní používají výraz „talent“ pro

výjimečné schopnosti v jednom oboru, zatímco „mimořádným nadáním“ myslí soubor dobře rozvinutých schopností ve více oblastech (Mönks, 2002).

Ve spojení s intelektem se používá spíše termín nadání nebo mimořádné nadání. V následném textu budou používány termíny talent i nadání, tak jako v pedagogickém slovníku, jako synonyma.

Nadání neboli talent se mohou projevovat v různých oblastech a vztahovat k různým aktivitám. Podle autorů Mönkse (2002) a Dočkala (2005) se rozlišuje nadání na:

- ***Intelektové nadání***

Mezi intelektové nadání patří obecné, verbální, početní, paměťové a další schopnosti, které při své kombinaci tvoří základ pro další druhy nadání.

- ***Specifické akademické vloh***

Tyto vloh umožňují realizaci intelektových schopností ve specifických oblastech (např. nadání pro přírodní vědy).

- ***Kreativní nadání***

Kreativní nadání se často pokládá za součást každého nadání. Umožňuje jedinci vytvářet zajímavé nápady, využívat nové materiály a produkty pro svoji činnost.

- ***Vědecké schopnosti***

Podstatou vědeckých schopností je realizace intelektových a kreativních schopností.

Lze je členit na matematické, technické, fyzikální nadání aj.

- ***Vůdcovství ve společnosti***

Vůdcovské schopnosti umožňují kvalitnější mezilidské vztahy, komunikaci mezi lidmi a také organizaci a vedení osob.

- ***Mechanické schopnosti (zručné schopnosti)***

Mechanické schopnosti jsou spojeny s talentem v umění, vědě, schopnosti vnímat podobnosti, rozdíly, dále jde o představivost, schopnost manipulovat s vizuálními vzory, detaily atd.

- ***Nadání v krásném umění***

Kreativní nadání se objevuje především v oblastech hudebních, výtvarných, hereckých a tanečních.

- ***Psychomotorická schopnost***

Je realizací pohybových vloh. Zahrnuje nadání na různé druhy sportu nebo umělecké pohybové aktivity.

Jednotlivé druhy nadání se navzájem doplňují a ovlivňují. Následující texty se zaměřují spíše na intelektuální, akademické a vědecké schopnosti, které mohou být rozvíjeny zejména v prostředí škol.

4.1 Nadaný žák

Nadaný žák má soubor schopností, pomocí nichž dosahuje vyšších výkonů, než běžná populace. Takový žák má tedy vlastnosti, schopnosti i motivaci k tomu, aby vytvářel mimořádné produkty nebo výsledky činnosti. Dokáže ze svých předností těžit a zároveň kompenzovat svoje nedostatky. Hříbková (2005) uvádí: „Nadaný žák má potenciál pro mimořádný výkon v určité činnosti“. Nadání bývají předčasně vyvinuti v dané oblasti a mají mimořádnou vnitřní motivaci pro výkon a tvořivý přístup k řešení problémů. Takoví jedinci mají velké předpoklady k tomu, aby se stali uznávanými osobnostmi, vědci či nositeli myšlenek v kterékoli oblasti života. Již v roce 1972 Marland definoval nadané a talentované žáky takto: „Nadané a talentované děti jsou ty děti, které jsou identifikovány kvalifikovanými profesionály a které jsou vzhledem k výjimečnému potenciálu schopné vysokých výkonů. Tyto děti potřebují k realizaci přínosu pro společnost vzdělávací program a servis, které obvykle neposkytují běžné školy.“ (Jurášková, 2006, s. 14).

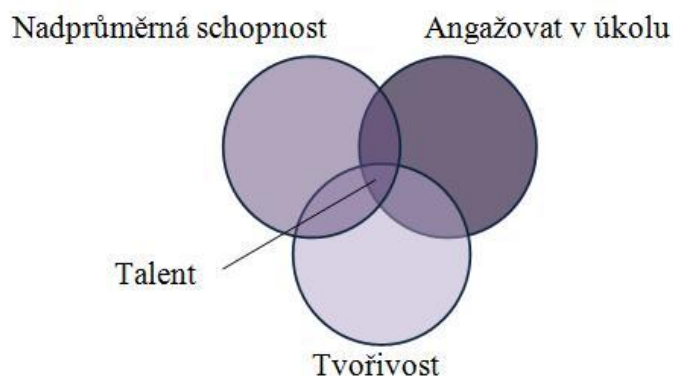
4.2 Mimořádně nadaný žák

Podle současné školské legislativy: „Mimořádně nadaným žákem se rozumí jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech“ (Valenta, 2009, s. 619). Jednoduše řečeno Mimořádně nadaný žák je tvořivý, kreativní a schopen hledat nové cesty. Měl by mít vnitřní motivaci – schopnost soustředit energii na činnost, vytrvalost a trpělivost, která jej žene za novými poznatky, novými informacemi. (Švancar, 2008). Z definic vyplývá, že mimořádně nadaný žák nemá pouze intelektové schopnosti na vysoké úrovni, ale projevuje se i vysokou schopností kreativity a vnitřní motivace k určitým činnostem.

V právních normách se používá definice „děti, žáci a studenti mimořádně nadaní“, tzn. ty, které jsou identifikovány školským poradenským zařízením, viz kapitola č. 5.2. Toto označení by se dalo považovat pouze za „administrativní“, protože existuje mnoho nadaných dětí, žáků a studentů, které nebyly vyšetřeny a diagnostikovány ve školském

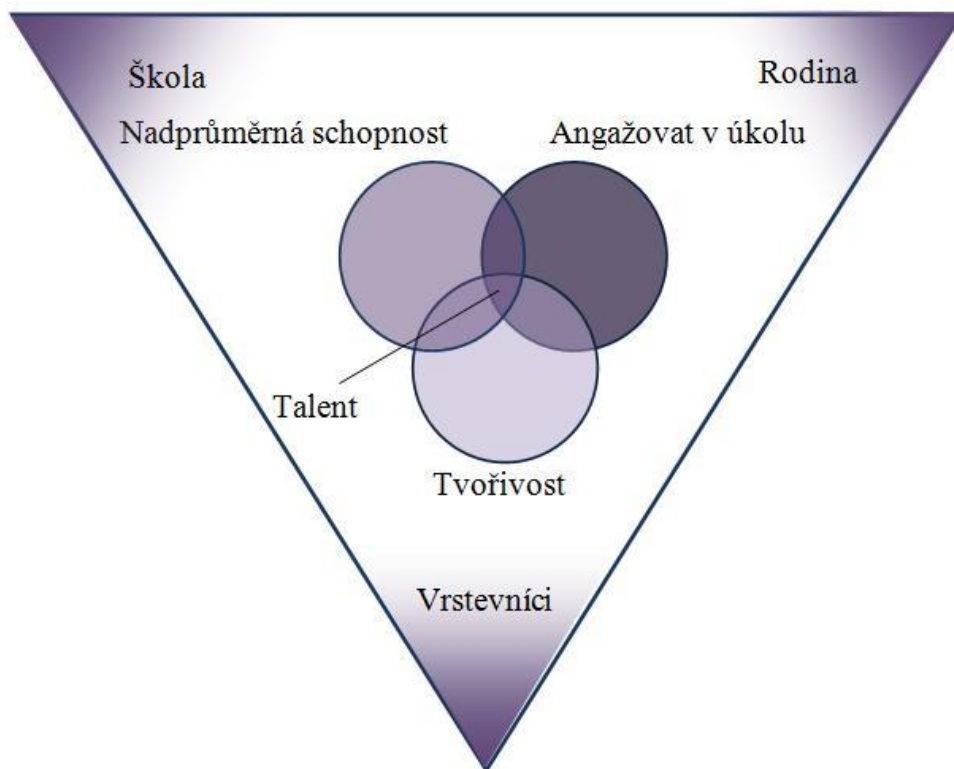
poradenském zařízení a přesto mají nárok a potřebují speciální přístup k rozvoji jejich nadání. Ondřej Straka, koordinátor pro vzdělávání nadaných žáků, uvedl v rozhovoru: „Někdy nejsou identifikovány z důvodu toho, že jejich mimořádné nadání nebylo rozpoznáno, jindy rodiče nebo přímo samotné nadané dítě odmítají odlišování se od ostatních, často i kvůli výsměchu spolužáků.“ V popředí zájmu vzdělávací politiky by měl být rozvoj všech nadaných žáků (identifikovaných i bez vyjádření školského poradenského zařízení), proto se v následujícím textu pod pojmem „nadaný žák“ rozumí „nadaný žák“ i „mimořádně nadaný žák“.

J. S. Renzulli (1986) znázornil koncepci nadání jako sadu tří shluků, které se vzájemně prolínají.

Obr. č. 1 Renzulliho „model tři kruhů“

Nezastupitelnou roli v rozvoji nadání sehrává prostředí, ve kterém se talentovaný jedinec nachází. Mönks (2002) upravil Renzulliho model a připojil k němu významnou roli činitelů, kteří ovlivňují, zda bude nadání rozvíjeno nebo ne. Tito činitelé jsou zejména škola, vrstevníci a rodina.

Obr. č. 2 Mönksův „vícefaktorový model nadání“

Mimořádně nadaný žák musí být vyšetřen ve školském poradenském zařízení, kde odborník posoudí úroveň schopností, kreativity i motivace pro mimořádný výkon a mimořádné nadání žáka potvrdí. Škola takovému žákovi musí do třech měsíců zpracovat individuální vzdělávací plán. Jednou za rok školské poradenské zařízení provádí kontrolní vyšetření. Toto vyšetření musí být vždy se souhlasem rodičů.

5. SOUČASNÁ SITUACE VZDĚLÁVÁNÍ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Financování vzdělávání mimořádně nadaných dětí a žáků probíhá v souladu s ustanovením § 160-162 školského zákona, Zákonem č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, Vyhláškou č. 492/2005 Sb., o krajských normativech, v platném znění a směrnicí MŠMT č.j. 28 768/2005-45. Podle všech těchto právních předpisů není stanoven ani normativ, ani pevná částka, která by vzdělávání nadaných žáků podporovala. Způsob přerozdělování finančních prostředků pro nadané žáky se v jednotlivých krajích značně liší.

V září roku 2003 byla vytvořena při IPPP ČR 21 členná pracovní skupina, která je tvořena psychology, pracovníky PPP ze všech 14 krajů. Tito odborníci byli vybráni v součinnosti s jednotlivými krajskými úřady. Výhodou bylo jednotné a koncepční proškolení odborníků PPP z celé republiky. Koordinátoři pak poskytují metodickou pomoc ostatním PPP.

Poskytování poradenských služeb nadaným dětem, žákům a studentům ukládá všem PPP ve standardních činnostech vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění.

PPP poskytují školám metodickou pomoc ve vzdělávání mimořádně nadaných žáků. Žáky mimořádně nadané řadíme mezi skupinu žáků, dětí a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Při vzdělávání nadaných žáků je využíván převážně integrační model, segregáční model pak spíše okrajově. V praxi se stává, že se oba systémy vzájemně prolínají.

ČŠI uvádí ve výroční zprávě za školní rok 2008/2009 (Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2008/2009, 2009, str. 62) „Učitelky/učitelé všech stupňů mají problémy s rozlišováním potřeb nadaných dětí a žáků, školy spíše pouze konstatují jejich přítomnost, ale nedokážou sdělit, co konkrétně pro ně školy učinily a v jakých aktivitách je chtějí zapojit. Učitelkám/učitelům chybí kompetence pro pedagogickou diagnostiku, chybí účinnější zpětná vazba mezi učitelkou/učitelem a žákem. Učitelky/učitelé se vyrovnávají velmi obtížně s požadavkem integrace, chybí osvěta a informovanost o praktických aktivitách pro individuální integraci žáků v běžném proudu v maximální míře. Rozvoj nových typů podpůrných struktur je zpožděný za potřebou praxe.“

O tom, že školám činí potíže identifikovat a cíleně podporovat nadané žáky svědčí i výsledky ČŠI. Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2008/2009 z prosince 2009 na str. 16 uvádí: „ V souboru navštívených škol byly zjištěny jen 0,2 % žáků evidovaných jako nadaní. Školám dělá problém identifikovat nadané žáky, navíc ČŠI zjistila cílenou podporu jen v 21,7 % sledovaných hodin ve třídách, kde je školy evidovaly.“ Z vyšetřování ČŠI 2008 na základních školách bylo zjištěno, že pouze 40 % se zaměřuje na vyhledávání talentů.

Na mnoha školách je vzdělávání nadaných žáků spíše na teoretické úrovni a k reálnému poskytování potřebné péče o nadané nedochází. Z toho vyplývá důležitá role ředitele, který musí ve škole zavádět strategickou koncepci vzdělávání nadaných žáků,

založenou na podpoře a motivaci pedagogů a zajištěním potřebných informací pedagogům, včetně proškolení. Podrobný plán práce s nadanými žáky je třeba zpracovat do ŠVP.

Legislativa ukládá školám povinnost věnovat se rozvoji talentu žáků. Kurikulární reforma zavádí vzdělávání nadaných žáků do školské praxe a přináší nové metody a možnosti práce s nadanými. Rámcové vzdělávací programy školám jednoznačně určují, aby ve svých třídách systematicky vyhledávaly děti, které se nějakým způsobem ve svém vzdělávání odchylojí od běžného průměru.

5.1 Různé formy vzdělávání nadaných žáků v ČR

5.1.1 Dělení podle organizace

- ***Speciální školy pro nadané žáky***

V České republice se státní základní školy speciálně pro nadané žáky nevyskytují, tuto možnost nabízí pouze školy soukromé. Vzdělávání na těchto zaměřených soukromých školách, se může flexibilně přizpůsobovat potřebám žáků. Výuku zajišťují pedagogové, kteří mají praktické i teoretické zkušenosti s nadanými dětmi. Nevýhodou je izolace těchto dětí od okolního světa.

Pro nadané žáky se nabízí také varianty, které splňují lepší možnosti individualizace v podobě alternativních škol. Mají menší počet žáků ve třídě a děti tak mají lepší možnost se prosadit. Další možností pro rozvoj nadání jsou víceletá gymnázia. Ani jedna z těchto typů škol však není přímo zaměřená na vzdělávání mimořádně nadaných žáků.

- ***Speciální třídy pro nadané***

Tento způsob výuky nadaných žáků využívají některé základní školy, které mají více tříd v ročníku. Do těchto tříd jsou přijaté pouze nadané děti. Nadané děti nejsou tolik odtrženy od běžného života, může však docházet k rivalitě mezi žáky běžné třídy a žáky třídy pro nadané děti.

- ***Skupinová forma***

Při tomto způsobu vzdělávání (nazýváno i grouping) je vytvořena skupina nadaných žáků, kteří jsou zapsáni do běžné třídy. Na některé předměty mohou docházet do vyšších ročníků nebo je jim nabídnuta rozšířená výuka některého nebo více předmětů. Tato forma má pozitivní účinky na stmelování nadaných žáků s ostatními a lepší zařazení do běžného

života. Pokud se podaří taková forma nastartovat, má pozitivní účinky i na ostatní děti, které motivuje k vyšším výkonům.

- ***Individuální vzdělávání***

Tato forma představuje vzdělávání jednoho žáka v běžné třídě. Úkolem učitele je zadávat nadanému žákovi speciální úkoly, které odpovídají jeho vzdělávacím potřebám. Někdy může znamenat pro nadaného žáka izolaci od ostatních a nepřijetí do kolektivu. Není ojedinělé, že učitelé využívají nadaného žáka a místo toho, aby rozvíjeli jeho talent, dělají z něho svého pomocníka, který pomáhá slabším žákům.

5.1.2 Dělení podle přístupu

a) Segregační model

Tato forma výuky se uskutečňuje ve speciálních školách a třídách pro nadané.

Tyto školy či třídy jsou speciálně vybavené a mají pedagogy s potenciálem pro rozvoj nadaných žáků. V České republice není tato forma příliš zavedená, ale v sousedním Slovensku je dosti běžná.

Forma segregačního modelu vyhovuje zejména extrémně mimořádně nadaným žákům. Aby byly vytvořeny ideální podmínky, je zapotřebí mít nižší počty žáků ve třídě. Toto vzdělávání vyžaduje mnohonásobně vyšší finanční prostředky. Protože se v České republice jedná pouze o soukromé školy, musí rodiče platit dosti vysoké školné.

Příklady soukromých škol pro nadané žáky v ČR:

- Soukromá základní škola Cesta k úspěchu v Praze.
- Open Gate-Boarding school, osmileté gymnázium v Praze.

b) Integrační model

Jedná se o zařazení nadaného žáka do běžné třídy. Na učitele jsou kladeny nároky na individuální vzdělávání nadaného žáka a naplňování jeho vzdělávacích potřeb. Při integrování nadaných žáků by měl být vytvořen a naplňován individuální vzdělávací plán. Pro pedagogy je tento model náročný na přípravu. I tento model může být pro nadaného žáka náročný z pohledu jeho adaptace mezi vrstevníky. Důležitá je role učitele, osobnost samotného žáka, ale i přístup rodičů i školy.

5.1.3 Dělení podle stylu vzdělávání

a) Akcelerace (urychlování)

Může mít více forem:

- Předčasné zahájení školní docházky
- Přestup žáka do vyššího ročníku (přeskočení ročníku)
- Zhuštění ročníku (žák absolvuje v jednom školním roce 2 ročníky)
- Paralelní studium (žák studuje na základní škole a některé vyučovací předměty zároveň na střední škole)
- Urychlení probíraného učiva v rámci běžné třídy

b) Obohacování učiva (Enrichment)

Jedná se o rozšiřování nebo prohlubování učiva nad rámec školního vzdělávacího programu. Dítě zůstává v běžné třídě, probírá však značně rozšířenou látku. Tento model by se měl přizpůsobit potřebám dětí.

5.2 Legislativní zabezpečení vzdělávání nadaných dětí v ČR

Rada Evropy v roce 1994 potvrdila, že mimořádně nadaní žáci potřebují pomoc při rozvíjení svých výjimečných schopností. Vyдалa Doporučení k výchově nadprůměrně nadaných dětí, ve kterém zdůrazňuje nutnost, aby každý stát legislativně zajistil vzdělávání nadaných. „Nadprůměrné děti musí mít možnost přístupu ke vzdělávacím podmínkám jim přizpůsobeným, které dovolují plně využít jejich možnosti v zájmu jejich vlastním i v zájmu společnosti. Žádná země si nemůže dovolit mrhat talenty jako lidskými zdroji. Legislativa musí brát v úvahu a respektovat individuální rozdíly za podmínky, že žádná skupina dětí nebude privilegována na úkor jiných. Děti nadprůměrně nadané, stejně jako ostatní, potřebují přizpůsobený školní systém, který jim umožní jít až na konec jejich možností. Všichni, kteří s dětmi přijdou do styku (učitelé, rodiče, lékaři, sociální pracovníci atd.), musí být vybaveni informacemi o nadprůměrně nadaných dětech a vzdělávací programy pro učitele musí zahrnovat postupy k identifikaci dětí, které mají velké schopnosti nebo zvláštní talent. Děti by měly být stimulovány např. různými pomůckami, mobilitou atd. a nadání a talent by měly být rozpoznány co nejdříve, jak je to možné.“ (Calábek, Švrček, 2007).

V České republice je potřeba vytváření podmínek pro vzdělávání nadaných jedinců zakořeněna již v Národním programu vzdělávání, Bílé knize z roku 2001. „Je tedy v zájmu

společnosti vytvářet potřebné podmínky pro rozvoj a uplatnění nadaných jedinců“ (Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, 2001). V návaznosti na tyto dokumenty byl vydán nový Školský zákon, navazující vyhlášky a rámcově vzdělávací programy pro všechny druhy škol. Ve všech těchto dokumentech je vzdělávání nadaných dětí zakomponováno a řadí vzdělávání nadaných dětí na úroveň vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (tj. žáků se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním). Všechny tyto dokumenty, které započaly kurikulární reformu, výrazně ovlivňují směr a další vývoj péče o nadané žáky v České republice.

„Je potěšující, že existuje legislativní podpora, která je nezbytná proto, aby se jakékoli formy vzdělávání mohly rozběhnout“ (Kovářová, Klugová, 2009, s. 9).

Vzdělávání mimořádně nadaných dětí, žáků a studentů je v ČR legislativně zabezpečeno:

- Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, třetí část.
- Rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) pro předškolní vzdělávání, RVP pro základní vzdělávání, RVP pro gymnázia a pro obory středního odborného vzdělávání.

Další dokumenty, které navazují na právní předpisy a doplňují je

- Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009-2013, která byla přijata v roce 2009 a je zaměřená na rozšíření stávajícího systému identifikace nadaných.
- Informace ke vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných zabezpečující realizaci ustanovení § 17 zákona č. 561/2004 Sb. a části třetí vyhlášky č. 73/2005 Sb.

5.2.1 Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zdroj: (Valenta, 2009)

Základním dokumentem, který právně upravuje vzdělávání v České republice, je zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném

vzdělávání (školský zákon). Tento základní legislativní dokument nastavuje právní rámec vzdělávání a některé jeho části se přímo věnují vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných dětí, žáků a studentů.

Systém vzdělávacích programů

§3 tohoto zákona stanovuje základní organizaci dokumentů, podle nichž je organizováno vzdělávání v ČR. V této souvislosti zákon zavádí pojem vzdělávací programy a zároveň určuje jejich strukturu, a to ve dvou úrovních: národní úroveň a školní úroveň.

Na národní úrovni se jedná o Národní program vzdělávání a na něj navazující rámcové vzdělávací programy (RVP). Jejich definice a vymezení obsahuje § 4 školského zákona.

Vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů

Vzděláváním nadaných dětí, žáků a studentů se zabývá § 17 školského zákona. Tento paragraf se člení na tři odstavce:

V odstavci (1) se uvádí: „*Školy a školská zařízení vytvářejí podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů*“. Z tohoto odstavce pro školy vyplývá obecná povinnost vytvářet podmínky a poskytovat péči nadaným žákům a studentům.

V odstavci (2) jsou stanoveny možnosti, které lze využít pro rozvoj nadání dětí a studentů: „*K rozvoji nadání dětí, žáků a studentů lze uskutečňovat rozšířenou výuku některých předmětů nebo skupin předmětů. Třídám se sportovním zaměřením nebo žákům a studentům vykonávajícím sportovní přípravu může ředitel školy odlišně upravit organizaci vzdělávání*.“ Zvlášť jsou zde zmíněny sportovní třídy, nebo třídy s žáky či studenty vykonávajícími sportovní přípravu. Těm může ředitel školy odlišně upravit organizaci vzdělávání.

První dva odstavce § 17 se zabývají obecně péčí o nadání dětí. Odstavec (3) je věnován péči o žáky a studenty mimořádně nadané:

„*(3) Ředitel školy může mimořádně nadaného nezletilého žáka na žádost osoby, která je v souladu se zvláštním právním předpisem nebo s rozhodnutím soudu oprávněna jednat za dítě nebo nezletilého žáka (dále jen „zákonný zástupce“), a mimořádně nadaného zletilého žáka nebo studenta na jeho žádost přeradit do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku. Součástí žádosti žáka, který plní povinnou školní docházku, je vyjádření školského poradenského zařízení a registrujícího praktického lékaře pro děti*

a dorost. Podmínkou přeřazení je vykonání zkoušek z učiva nebo části učiva ročníku, který žák nebo student nebude absolvovat. Obsah a rozsah zkoušek stanoví ředitel školy.“

Zde je konkrétně upraven postup přeřazení mimořádně nadaného žáka nebo studenta do vyššího ročníku bez nutnosti absolvovat nižší ročník. Z dikce odstavce (3) lze vyvodit rozdíl v přístupu k obecné péči o nadání žáků a studentů (odst. (1) a (2)), a přístupu k mimořádně nadaným žákům. Mimořádné nadání žáka/studenta je zde chápáno jako individuální záležitost jednotlivců. Zákon přesně stanovuje, že o přeřazení žádá nadaný žák/ student nebo jeho zákonný zástupce, stanovuje, kdo se k takovéto žádosti vyjadřuje (lékař i školské poradenské zařízení), a kdo (ředitel školy) a za jakých podmínek toto přeřazení schvaluje.

Individuální vzdělávací plán

Individuálnímu přístupu k mimořádně nadaným žákům a studentům odpovídá znění § 18:

„Ředitel školy může s písemným doporučením školského poradenského zařízení povolit nezletilému žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním na žádost jeho zákonného zástupce a zletilému žákovi nebo studentovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním na jeho žádost vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu. Ve středním vzdělávání nebo vyšším odborném vzdělávání může ředitel školy povolit vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu i z jiných závažných důvodů.“

Zde je zákonem definována možnost povolení vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu nejen žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, ale i žákům či studentům s mimořádným nadáním.

Stanovení prováděcího předpisu

Navazující § 19 následně zmocňuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy k stanovení pravidel a náležitostí zjišťování vzdělávacích potřeb a úpravu přijímání, organizace, průběhu a ukončování vzdělávání žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků a studentů nadaných. Tato pravidla jsou definována pro vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a nadaných.

5.2.2 Vyhláška č.73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Zdroj: (Valenta, 2009)

Konkrétní podoba těchto pravidel je stanovena prováděcím předpisem, zejména Vyhláškou č.73/2005 Sb. Tato vyhláška byla upravena novelizací č.62/2007 Sb., č. 227/2007 Sb. a vyhlášky č. 326/2008 Sb. (Vyhláška č. 227/2007 Sb. změnila účinnost vyhlášky č. 62/2007 Sb. z 1. září 2007 na 1. září 2008. Vyhláška č. 326/2008 Sb. pak odložila účinnost až na 1. září 2009). Dále byla tato vyhláška upravena novelizací č. 147/2011 Sb., ze dne 25. 5. 2011. Tato úprava se ale netýká části věnované nadaným žákům.

Vyhláška č. 73/2005 Sb. upravuje vzdělávání mimořádně nadaných žáků v třetí části, která je věnována vzdělávání žáků mimořádně nadaných.

Vzdělávání žáků mimořádně nadaných

V § 12 (1) odst. této vyhlášky je definován pojem „mimořádně nadaný žák“:

„Mimořádně nadaným žákem se pro účely této vyhlášky rozumí jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech.“

Z definice mimořádně nadaného žáka zákonem lze vyvodit snahu zákonodárců o individualizaci nadaných jedinců. Jejich mimořádná úroveň schopností a dovedností nemusí být pouze v širším okruhu činností, ale týká se i úzce zaměřených oblastí.

Odstavec (2) byl změněn vyhláškou č. 62/2007 Sb. a s platností od 1. 9. 2009 zní: *„Ke vzdělávacím potřebám žáka s mimořádným nadáním se vyjadřuje školské poradenské zařízení.“* Došlo k posílení role školských poradenských zařízení, neboť v původním znění tohoto odstavce bylo školským poradenským zařízením stanoveno pouze zjišťovat mimořádné nadání žáka.

Odstavec (3) svěřuje řediteli školy pravomoc k úpravě organizace výuky mimořádně nadaných žáků: *„Pro mimořádně nadané žáky může ředitel školy vytvářet skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků v některých předmětech.“*

Individuální vzdělávací plán

§ 13 vyhlášky č. 73/2005 Sb. ve znění pozdějších předpisů definuje Individuální vzdělávací plán (dále IVP) a stanovuje podrobnosti o jeho tvorbě a obsahu. Stanovuje též odpovědnost ředitele školy za zpracování IVP i tříměsíční lhůtu na vypracování IVP po potvrzení mimořádného nadání u žáka.

Přeřazení do vyššího ročníku

V § 14 vyhlášky č. 73/2005 Sb. stanovuje podrobnosti pro přeřazení mimořádně nadaného žáka do vyššího ročníku.

5.2.3 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

5.2.4 (dále jen RVP ZV)

(Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2005)

Vytvoření a definici RVP stanovuje zákon č.561/2004 Sb. v § 4. RVP byl zpracován Výzkumným ústavem pedagogickým v r. 2005. RVP ZV je členěn na jedenáct kapitol, rozdělených ve čtyřech částech. Vzděláváním mimořádně nadaných žáků se zabývá kapitola 9 v části D tohoto dokumentu.

V úvodu 9. kapitoly je zdůrazněn význam problematiky mimořádně nadaných žáků a důraz na vytvoření podmínek pro jejich vzdělávání. Další část se věnuje identifikaci nadání, která je dlouhodobým procesem, při kterém se uplatňují metody pedagogické, psychologické, pedagogicko-psychologické i laické. Pomoc při identifikaci a následné péči o mimořádně nadaného žáka mohou učitelům se souhlasem rodičů nebo zákonných zástupců žáka poskytnout psychologové v síti pedagogicko-psychologických poraden.

Zmiňují se zde specifika mimořádně nadaných žáků, kterými jsou:

- žák svými znalostmi přesahuje stanovené požadavky
- problematický přístup k pravidlům školní práce
- tendence k vytváření vlastních pravidel
- sklon k perfekcionismu a s tím související způsob komunikace s učiteli, který může být i kontroverzní
- vlastní pracovní tempo
- vytváření vlastních postupů řešení úloh, které umožňují kreativitu

- malá ochota ke spolupráci v kolektivu
- rychlá orientace v učebních postupech
- záliba v řešení problémových úloh zvláště ve spojitosti s vysokými schopnostmi oboru; přeceňování svých schopností u žáků s pohybovým nadáním
- kvalitní koncentrace, dobrá paměť, hledání a nacházení kreativních postupů
- vhled do vlastního učení
- zvýšená motivace k rozšiřování základního učiva do hloubky, především ve vyučovacích předmětech, které reprezentují nadání dítěte
- potřeba projevení a uplatnění znalostí a dovedností ve školním prostředí

V závěrečné části této kapitoly jsou navrženy možné úpravy způsobů výuky mimořádně nadaných žáků:

- individuální vzdělávací plány
- doplnění, rozšíření a prohloubení vzdělávacího obsahu
- zadávání specifických úkolů
- zapojení do samostatných a rozsáhlejších prací a projektů
- vnitřní diferenciací žáků v některých předmětech
- občasné (dočasné) vytváření skupin pro vybrané předměty s otevřenou možností volby na straně žáka
- účast ve výuce některých předmětů se staršími žáky

5.2.5 Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009-2013 (dále jen „Koncepce“)

Vydaná je Institutem pedagogicko-psychologického poradenství ČR.

Zdroj: (Zapletalová a Durmeková 2009)

MŠMT schválilo pro období 2009 – 2013 koncepci péče o mimořádně nadané děti, která vychází ze zásad inkluzivního vzdělávání a podporuje integrační vzdělávací model. Koncepce respektuje specifika pro práci s nadanými žáky, která vyžadují vysokou míru kreativity a didaktických schopností pedagogů.

Tento dokument navazuje na předchozí Koncepci péče o nadané žáky ve školských poradenských zařízeních pro období 2004 – 2008, jejímž cílem bylo vytvoření systému

péče o nadané žáky ve školských poradenských zařízeních s podporou integračního vzdělávacího modelu.

Koncepce hodnotí dosažení cílů stanovených v předchozím dokumentu a stanovuje nové cíle, opatření a konkrétní aktivity k zajištění funkčnosti systému péče o nadané děti, žáky a studenty. Mezi stanovenými cíli je zmíněna koordinace aktivit všech organizací, které se zabývají problematikou nadaných, zkvalitnění procesu diagnostiky dětí a žáků s nadáním ve školním a školském prostředí, zajištění podpory rozvoje nadání dětí a žáků i ve volném čase. Propaguje nabídnout pedagogickým pracovníkům podporu v jejich profesní přípravě na práci s nadanými. Tyto obecné cíle jsou v Koncepci dále konkretizovány a rozpracovány do dílčích cílů.

Pro úplnost a celkový přehled je nutné zmínit dokument, který s problematikou mimořádně nadaných dětí souvisí:

5.2.6 Informace ke vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných zabezpečující realizaci ustanovení § 17 zákona č. 561/2004 Sb. a části třetí vyhlášky č. 73/2005 Sb.

Vydaná je Institutem pedagogicko-psychologického poradenství ČR.

Zdroj: (Zapletalová, 2009)

Tento dokument shrnuje a konkretizuje informace a cíle, stanovené v § 17 zákona č. 561/2004 Sb. a části třetí Vyhlášky č. 73/2005 Sb.

Individuální vzdělávací plán

V čl. 2 se zabývá individuálním vzdělávacím plánem a shrnuje jeho charakteristiku, vlastnosti a poslání.

Obohacování učiva

Článek 3 se zabývá tématem obohacování učiva (v rovině rozšiřování a prohlubování). Věnuje se zejména třem rovinám obohacování:

- a) rozšiřování učiva tak, aby učivo postihovalo mezioborové vztahy;
- b) prohlubování učiva tak, aby obsahovalo další podrobnosti a detaily o probíraném učivu/tématu;
- c) obohacování učiva, které je již nad rámec vzdělávacího programu, a pracuje také se specifiky zájmů vzdělávaných.

Jsou zde zmíněny i možnosti obohacování: hry, výuky s podporou počítače, exkurze, soutěže, zájmová sdružení apod.

Akcelerace vzdělávání

Čl. 4 definuje „Akceleraci vzdělávání“ (urychlený model vzdělávání). Akcelerace zahrnuje, dle autorů tohoto dokumentu:

- a) předčasný vstup do vzdělávacího procesu daného stupně vzdělávání;
- b) urychlení procesu vzdělávání nadaného žáka. Akcelerace vzdělávání pak je doplňována metodami obohacování.

Všechny výše zmiňované předpisy stanovují pro školy povinnost vytvářet podmínky pro rozvoj nadání všech dětí, žáků a studentů, což je obecnou povinností stanovenou legislativou pro všechny školy. Pokud je u dětí, žáků a studentů identifikováno mimořádné nadání, daný jedinec má právo na poskytnutí podmínek pro rozvoj jeho nadání. Školský zákon, navazující vyhlášky a dokumenty stanovují a upravují, jakým způsobem bude toto mimořádné nadání rozvíjeno.

6. CO MŮŽE UDĚLAT ŠKOLA PRO VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ A ŽÁKŮ?

„Nadání potřebuje péči, musí být zaléváno jako rostlinka. Necháme-li zahynout nadání, uškodíme tím nejen jednotlivci, ale zároveň přispějeme k zániku tvořivých elementů ve všech oblastech: ve společnosti a vědě, v umění a politice“ (Erika Landau, 2007, s. 17).

„Školy, které nedokážou vytvořit dostatečně podnětné vzdělávací prostředí s širokou nabídkou a obohacováním učiva, nemohou splnit jeden ze základních požadavků péče o mimořádně nadané žáky - a to eliminaci nudy a zklamání z toho, že se ve škole nepracuje s dalšími informacemi, které by zásadně obohacovaly již existující znalosti těchto nadaných žáků“ (Vzdělávání mimořádně nadaných žáků a studentů, 2011).

Na legislativní úpravy musí nutně navazovat i implementace vzdělávání nadaných dětí do praxe. Pro školy je to nová oblast, se kterou ještě mnohé nemají dostatek zkušeností. Pro učitele je to náročná práce navíc. Úkolem ředitele školy je, aby pedagogy

přesvědčil o nutnosti zodpovědné péče o nadané děti, žáky a studenty a motivoval je ke vzdělávání nadaných.

Pro běžné školy znamená přijetí nadaného žáka administrativní i časovou zátěž a to jak pro pedagogy, tak pro ředitele. Učitelé v České republice nejsou připraveni a nemají dostatek zkušeností s touto problematikou. Při studiu na vysoké škole se v převážné většině nedověděli, jak mají k nadaným žákům přistupovat a jaké metody práce by mohli aplikovat v praxi. Většina škol si neví rady s tím, jak nadané děti integrovat. Tato skutečnost často vede k vyhýbání se péči o nadané děti ve školách.

Jisté je, že intelektuálně nadané děti potřebují speciální školy, aby se mohly rozvíjet a stát se výjimečnými a kreativními dospělými (Winner, 1997). Výzkumy ukázaly, že vytváření skupin pro žáky se stejným zaměřením a podobnými schopnostmi, jim pomáhá akademicky a neškodí sociálně. Proto by školy měly zvyšovat svou nabídku kurzů pro nadané děti a nejlépe s tím začít již na prvním stupni (Winner, 2000). Od nové školské reformy (2005) se školy pokusily vytvořit více variant pro vzdělávání nadaných dětí, které mají velký náskok před svými vrstevníky ve schopnostech a zájmech. Je mnoho druhů služeb pro nadané děti, přesto některé školy nemají žádnou.

6.1 Role ředitele školy v oblasti péče o nadané děti

Na vzdělávání nadaných žáků v dané škole má největší vliv ředitel školy, zejména jeho přístup, manažerské dovednosti, angažovanost a podpora učitelů. Určuje priority vzdělávání dané školy, včetně vzdělávacích cílů, zabezpečuje proces plánování, organizování a vlastního hodnocení školy. Důležitou roli hraje i jeho postoj k zaváděním inovací do výuky.

Úkolem ředitele je zajistit klima podporující péči o nadané žáky a povzbuzovat pedagogy k chuti a aktivitě při vzdělávání mimořádně nadaných žáků. Pedagogové musí počítat s tím, že nadané žáky je třeba povzbuzovat k většímu úsilí a musí být ztotožnění s důležitostmi naplňování vzdělávacích potřeb nadaných žáků.

Ředitel školy by měl vést zaměstnance ke vzdělávání mimořádně nadaných žáků. Jeho úkolem je zajistit informovanost učitelů o diagnostice, potřebách, vzdělávacích přístupech, metodice práce a celkové problematice mimořádně nadaných dětí. Učitelé potřebují praktické rady a doporučení, aby mohli cíleně sledovat, zda děti disponují výrazným nadáním, jež by stálo za podporu, a jejich talent dále rozvíjeli. Pro aktivní práci

s nadanými žáky by měl ředitel školy využít všech manažerských nástrojů, zejména motivace pedagogů.

Pokud se chce ředitel školy aktivně věnovat vzdělávání mimořádně nadaných žáků, měl by mít ve vzdělávací strategii rozvoje školy zásadní informace, obsah a formy vzdělávání nadaných žáků a vše zakomponovat do ŠVP. V rámci plánování je třeba zajistit metodickou podporu pedagogů při vytváření podmínek pro rozvoj nadání žáků i individuální podporu rozvoje mimořádného nadání jednotlivých žáků.

Pedagogové nemají dostatek znalostí a zkušeností pro práci s nadanými dětmi. Nové vědomosti si osvojí v rámci dalšího vzdělávání. Ředitel školy by měl již v plánu DVPP na daný rok zakomponovat vzdělávání v oblasti nadaných dětí, žáků a studentů. Lepší než teoretické semináře je zajistit praktickou dílnu přímo ve škole pro více pedagogů zároveň. Vhodné jsou také stáže na školách, kde mají dobré zkušenosti se vzděláváním nadaných žáků.

Aby se předešlo tomu, že pedagogové budou práci s nadanými dětmi vykazovat pouze administrativně nebo se jim nebudou věnovat podle jejich potřeb, musí ředitel školy zabezpečit kontrolu pedagogů při vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů. Tuto kontrolu je možná provádět v rámci hospitační činnosti, kontrolou pedagogických plánů, individuálním rozhovorem s nadaným žákem nebo sledováním portfolia nadaných žáků.

Za dobře odvedenou práci by měli být pedagogové náležitě odměněni. Mzda učitele má vycházet z kvality, kvantity i náročnosti práce.

7. ŘEŠENÍ OTÁZKY VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ V JINÝCH ZEMÍCH

Ve všech vyspělejších zemích existuje nějaká forma vzdělávání nadaných dětí, která je legislativně i finančně zajištěna. Postkomunistické státy mají oproti zemím západní Evropy a zejména USA zpoždění v rozvoji vzdělávání nadaných žáků, které se však většina z nich snaží rychle dohánět. V dnešní době existuje celosvětový trend poskytovat dětem příležitosti k rozvoji vysokých schopností.

Každý stát řeší tuto problematiku jiným způsobem. Jsou vytvořeny státní i nestátní organizace, víceúčelová centra i poradny, které zabezpečují danou péči o nadané. Mezi přístupy k nadaným dětem a poskytování služeb jsou rozdíly i v geografickém měřítku. Západní země zastávají názor, že „jen některé děti mají potenciál k nadání“, zatímco

východní země uznávají názor, že „všechny děti mají potenciál k nadání. Každé dítě se rodí se stejným potenciálem, hlavní rozdíl mezi jednotlivci je ve stupni vývoje. Do velké míry je pokrok a úspěch v silách každého dítěte (a učitele) na základě pilné práce“ (Freemannová, 2009). Všechny děti mají potenciál k nadání“. V Japonsku neexistují žádné programy pro nadané, přistupují ke všem dětem stejně. Rozdíly ve výsledcích vidí v tvrdé dřině žáků, ale i ve schopnostech jejich učitelů. Lepší výsledky přisuzují také zájmům žáků a příležitostem pro vyniknutí. Jedinou možností pro nadané jedince je výběr kvalitní střední školy nebo univerzity. Podobný přístup zastávají i skandinávské země.

Opačný názor má Izrael a Nový Zéland, kde je systém vzdělávání nadaných na velmi vysoké úrovni a jsou do něho vkládány velké finanční prostředky. Tento systém předpokládá, že některé děti jsou schopnější než jiné. Stejně tak rozsáhlý systém vyhledávání talentů je v USA a Kanadě, kde mimo jiné vybírají mladé lidi na letní pobyty podle jejich dobrých výsledků ve škole. Další zemí, kde se talentům věnují velkoryse, je Sovětský svaz.

Při vzdělávání nadaných žáků některé státy upřednostňují segregací systém, vytvářejí speciální školy a třídy pro nadané děti (Slovensko a USA), jiné zavádí integrační model (Finsko, Německo, Velká Británie, Švýcarsko).

Velkou inspirací pro nás by mohlo být řešení otázky nadaných dětí ve Slovenské republice, která má společné historické, kulturní a sociální podmínky je nám blízká i po geografické stránce.

7.1 Příklady přístupu k nadaným dětem v jednotlivých zemích

7.1.1 Slovensko

Vzdělávání nadaných dětí a žáků ve Slovenské republice je pojato značně komplexně a systematicky. Uplatňuje integrační i segregací model ve vzdělávání nadaných žáků. V roce 2007 byla vydána Koncepce rozvoje nadaných dětí a mládeže v Slovenskej republice, která vymezuje základní pojmy (nadání a talent akceptuje jako synonyma), stanovuje druhy nadání (intelektové, umělecké, sportovní a praktické) a jeho jednotlivé úrovně (zájmová, výkonnostní, vrcholová). Slovenský školský zákon č. 529/08 O výchove a vzdelávaní v § 103 – 106 podrobně vymezuje rozlišení typů nadání dětí a žáků na intelektuální (všeobecné a specifické), umělecké a pohybové. Dále zákon ukládá zřizovatelům povinnost, zřizovat pro nadané děti a žáky speciální třídy i školy.

Další důležitým dokumentem, který Ministerstvo školství Slovenské republiky schválilo a pomocí něhož zajišťuje rozvoj nadaných dětí a žáků je speciální „Vzdělávací program pre 1. stupeň základnej školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním“. Tento program je součástí státního vzdělávacího programu a byl schválen dne 26. května 2009.

Na Slovensku jsou nadaní buď integrováni do běžných tříd, nebo mohou navštěvovat speciální třídy i školy pro nadané. Velmi zajímavé je zavedení systému kreditů pro žáky a studenty. Každý žák musí absolvovat nejméně 60 hodin mimoškolního studia se zaměřením podle vlastního výběru. Každé vzdělávání se zapisuje žákovi do poukazu.

Poměrně velkoryse jsou stanoveny i počty žáků ve třídách pro vzdělávání intelektově nadaných žáků. V 1. – 4. ročníku ZŠ je to nejvýše 12 žáků ve třídě, v 5. – 9. ročníku je to nejvýše 16 žáků a ve třídě SŠ nejvýše 22 žáků.

Systém vzdělávání učitelů pro práci s nadanými žáky dostal v SR nový impuls v roce 2009 zavedením kreditního systému v souvislosti se snahou MŠSR podpořit tím úspěšné zavedení školské reformy. Tento systém je podpořen jednak institucionálně rozšířením Metodických center, jednak je poměrně velkoryse zabezpečen finančně (Kupcová, 2010).

7.1.2 Finsko

Velmi vyspělou evropskou zemí, která má zavedeno vzdělávání nadaných dětí na vysoké úrovni je Finsko.

„Ve školském zákoně z roku 1998 se sice neuvádí termín „mimořádně nadaný žák“, ale je podporována výuka podle individuálních potřeb žáků. Finsko nabízí řadu vzdělávacích opatření, které mohou nadaní žáci využívat. Patří mezi ně: předčasný nástup do školy, kdy rodiče mají možnost rozhodnout, jestli jejich dítě začne školu navštěvovat ve věku šesti, či sedmi let, přeskokování ročníků, možnost účastnit se výuky ve vyšších ročnících, zrychlené studium, workshopy, spolupráce se společnostmi nebo neziskovými organizacemi, mimoškolní aktivity, možnost spolupráce s individuálními školiteli a samostatné studium.

Finský vzdělávací systém nemá oficiální identifikační procedury týkající se nadaných žáků. Výjimkou je pouze předčasný nástup do vzdělávání, který závisí na předešlém psychologickém a lékařském vyšetření. Každá škola si určuje vlastní kritéria pro výběr žáků. Tyto školy, ať již soukromé, nebo státní, bývají vzhledem k obtížnosti splnění přijímacího řízení označovány za školy určené pro nadané a talentované. Speciální školy si

obvykle vybírají žáky podle jejich prospěchu a někdy uplatňují pro nástup i vstupní testy. Kromě speciálních škol jsou ve Finsku zřizovány ještě speciální hudební třídy, jež jsou součástí běžných základních škol.

Finsko je silným zastáncem individuálního přístupu ve vzdělávání, jehož následkem je i uplatňování diferencované výuky v základních a středních školách. Tento přístup se samozřejmě odráží i v samotném vzdělávání nadaných. Některé základní školy provozují tzv. dobrovolné skupiny, kde mají žáci možnost rozvíjet svoje schopnosti, v nichž projevují talent. Tyto skupiny jsou orientované v oblastech matematiky, práce orientované na projekty, komunikační technologie a umění. Velmi prosazovaný individuální přístup umožňuje také pružné rozhodování ve zrychleném studiu. Další způsob pro zrychlené studium je tzv. studium nevázané na ročníkovou třídu, které díky flexibilnímu rozvrhu umožňuje žákům rychlý rozvoj při studiu“ (Kupcová, 2010)

7.1.3 Rakousko

Rakousko, dle školského zákona z roku 1962 nabízí integrační i segregační model vzdělávání nadaných žáků. Hlavním cílem základního vzdělávání je přihlížet k individuálním potřebám žáků a zahájit proces, který povede k úspěšnému studiu na středních školách. Základním dokumentem pro vzdělávání je národní vzdělávací program sestavený federálním ministerstvem školství, které též schvaluje školní učebnice. Školy pak mají volnost při výběru učebnic a možnosti úprav stávajícího kurikula podle školských požadavků.

Podle rakouské legislativy mohou žáci přeskokovat ročníky (od r. 1974) nebo dokonce se mohou účastnit přednášek na vysokých školách, místo klasické výuky (od r. 1998). Pro identifikaci nadaných dětí slouží testy, prováděné odborníky, jako jsou školní psychologové, učitelé nebo vědci. Při identifikaci se přihlíží i informacím poskytnutým rodiči nadaného dítěte.

Velký důraz je kladen na vzdělání pedagogů a jejich odbornou kvalifikaci v problematice nadaných dětí. Pedagogické instituce poskytují možnost vzdělávání pro všechny pedagogy a to jak formou seminářů, tak i dlouhodobějších kurzů.

V každé škole je pověřený specialista pro vzdělávání nadaných dětí. Tento odborník je vzdělán v oblasti nadaných žáků a spolupracuje s mezinárodní organizací ECHA (Kupcová, 2010).

7.1.4 Nizozemí

Legislativa v Nizozemí neuvádí termín nadaní nebo mimořádně nadaní žáci. Uvádí však termín žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, kam jsou zařazeni i nadaní žáci. Pro identifikaci nadaných žáků nejsou stanovena žádná kritéria.

V Nizozemí se přiklání školská politika k integračnímu modelu, nadaní žáci mohou přeskokovat ročníky nebo rychleji probrat učivo a přejít do dalšího ročníku, k čemuž napomáhají zrychlené učební plány. Studenti středních škol se mohou vzdělávat v určitých předmětech i na univerzitách. Ve školském zákoně je stanoveno, že každému dítěti musí být zaručen nerušený vývoj a vzdělávání musí zajišťovat emocionální, intelektuální a tvůrčí rozvoj. I žákům se speciálními potřebami musí být nabídnuto individuální vzdělávání, které bude zohledňovat jejich specifické potřeby. S ohledem na tyto potřeby jsou tímto zákonem stanoveny podmínky pro přeskokování jednotlivých ročníků.

Kritéria pro identifikaci nadaných žáků si definují jednotlivé školy samy. Přestup do vyšších ročníků se děje za společného rozhodování zástupců školy a rodičů. Nezbytné je i psychologické nebo pedagogické vyšetření.

Pro žáky v Nizozemí je nabídnuta pestrá nabídka olympiád a soutěží. Zajímavé je, že Nizozemí nevěnuje příliš pozornosti vzdělávání pedagogů v oblasti nadaných žáků. (Kupcová, 2010)

7.1.5 Velká Británie

Vzdělávací politika ve Velké Británii se zaměřuje na vzdělávání nadaných dětí. Tato oblast má ve Velké Británii vysokou úroveň. Stát zajišťuje velkou finanční podporu. Další úřady státní správy pak zajišťují pedagogům metodické a informační materiály. Na vzdělávání nadaných žáků se podílí i mnoho dalších organizací.

Anglie zastává přístup integrace dětí do běžných škol, proto je vzdělávání nadaných žáků součástí všeobecné vzdělávací politiky. Pro podporu vzdělávání nadaných je vytvořeno mnoho programů, např. *Young Gifted and Talented (YG&T)*, které finančně i metodicky podporují zavádění systému vzdělávání nadaných žáků do praxe.

Ve Velké Británii je vytvořeno velké množství různých metodických, inspirativních a pomocných materiálů o identifikaci nadaných dětí, o jejich projevech, problémech, možnostech výuky i možnostech práce s nimi. Tyto materiály využívají nejen pedagogové, ale slouží i pro rodiče nadaných dětí.

Velkou inspirací pro nás je pověření učitelů – koordinátorů pro vedení, plánování a rozvíjení nadaných dětí ve školách. Tito koordinátoři přímo zodpovídají za celkový

proces vzdělávání nadaných na škole. (Vstupní studie řešení v ČR a vybraných zemí EU, 2008)

7.1.6 Francie

Vzdělávání nadaných dětí ve Francii není na vysoké úrovni. Zejména v legislativě není vzdělávání nadaných žáků jasně vymezeno. Jedinou aktivitou francouzského vzdělávacího systému v této oblasti je vytvoření regionální sítě pro nadané a aktivity asociací. Objevují se pouze individuální iniciativy, některé školy se pokusily o speciální kurzy pro nadané a dobrovolnické organizace provozují víkendové a jiné kurzy a vydávají časopisy pro nadané. (Freeman,2009)

7.1.7 Německo

V Německu je uplatňován segregáční model, pro výjimečně nadané žáky jsou zřizovány speciální školy. Vzdělávání nadaných se realizuje převážně v těchto školách, které mají různé zaměření. Některé se zaměřují na matematiku a přírodní vědy, další na umění a hudbu, několik škol je zaměřeno na moderní jazyky, a rozšířené jsou školy se sportovním zaměřením. Systém vzdělávání nadaných se částečně liší v různých spolkových zemích. Školská legislativa „nových“ spolkových zemí, byla převzata z bývalé NDR a navazuje na původní systém podpory nadaných jedinců, který byl v původní NDR propracovaný, a který umožňuje některým školám podporovat nadané jedince speciálním vzdělávacím programem nebo nabídkou různých mimoškolních aktivit.

Inspirativní je propracovaný stipendijní systém pro nadané žáky a studenty, který je určen pro vzdělávání a výzkum. Financován je státním rozpočtem. Německo má systém inspirujících celonárodních soutěží pro nadané žáky a studenty s lákavými cenami.

Německo nabízí nadaným žákům dostatek prázdninových pobytů a programů (různé kempy, letní školy, umělecká studia, které jsou nabízeny prostřednictvím Deutsche SchülerAkademie a dalšími).

Mnoho organizací zajišťuje informace na podporu nadaných (např. Informační služba k podpoře nadaných). Vláda založila Nadaci pro německou vědu, jejímž cílem, jak uvádí je:

- Vyvíjet dobře realizovatelné, různorodé a přístupné pomůcky k rozvoji intelektuálních schopností – v první řadě soutěže.
- Zpřístupnit informace, které se týkají podpory nadaných všem, kdo se o tuto oblast zajímají.

- Podporovat a organizovat další prostředky týkající se podpory nadaných, např. školení, odborné konference.
- Zpracovávat výzkumné studie a publikace“ (Bartoníková, 2008)

7.1.8 Čína

Vyhledává nadané děti od útlého věku. Využívá specializované formy výuky - „Dětské paláce“- místní centra, kde se dětem může dostat obohacení a učení na vyšší úrovni. Paláce jsou přístupné všem, děti nejsou při vstupu testovány. Ti, kteří chtějí povznést vybranou studijní oblast, musí podepsat smlouvu o počtu hodin, které navštíví. Pokud je nenavštěvují (bez uvedení důvodu), nemohou pokračovat. Někteří docházejí léta a dosáhnou ohromujících standardů ve své studijní oblasti. Nejnadanější děti se mohou účastnit specializovaných hodin, včetně předčasného vstupu na univerzitu.

Tato země se zaměřuje na kvalitu a odbornou způsobilost pedagogů, kteří o nadané děti pečují. „Učitelé speciálních tříd pro nadané jsou pečlivě vybíráni již vysokou školou.“ (Calábek a Švrček, 2007, s. 12).

7.1.9 USA

Vzdělávání mimořádně nadaných dětí v USA ovlivnila politická situace, zejména studená válka a hospodářské soutěžení se Sovětským svazem (zvláště po vypuštění prvního Sputniku apod.). Vláda USA se tehdy rozhodla učinit opatření ke zvýšení konkurenceschopnosti v oblasti vědy a techniky. K tomu samozřejmě patřilo vyhledávání a rozvoj talentů a vznik škol pro mimořádně nadané děti.

Američtí podnikatelé i vědci hledají nadané studenty na celém světě a lákají je do svých firem, kde jim mohou nabídnout dobré platové podmínky i možnost celkového uplatnění. 1972 byl pro nadané zřízen zvláštní federální úřad, z něhož vznikla Rada pro výjimečné děti (CEC - Council for Exceptional Children).

Na konci osmdesátých let byl vypracován program, který zahrnuje možnosti financování a stipendií. V USA existují i výběrové soukromé školy pro nadané děti, přiklánějí k separačnímu modelu vzdělávání nadaných žáků, který zdůvodňují potřebou nadaných vzdělávat se ve skupině podobně intelektuálně nadaných jedinců. Takový přístup podporuje motivaci nadaných jedinců k vyšším cílům. Vzdělávání nadaných v USA začíná v raném věku, již od 3,5 roku dítěte. (Vstupní studie řešení v ČR a vybraných zemí EU, 2008)

7.1.10 Izrael

Nejpropracovanější systém podpory nadaných žáků má Izrael. Zejména bojové podmínky a izolace od ostatních států ovlivnily, že se Izrael musí snažit o soběstačnost ve vědě, technice i výzkumu. Proto si Izraelci velmi dobře uvědomují, jak jsou pro ně nadaní jedinci důležití. Využívají nejen vlastních personálních zdrojů, ale nabízí i mimořádné podmínky odborníkům ze zahraničí. Ve strategických plánech upřednostňují vzdělávání nadaných, uvědomují si, že se jim tato investice několikanásobně vrátí.

Mimořádně nadaní žáci jsou speciálně a cíleně vyhledáváni. V sedmi letech si mohou zvolit integrační model vyučování, který je velmi dobře propracován, nebo navštěvovat speciální školu. Při obou způsobech výuky mají zajištěno maximum možností a vzdělání na velmi vysoké úrovni. Existují i letní školy pro nadané, zejména v přírodovědných disciplínách, jako na Wietzmannově institutu. O důležitosti této problematiky pro stát Izrael svědčí i to, že má vládní ministerstvo pro nadané a talentované.

Již v dnešní době je věda a výzkum v Izraeli na vysoké úrovni a jejich firmy patří k elitám ve světě. Od dalšího investování do vzdělávání a vyhledávání nadaných jedinců očekávají velký přínos ve vývoji jejich domácího hrubého produktu v budoucnu.

Zdroj: Hříbková, (2009); Laznibatová, (2003); Kupcová a kol., (2010)

7.2 Možnosti inspirace z jiných států

Vzdělávací systém České republiky by se měl inspirovat v jiných zemích (např. Slovensko, Finsko, Velká Británie a Izrael) a po jejich vzoru vytvořit podmínky pro vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů v běžných školách a vylepšit celkovou úroveň této oblasti.

Ze Slovenska bychom se mohli inspirovat při zavádění státních škol pro nadané žáky a zejména při založení systému povinného mimoškolního vzdělávání žáků s přesným sledováním odučených hodin navíc ve školním roce.

Tak jako v Rakousku bychom se měli zaměřit na vzdělání pedagogů v oblasti nadaných žáků a po vzoru Číny zajistit pečlivý výběr pedagogů, kteří se nadaným věnují.

Finsko by nás mohlo inspirovat ke zvýšení systematické podpory individuálního vzdělávání se zaměřením i na předměty, které nejsou v kurikulu.

V České republice by bylo zapotřebí vytvořit více inspirativních a metodických materiálů, nejen pro učitele, ale i pro rodiče nadaných dětí tak, jak je tomu ve Velké Británii a zvýšit nabídku soutěží a olympiád (inspirace z Německa a Rakouska).

Vylepšení systému vzdělávání nadaných žáků by napomohlo zavedení koordinátorů pro tuto oblast a to do každé školy po vzoru Velké Británie a Rakouska.

Po vzoru USA a zejména Izraele bychom si měli uvědomit důležitost investice do vzdělávání nadaných dětí do budoucna, zvýšit finanční zajištění této oblasti a zajistit vylepšení celkového systému. Neměli bychom nechávat talentované jedince odcházet za lepšími podmínkami do zahraničí, naopak lákat zahraniční experty do České republiky.

8. KDE JE MOŽNÉ HLEDAT INSPIRACE NEBO RADY PŘI PÉČI O NADANÉ DĚTI?

- ***Společnost pro talent a nadání (STaN)***

(<http://www.talent-nadani.cz/>)

Původní název: Československá pobočka ECHA

V roce 1989 začala působit česká pobočka mezinárodní společnosti ECHA, současný název je Společnost pro talent a nadání, která si vytkla za úkol zabývat se nadanými dětmi a jejich problémy.

- ***Národní institut dětí a mládeže MŠMT (NIDM)***

(<http://www.nidm.cz/>)

Poskytuje služby pro pracovníky středisek volného času, školní kluby a družiny, nestátní neziskové organizace a krajské úřady.

- ***Talentcentrum***

(<http://www.nidm.cz/talentcentrum>)

Zaměstnanci vyhledávají, rozvíjejí a podporují talentované a nadané děti, zavádí nové postupy práce s nadanými dětmi, organizují soutěže republikové i mezinárodní.

- ***Talnet (Společnost pro talent a nadání)***

(<http://www.talnet.cz>)

Zprostředkovává distanční formy vzdělávání doplňované prezenčními formami ve fyzice, matematice, chemii, biologii a geografii a připravují projekty na podporu talentů v oblasti přírodovědných a technických oborů. Zprostředkovává vzdělávací, badatelské a komunikační aktivity z různých oborů fyziky šité na míru nadaným. Mezi hlavní aktivity Talnetu patří online e-learningové kurzy (T-kurzy), práce na vlastních projektech, exkurze na odborná pracoviště s online přípravou (T-exkurze), společná soustředění, mezinárodní aktivity a strukturované hry pro jednotlivce i týmy. Pro pedagogy zajišťuje vzdělávání a pomáhá i v rozvíjení nadání žáků.

- ***Nadané děti (Centrum rozvoje nadaných dětí)***

(<http://www.nadanedeti.cz>)

Zajišťuje Klub rodičů nadaných dětí.

- ***Nadané dítě***

(<http://www.nadanedite.cz>)

Portál pro rodiče a pedagogy, kterým záleží na rozvoji nadání a talentu jejich dětí.

Jedná se o internetový portál zaměřený na rozvoj nadání a talentu a vše co s tím souvisí. Snahou je nabídnout, pokud možno, ucelený obraz o problematice rozvoje nadání u dětí od nejmenších až po studenty. Nabízí články a názory, metody i formy práce, jak rozvíjet nadané děti, žáky a studenty. Nechybí ani dlouholeté zkušenosti odborníků, kteří se oblastí rozvoje talentů a nadání zabývají.

- ***Škola dětem***

(<http://www.skoladetem.cz>)

Je dobrovolným sdružením občanů, registrovaným dle zákona č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů. Posláním sdružení je podporovat programy vzdělávání nadaných dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Cílem sdružení bylo založit a provozovat školu pro nadané děti se speciálními vzdělávacími potřebami se zaměřením na rozvoj svobodné a tvořivé osobnosti.

Škola dětem je první základní škola pro nadané děti v České republice. V nabídce je rozšířená výuka pro nadané děti. Svým klientům nabízí individuální poradenskou péči v oblasti podpory a rozvoje nadání. Poskytují pomoc týkající se výchovy a vzdělávání nadaných.

- ***Amavet (Asociace pro mládež, vědu a techniku)***

(<http://www.amavet.cz>)

AMAVET byl založen 4. ledna 1990 za účelem rozvoje vědeckých aktivit ve volném čase dětí a mládeže v České republice. Momentálně pracuje 14 Center pro děti a mládež, která pravidelně navštěvují asi 3 000 mladých lidí. Mezi hlavní oblasti zájmu patří informační technologie, vědy o životním prostředí, biologie, astronomie, modelářství. Kluby AMAVET jsou rovněž činné na základních a středních školách a v centrech pro volný čas. Celkový počet členů AMAVET v celé České republice přesahuje 5 000.

Jednou z nejdůležitějších částí aktivit AMAVET je vyhledávání a další rozvoj mládeže s vědeckým a technickým nadáním. AMAVET organizuje soutěže vědeckých projektů středoškolské mládeže, které poskytují talentovaným jedincům příležitost k rozvoji tvůrčích aktivit na poli vědy a techniky.

- ***Mensa***

(<http://www.mensa.cz>)

Mensa České republiky vznikla po rozpadu federace z Mensy Československo. Ta byla založena v roce 1989. Členové Mensy pořádají různé akce: přednášky, setkání, vycházky, schůzky hráčů různých her (stolní hry, Dračí doupě, kulečnick) a dvakrát ročně celostátní setkání (i pro rodinné příslušníky).

Mezi činnosti Mensy patří také pravidelné testování IQ pořádané po celé republice.

Mensa České republiky organizuje vstupní testování. Vede také agendu svých členů, vydává časopis Mensa, spravuje své internetové stránky a minimálně jednou ročně svolává valnou hromadu. Za to vše je zodpovědná devítičlenná rada Mensy, redakční a internetová rada a skupina osob s autorizací pro vstupní testování.

Časopis Mensa a internetové stránky www.mensa.cz jsou základními informačními a komunikačními prostředky. Časopis vychází každý měsíc a dostávají ho všichni aktuální členové. Je prostorem pro literární i výtvarnou činnost mensanů, polemiky, recenze, zábavu a inzerci. Kromě anoncí jednotlivých akcí, článků, pravidelných rubrik apod. obsahuje též celosvětový informační bulletin Mensy International.

Mensa České republiky je také zřizovatelem pražského Mensa gymnázia určeného pro nadané studenty. Toto gymnázium spolu s Dětskou Mensou, sdružující nadprůměrně

inteligentní děti ve věku od 10 do 16 let, pořádá řadu zajímavých kursů, soutěží i jiných akcí, jako je například letní archeologický tábor, oslavy slunovratu a podobně.

- ***Centrum nadání***

(<http://www.centrumnadani.cz>)

Občanské sdružení Centrum nadání (dále jen Centrum) vzniklo jako důsledek činnosti skupiny odborníků - pedagogů, psychologů a dalších odborných pracovníků, kteří se již delší dobu věnují péči o mimořádně nadané děti v naší republice. Zakládající členové Centra jsou velmi angažovaní v problematice poskytování komplexních služeb skupině dětí. Poskytují širší nabídku služeb především pro školy, ale také rodinám s nadanými dětmi.

Vzdělávací a odborné aktivity:

- organizace pravidelných diagnostických dnů ve spolupráci se základními a středními školami
- analýza stavu a úrovně vzdělávacích programů jednotlivých škol, doporučení vhodného zařazení nadaného žáka do určitého typu školy
- koordinace výběru žáků pro speciální třídy a studijní skupiny nadaných žáků na základních školách nebo pro individuální integrace
- výjezdní návštěvy škol se specializovanými programy pro nadané žáky, organizace školení pedagogů, supervize práce škol ve vzdělávání nadaných žáků
- aktivní pomoc při sepsání školních vzdělávacích programů a projektů realizující péči o nadané žáky

- ***Nadanedite.eu***

(<http://www.nadanedite.eu>)

Portál byl spuštěn 19. 8. 2009 a je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Na webových stránkách je možné najít informace pro rodiče, psychology i pro učitele (nabídka vzdělávání, modely řešení vzdělávání nadaných dětí ve školách i různé typologie nadaných dětí).

8.1 Mezinárodní organizace

- ***WCGTC (World Council for Gifted and Talented Children) - Světová rada pro nadané a talentované děti,***

(www.WorldGifted.org)

- ***ECHA (European Council for High Ability, its study and development) - Evropská rada pro vysoké schopnosti, jejich výzkum a rozvoj***

(www.echa.info)

Vznikla v roce 1986. Jejími členy jsou pedagogové, psychologové, ale i rodiče nadaných dětí. Mezinárodní výbory těchto společností jsou složeny z významných odborníků, působících na univerzitách a ve výzkumných ústavech.

- ***MENSA***

Mensa je mezinárodní společenská organizace založená roku 1946 v Oxfordu. Je to nevýdělečné apolitické sdružení nadprůměrně inteligentních lidí bez rozdílu rasy a vyznání.

Základ organizace tvoří nadnárodní Mensa International. Pod jejím dozorem pak vznikají a působí jednotlivé národní pobočky. Mensy ve světě vydávají množství časopisů na různých úrovních (mezinárodní, národní a časopisy místních skupin).

8.2 Speciální školy pro mimořádně nadané děti

Všechny školy jsou soukromé:

- Osmileté gymnázium Bud'ánka, Praha (www.budanka.cz)
- Škola dětem, Praha (www.skoladetem.cz)
- Škola pre mimoriadne nadané deti, Bratislava (www.nadanedeti.sk)

9. VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ V OBLASTI PÉČE O NADANÉ DĚTI, ŽÁKY A STUDENTY

Na základě analýz mnoha výzkumů a dle zjištění ČŠI, většina učitelů je ve výuce nadaných dětí vyškolená nedostatečně. Mezi učiteli je třeba zvýšit informovanost o problematice nadaných dětí. Studium na vysokých školách nezajišťuje budoucím pedagogům dostatečné informace k tomu, aby mohli nadané děti a žáky identifikovat a dále vzdělávat. Problematikou nadaných dětí se vysoké školy buď nezabývají vůbec,

nebo pouze okrajově. Absolvent vysoké školy nemá předpoklady pro tvořivou práci s nadanými a uplatňování nových metod práce.

Vzdělávací programy na téma nadané dítě nejsou ve velké míře nabízeny. Pedagogové potřebují dostatek informací o identifikování nadaných a jejich projevech, o možnostech jejich podpory i o speciálních pedagogických přístupech, které by mohly jejich talent podporovat a rozvíjet. Ředitelé škol proto potřebují zajišťovat vzdělávání učitelům v této oblasti formou DVPP.

Počet informací, zdrojů, podkladů a literatury pro práci s nadanými není příliš obsáhlý. Stejně tak i nabídka DVPP není dostačující. Chybí zejména informace o identifikaci nadaných žáků. Vzdělávání pedagogů v oblasti nadaných dětí je minimální. „Vzdělávání nadaných není dosud součástí vysokoškolského studia učitelů. Ani v rámci předepsaného celoživotního vzdělávání pedagogických pracovníků není v nabídce žádný komplexní program, který by se detailněji zabýval problematikou vzdělávání nadaných žáků. Přítomnost mimořádně nadaného dítěte ve třídě klade na pedagoga vysoké nároky a jeho znalosti problematiky jsou jedním ze základních stavebních kamenů úspěšného vzdělávání mimořádně nadaných dětí“ (Ostrezi, 2011).

Pedagogové by měli být kvalifikovaní a měli by mít základní kompetence k zavádění metod moderního vzdělávání a různých variant péče o nadané žáky. Tyto kompetence by měli mít absolventi vysokých škol pedagogických ve svém portfoliu. Podle E. Entlera je třeba v rámci řádné vysokoškolské výuky i u stávajících pedagogů v rámci postgraduálního studia rozvíjet kompetence studentů pro vytváření podmínek ke vzdělávání nadaných žáků. Dále Entler uvádí: „Nevím o tom, že by se tímto tématem vůbec nějaká pedagogická fakulta systematicky zabývala. Nedávno proběhla o problematice nadprůměrně nadaných dětí odborná konference, na níž jednoznačně zaznělo, že této oblasti se pedagogické fakulty nevěnují“ (Doubrava, 2008).

Vzhledem k tomu, že vysoké školy se zabývají přípravou ke vzdělávání nadaných žáků jen okrajově a často nemají zařazeno vzdělávání nadaných žáků do učebních plánů, je možné získat vzdělání v této oblasti buď postgraduální formou, nebo formou kurzů a seminářů. Nabídka vzdělávání v péči o mimořádně nadané děti je ale nedostačující.

Školy nepotřebují přednášky. Frontální semináře pro pedagogy nejsou tak účinné, jako mentoring na školách, kde mají dobrou praxi se vzděláváním nadaných dětí nebo vzdělávání interaktivní či formou pracovních dílen přímo ve škole. Učitelé, zabývající se nadanými dětmi potřebují takové vzdělávání, kde si mohou přímo zvolit, jakou metodickou

pomoc by potřebovali, podle vlastních zkušeností. Na základě svých potřeb by jim měl být nabídnut obsah podpory a vzdělání, tzv. „na míru“.

Škola by měla zajistit DVPP velmi efektivně a ekonomicky. Záleží na řediteli školy, popřípadě jiné kompetentní osobě, jakou formu dalšího vzdělávání si zvolí. Plošné DVPP nejsou po obsahové stránce tak efektivní jako ta, která si zvolí daná škola na základě svých subjektivních potřeb.

10. VÝZKUM

Pro výzkum v rámci této práce byl zvolen empirický kvantitativní výzkum v kombinaci s kvalitativním výzkumem. Kvantitativní výzkum byl založen na dotaznících elektronicky distribuovaných ředitelům škol a elektronických dotaznících ve formátu Excel, určených pracovníkům krajských úřadů. Kvalitativní výzkum byl uskutečněn v rámci rozhovorů s pracovníky PPP, s řediteli škol a pracovníky Centra nadání.

10.1 Cíl výzkumu

a) Hlavní cíl

- Zjistit, jaké jsou na základních školách podmínky pro vzdělávání nadaných dětí.

b) Dílčí cíle

- Zjistit, jakým způsobem vedoucí pracovníci motivují pedagogy pro práci s nadanými dětmi
- Zjistit, jakým způsobem vedoucí pracovníci odměňují práci s nadanými dětmi
- Zjistit, jakým způsobem zajišťují vedoucí pracovníci škol vzdělávání pedagogů v oblasti práce s nadanými dětmi
- Zjistit, jaké výhody má pro školu práce s mimořádně nadanými dětmi
- Zjistit, jaké jsou možnosti a rozdíly financování práce s nadanými dětmi v jednotlivých krajích

10.2 Metody získávání dat

Dotazník

Dotazníkové šetření bylo provedeno u dvou skupin respondentů:

- a) ředitelů základních škol,

b) zástupců krajských úřadů, odboru školství

Rozhovory

Rozhovory byly uskutečněny s řediteli škol, kteří vzorově řeší péči o nadané děti ve svých školách, s pracovníky pedagogicko-psychologických poraden a se zástupci centra nadání.

10.3 Výzkumný problém

Jaké konkrétní aktivity využívají ředitelé základních škol k zajištění funkčnosti systému vzdělávání nadaných žáků ve školách.

10.4 Výzkumné okruhy

1. Podmínky pro realizaci péče o mimořádně nadané děti ve školách
2. Financování práce s nadanými dětmi ve školách.
3. Přístupy jednotlivých krajských úřadů v poskytování finančních prostředků určených na vzdělávání mimořádně nadaných dětí (v přepočtu na 1 nadané dítě).

10.5 Hypotézy

1. Většina ředitelů škol si myslí, že péče o nadané děti, žáky a studenty může přinést škole užitek (výhody).
2. Ve školách, kde mají vytvořen speciální program pro vzdělávání mimořádně nadaných žáků, je identifikováno více nadaných dětí než ve škole, která nemá vytvořen speciální program pro vzdělávání mimořádně nadaných žáků.
3. Pro vzdělávání mimořádně nadaných dětí byla proškolená menšina pedagogů základních škol v ČR.
4. Většina ředitelů nevěnuje motivaci pedagogů pro vzdělávání nadaných dětí patřičnou pozornost.

10.6 Kvantitativní výzkum – metodou dotazníků ředitelů škol

10.6.1 Základní soubor

Základní soubor je: ředitelé všech základních škol, které jsou evidovány v rejstříku škol, počet: 4125. Z tohoto souboru byl zvolen pomocí tabulky náhodných čísel výběrový soubor.

10.6.2 Výběrový soubor

Výběrový soubor odpovídá zamýšlenému cíli a problému výzkumu a činí 600 ředitelů základních škol ČR, které jsou zapsány v rejstříku škol. Kontaktováni byli ředitelé zvolených škol. Návratnost dotazníků byla 224 respondentů, což činí 37 % výběrového souboru. Vzorek je možné rozdělit do podskupin – dle kraje, ve kterém působí, podle počtu žáků ve škole a podle toho, zda mají či nemají ve škole nadané žáky.

10.6.3 Tvorba otázek do dotazníku

Otázky do dotazníku byly stanoveny tak, aby bylo možné potvrdit nebo vyvrátit stanovené hypotézy, analyzovat výzkumné okruhy a získat co nejvíce informací pro daný výzkum.

První tři otázky byly třídící – velikost školy, kraj, kde škola sídlí a skutečnost, zda je vzdělávání nadaných žáků prioritou školy. Následující otázky byly záměrně upraveny tak, aby na sebe nenavazovaly logicky. Zaměřovaly se na zjišťování problémů, přínosu školy a obsahu ŠVP v oblasti vzdělávání nadaných žáků, motivace, DVPP i odměňování pedagogů v této oblasti. Nejprve byly zařazeny otázky snadnější na lepší namotivování respondentů, v druhé části byly zařazeny otázky náročnější.

10.6.4 Uskutečnění předvýzkumu

Před odesláním dotazníků bylo osloveno 5 pokusných osob, ředitelů základních škol, pro pilotáž dotazníků. Pokusné osoby byly při předvýzkumu seznámeny s účelem, pro který byly pozvány, byly požádány o vyplnění dotazníku. Nejprve dostaly instrukce, jak mají vyplňovat dané otázky. Zároveň byly požádány, aby nahlas vyjadřovaly názory na otázky (zejména jejich srozumitelnost) a pokud nebudou něčemu rozumět, aby ihned tuto skutečnost oznámily. Odměnou za pomoc při předvýzkumu jim bude odeslán výsledek práce, návod, jak zavést ve škole cílevědomé vzdělávání nadaných žáků.

Na základě předvýzkumu bylo upraveno 5 otázek v dotazníku, jedna byla doplněna.

10.6.5 Sběr dat

Sběr dat byl uskutečněn pomocí webových dotazníků, které byly elektronicky odeslány ředitelům škol. Pro komunikaci byl zvolen e-mail, ve kterém byli respondenti požádáni o vyplnění webového dotazníku. Dotazník byl uložen v příloženém odkazu (<http://ekdotaznik.aspone.cz/mail.htm>) na webovém serveru. Respondenti vyplňovali dotazníky bez přístupu tazatele a pro vyplnění dotazníků jim stačil pouze přístup na internet. Získaná data byla automaticky ukládána na serveru, kde je bylo možno stáhnout ve formátu XLS (MS Excel).

Tento způsob zajišťoval možnost anonymity, pouze v případě zájmu o odeslání výstupu výzkumu zaslali respondenti svoji emailovou adresu. V takovém případě byly zachovány všechny etické zásady a zjištěné údaje nebyly dále zveřejňovány ve spojení s emailovou adresou. Respondenti byli motivováni k vyplnění dotazníku a odeslání zpět nabídnutým dárkem. Za vyplnění se respondentům naskytl možnost stáhnout vzor IVP, který mohou použít při řešení otázky nadaných dětí ve své škole.

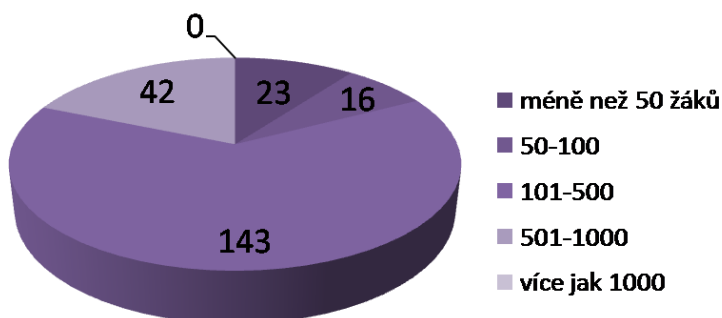
10.6.6 Charakteristika vybraného vzorku

Vzorek je tvořen z ředitelů základních škol České republiky, zapsaných v rejstříku škol. Velikost vzorku je 224 a jsou v něm zastoupeni ředitelé základních škol všech krajů. Nejpočetnější skupina respondentů je z Ústeckého kraje (14 %), naopak nejmenší zastoupení má Liberecký kraj (4 %).

Co se týká charakteristiky škol, ze kterých ředitelé pocházejí, pak největší zastoupení mají ředitelé ze škol se 101 až 500 žáky (64 %), dále pak ze škol s 501-1000 žáků (19 %), malé školy s méně než 50 žáky jsou zastoupeny v 10 % a školy s 50-100 žáky jsou zastoupeny v 7 %.

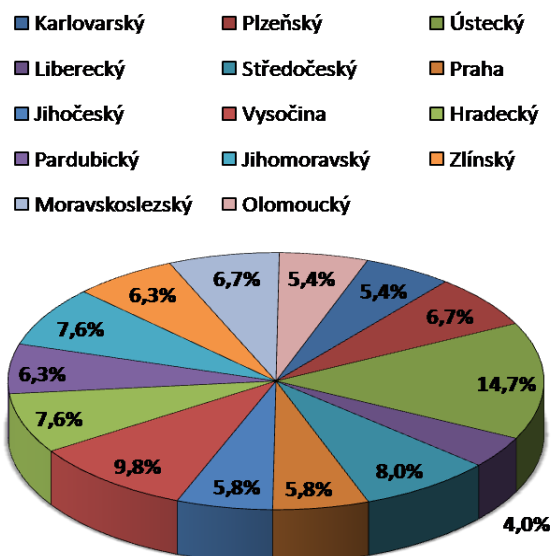
Ze vzorku respondentů má nadané žáky v letošním školním roce 25 % škol a v předešlých 5 letech mělo evidované nadané žáky nebo žáka 38 % škol. Počet škol, které mají nebo měly zkušenost s alespoň jedním identifikovaným nadaným žákem (žákyní) je 91, to je 40% ze všech respondentů.

Rozdělení respondentů podle velikosti školy

Graf č. 1 Rozdělení respondentů - podle velikosti školy

Rozdělení respondentů podle krajů

Graf č. 2 rozdělení respondentů - kraje

10.6.7 Popis vyhodnocování statistických dat

Pro statistické vyhodnocení dat byl využit software Microsoft Excel s funkcemi kontingenčních tabulek a statistických funkcí. V analytické části jsou zobrazeny

a okomentovány takové vztahy mezi proměnnými, které se na základě statistického testování projeví jako signifikantní. Při výpočtech byly použity metody pro testování statistické významnosti, jako jsou Chí-kvadrát testy v kontingenčních tabulkách, neparametrické testy průměrů, respektive mediánů a modusů. Ke zjištění vztahů mezi proměnnými (jejich těsnosti) byly použity koeficienty korelace, především Spearmanův koeficient pořadové korelace. V některých případech bylo pro zobrazení signifikantního rozdílu mezi proměnnými použito i znaménkové schéma.

10.7 Kvantitativní výzkum – metodou dotazníků pracovníkům krajských úřadů

Postup byl totožný s postupem při dotazníkovém šetření pro ředitele škol. Rozdíl byl pouze ve velikosti základního souboru – 14, který byl tvořen zastoupením všech krajů. Předvýzkum byl uskutečněn v kraji Vysočina.

Dotazníky byly elektronicky rozeslány na krajské úřady, vedoucím odboru školství. V případě neodeslání vyplněných odpovědí zpět, byli vedoucí krajských úřadů odboru školství osloveni telefonicky s prosbou o kontakt na pověřenou osobu zabývající se vzděláváním nadaných žáků. Tito pracovníci byli následně kontaktováni. Touto cestou se podařilo získat data ze všech krajů.

10.8 Kvalitativní výzkum

Tato část výzkumu byla uskutečněna formou rozhovorů. Pro rozhovory byli zvoleni zástupci dvou škol. ZŠ Znojmo byla náhodně vybrána ze seznamu škol, které se zaměřují na vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů, nalezeném na webových stránkách Centra nadání. Jedná se o moderní a progresivní školu, která má vytvořen fungující systém pro nadané žáky, kladoucí důraz na talent a nadání žáků. Úspěšnost studentů staví na rozvíjení nadaných žáků ve výuce i zájmové činnosti, zejména znalost jazyků a informační gramotnosti.

Škola Švermova, Žďár nad Sázavou byla zvolena na doporučení koordinátora vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů z kraje Vysočina. Je typickým příkladem školy, ve které

vzdělávání nadaných žáků nebylo přímo prioritou, ale přítomnost několika identifikovaných nadaných žáků je přiměla k řešení této problematiky.

Dalšími respondenty byli koordinátoři pro vzdělávání nadaných žáků z PPP Žďár nad Sázavou a PPP Brno. Třetí rozhovory byly uskutečněny s pracovníky občanského sdružení Centra nadání, které poskytuje nabídku služeb v oblasti nadaných žáků pro školy. Závěry z rozhovorů sloužily jako podklad pro stanovení hypotéz i otázek do dotazníků a zároveň byly použity pro vytvoření výstupu práce – návodu pro ředitele škol, jak by mohli postupovat při koordinaci vzdělávání nadaných žáků.

10.9 Výsledky šetření

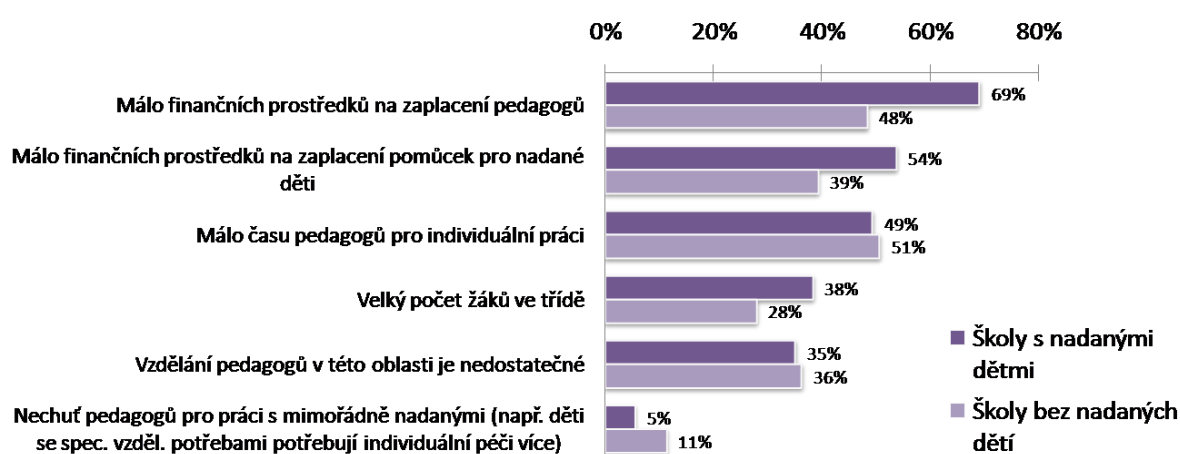
10.9.1 Výsledky kvantitativního výzkumu – výzkumné okruhy

1) Podmínky pro realizaci péče o mimořádně nadané děti ve školách

Většina ředitelů škol si myslí, že pro vzdělávání nadaných žáků v současných školách nejsou vytvořeny dostatečné podmínky. Největší problém spatřují v malém množství finančních prostředků na platy učitelům, věnujícím se nadaným žákům, jak uvedlo 69 % ředitelů ze škol, které mají nadané děti. Dalším problémem ve školách, kde mají nadané žáky, je málo finančních prostředků na pomůcky a vybavení (54 %) a málo času pedagogů pro individuální práci s nadanými (49 %). Malá vzdělanost učitelů v oblasti péče o nadané žáky je další překážkou, kterou 16 % ředitelů pocítuje jako komplikaci pro zavedení kvalitního systému vzdělávání nadaných žáků ve škole. 14 % ředitelů si myslí, že je ve třídách velký počet žáků, který neumožňuje učitelům individuálně rozvíjet talent žáků. Výzkumem byly zjištěny pozitivní informace o přístupu učitelů ke vzdělávání nadaných žáků. Jen nepatrná část, 4 % respondentů, si myslí, že jejich pedagogové nemají chuť pracovat s nadanými žáky.

Při porovnání odpovědí respondentů ze škol s nadanými žáky a bez nich bylo zjištěno, že odpovědi respondentů ze škol bez nadaných dětí v zásadě korespondují se zkušenostmi škol s nadanými dětmi. Výjimkou je zvýšená obava respondentů ze škol bez nadaných dětí, že při vzdělávání takových žáků by mohli mít pedagogové málo času pro individuální práci, což uvedli nejčastěji (51 %). Zatímco ve školách s nadanými dětmi ředitelé považují za největší problém nedostatek financí, ředitelé ve školách, kde nadané žáky nemají, uvedli jako největší problém právě nedostatek času na individuální péči (viz. Graf č. 3).

Problémy integrace dětí mimořádně nadaných ve škole.

Graf č. 3 Problémy integrace nadaných dětí z pohledu ředitele

V uvedených problémech nebyl zjištěn významný statistický rozdíl mezi běžnými školami a školami, které mají pro vzdělávání nadaných žáků vytvořen projekt z dotací ESF či jiný dotační program.

Téměř polovina ředitelů škol v otázce (Q13) deklarovalo, že pedagogové jsou zatíženi jinými povinnostmi a na vzdělávání nadaných žáků jim nezbývá dostatek času. Tato odpověď koresponduje s odpovědí v otázce (Q23e), kdy ředitelé uvedli jako problém, že mají pedagogové málo času pro individuální práci (49 %). V těchto otázkách byla potvrzena reliabilita odpovědí respondentů, týkající se této problematiky.

Více než ¼ respondentů uvedla v otázce (Q24), že není spokojena se spoluprací se školským poradenským zařízením. Názor ředitele školy z odpovědi na otevřenou otázku (Q27- *Jakou podporu byste uvítali pro práci s mimořádně nadanými dětmi?*) to jasně

dokládá: „*Zájem školských poradenských zařízení o spolupráci se školou - vytipovat talentované žáky, např. formou testu, možnost zaměstnat speciálního pedagoga pro práci s talentovanými žáky*“. Velké rozdíly existují v jednotlivých krajích. Největší poměr záporných odpovědí u škol, kde mají nadané žáky, byl v Moravskoslezském kraji, naopak v Kraji Vysočina a Jihomoravském jsou školy s pomocí školských poradenských zařízení převážně spokojeni. Vylepšení spolupráce a více metodické podpory ze strany pracovníků školských poradenských pracovišť by školám pomohlo v náročné práci, kterou vzdělávání nadaných žáků obnáší.

Dalším problémem pro kvalitní péči o nadané žáky je nedostatečné vzdělání pedagogů v této oblasti (podrobně řešeno v hypotéze H4). Byl zjištěn poměrně významný vztah mezi proměnnými v otázce (Q7) „*Mají vaši pedagogové dostatečné předpoklady pro vzdělávání nadaných dětí?*“ a (Q23c) „*Vzděláním pedagogů v oblasti péče o nadané žáky je nedostatečné*“. Mezi odpověďmi na tyto otázky byla zjištěna korelace -0,26.

Při návrhu vylepšení opatření pro vzdělávání nadaných žáků, v otevřené otázce (Q27) opět více než 50 % ředitelů uvedlo potřebu zvýšení finanční podpory ze strany MŠMT nebo zavedení rozvojových programů. Příkladem je odpověď respondenta na otázku Q27 („*Jakou podporu byste uvítali pro práci s mimořádně nadanými dětmi?*“): „*Navýšení finančních prostředků na pořízení pomůcek pro nadané děti, zaplacení učitelů, kroužku pro nadané děti, prostředky na dělení hodin (máme vysoké počty žáků na 1. stupni)*“. Další zajímavé názory byly zjištěny v otevřené otázce Q26 („*Jaká změna by vám vyhovovala v legislativě týkající se vzdělávání nadaných dětí?*“), kde uvádíme příklady některých odpovědí:

Respondent 1: „Taková, která by fakticky, nejen papírově, zajišťovala dostatek prostředků pro tuto skupinu žáků, nad rámec přidělených zdrojů (finančních, lidských).

Respondent 2: „Finanční podpora tříd s menším počtem žáků např. 15; s tím souvisí peníze na platy učitelů. Aby nadaní žáci nepotřebovali potvrzení PPP, protože některá PPP nejsou schopna napsat nic nového.“

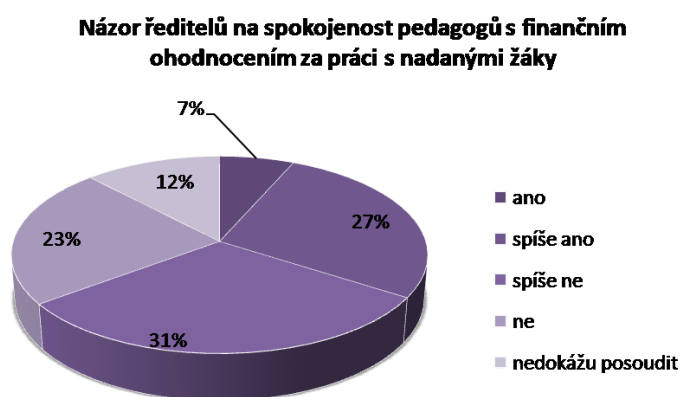
Respondent 3: „Nastavit legislativně jasná pravidla pro vzdělávání mimořádně nadaných žáků. Možnost vyčlenění skupiny v menším počtu než je minimální počet daný vyhláškou.“

Někteří ředitelé by finance využili pro platy učitelů, jiní na nákup pomůcek a odborné literatury, jak pro nadané žáky, tak i pro pedagogy, zaplacení asistenta či DVPP zaměřené na nadané žáky. Školy by uvítaly i více financí pro pořádání soutěží nebo

možnost účastnit se v krajských nebo celostátních kolech soutěží a olympiád. Přibližně polovina ředitelů se přiklání k názoru, že učitelé jsou zatíženi jinými pracovními povinnostmi a na vzdělávání mimořádně nadaných žáků jim nezbyvá dostatek času. Přijetí asistenta pro nadané žáky navrhlo 15 % ředitelů škol. Mnoho ředitelů pociťuje absenci v metodických materiálech, pomůckách a výukových programech (35 %). Potřebovali by zlepšit technické vybavení zejména v oblasti ICT a moderních technologií. Zajímavým návrhem bylo uskutečnění setkání pro pedagogy různých škol, kde by si konzultovali zkušenosti, srovnávali, hodnotili. Tyto informace by pak předávali kolegům ve své škole.

2) *Financování práce s nadanými dětmi ve školách*

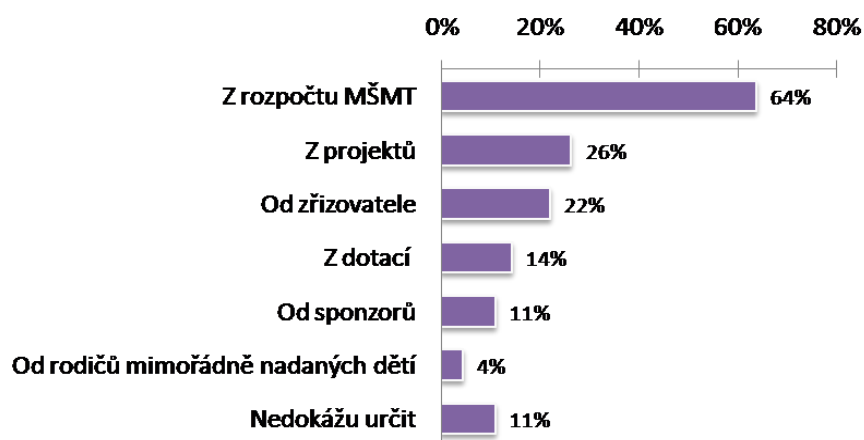
Většina ředitelů škol myslí, že finanční prostředky na vzdělávání nadaných žáků jsou nedostačující. Toto zjištění bylo doloženo ve více otázkách, z důvodu potvrzení reliability odpovědí. K nedostatku financí se respondenti vyjadřovali v otevřené otázce Q27, kde více jak polovina respondentů uváděla požadavek na zvýšení finančních prostředků jako možnost, která by jim pomohla pro zlepšení kvality práce s nadanými dětmi. V otázce Q23, pak většina ředitelů škol označila nedostatek finančních prostředků na zaplacení pedagogů, jako největší problém integrace nadaných žáků. Ředitelé škol se domnívají, že učitelé nejsou spokojeni s výší finančních prostředků, které získávají za vzdělávání nadaných žáků. V otázce Q17 (*Jsou podle vašeho názoru učitelé spokojeni s finančním ohodnocením za práci s nadanými dětmi?*) odpovědělo pouze 34 % kladně (ano a spíše ano) a 54 % záporně (ne, spíše ne), viz Graf č. 4.

Graf č. 4 Názory ředitelů na spokojenost pedagogů s finančním ohodnocením

Ředitelé škol využívají různé finanční zdroje pro úhradu vzdělávání nadaných žáků (viz. Graf č. 5). Základním zdrojem prostředků na vzdělávání nadaných žáků jsou prostředky z MŠMT (64 %). Více než ¼ škol získala finance z projektů ESF (26 %), z dotací 14 %. Významným zdrojem financí je získávání finančních prostředků od zřizovatele (téměř 22 %). V menší míře se pak mezi zdroji financí objevují sponzorské zdroje a příspěvky od rodičů nadaných žáků.

Zdroje finančních prostředků pro vzdělávání mimořádně nadaných dětí

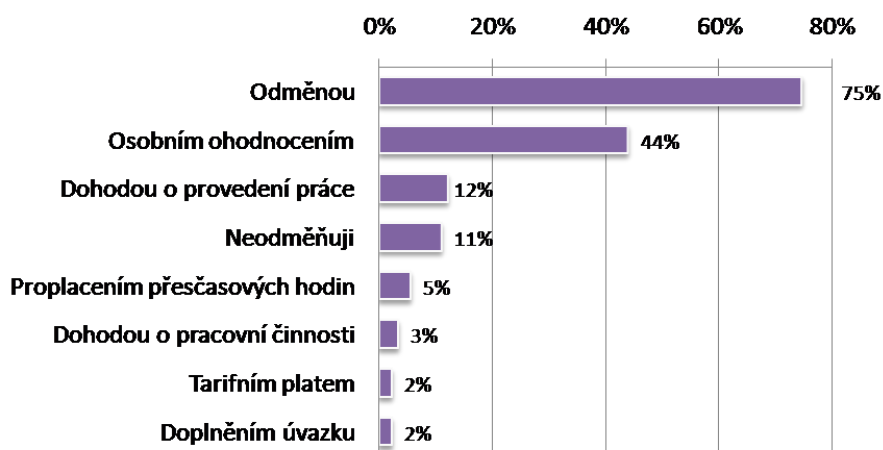
Vzorek: Ti, kteří mají na škole nadané děti: N=91

Graf č. 5 Zdroje finančních prostředků pro vzdělávání nadaných dětí

Ředitelé škol odměňují práci s nadanými dětmi různými způsoby, někteří kombinují více způsobů zároveň. Jak ukazuje Graf č. 6, nejvíce respondentů odměňuje práci s nadanými dětmi formou odměn, druhým nejčastějším způsobem odměňování je forma osobního ohodnocení. Ostatní zjišťované způsoby odměňování, jako jsou dohody o provedení práce a dohody o pracovní činnosti, jsou využívány v menší míře. Významná korelace (0,35) se projevila mezi formou odměňování a tím, zda má škola vytvořen pro vzdělávání nadaných žáků projekt. Ve školách, které získaly finanční prostředky z projektů a dotací častěji než v jiných školách, odměňují práci s nadanými žáky formou dohody o provedení práce a dohodou o pracovní činnosti. Alarmující je zjištění, že 11 % ředitelů škol, ve kterých jsou identifikováni nadaní žáci, práci učitelům, věnujícím se nadaným žákům, vůbec nezaplatí.

Neodměňování práce s nadanými dětmi v některých školách souvisí s tím, že tyto školy nemají finance na zaplacení práce s nadanými žáky. Souvislost mezi neodměňováním práce s nadanými žáky (Q14h) a nedostatkem finančních prostředků pro tuto činnost (Q23b) se projevila významnou korelací (0,31).

Formy finančního odměňování pedagogů za práci s mimořádně nadanými dětmi

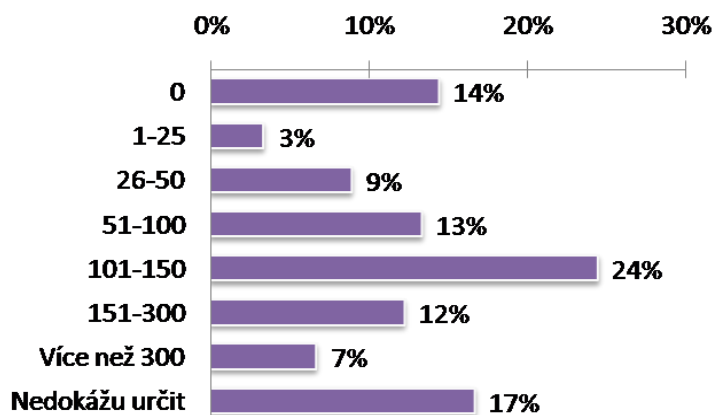

Vzorek: Ti, kteří mají na škole nadané děti: N=91

Graf č. 6 Formy finančního odměňování pedagogů

V otázce (Q16) byla zjišťována výše finančních prostředků, které dostávají učitelé v průměru za hodinu práce s nadanými žáky. Výše hodinové sazby za práci pedagoga se pohybuje od 0 až po více než 300 Kč/hod. Nejčastěji uváděli ředitelé škol částku 100 – 150 Kč/hod. Více než 1/3 respondentů platí učitelům za práci s nadanými dětmi méně než 100 Kč/hod, více než 1/4 ředitelů škol dokonce pedagogy odměňuje za práci s nadanými žáky méně než 50 Kč/hod, z toho 14 % nemá tuto/činnost zaplacenou vůbec. Ani vytvoření projektů z prostředků ESF pro vzdělávání nadaných žáků nemá pozitivní vliv na výši finančních prostředků. Nebyla zjištěna statistická závislost na výši finančních prostředků pro pedagogy za hodinu péče o nadané žáky ve školách, kde mají vytvořené projekty pro vzdělávání nadaných žáků, a kde ne.

Výše finančního ohodnocení za 1 hod. práce s mimořádně nadanými dětmi

Vzorek: Ti, kteří mají na škole nadané děti: N=91

Graf č. 7 Výše finančního ohodnocení za práci s nadanými dětmi

Ředitelé škol mají možnosti odměňování práce s nadanými dětmi z různých zdrojů a různými formami, přesto se domnívají, že je práce ohodnocena nedostatečně a na financování této činnosti nemají dostatek prostředků.

3) Přístupy jednotlivých krajských úřadů v poskytování finančních prostředků určených na vzdělávání mimořádně nadaných dětí (v přepočtu na 1 nadané dítě).

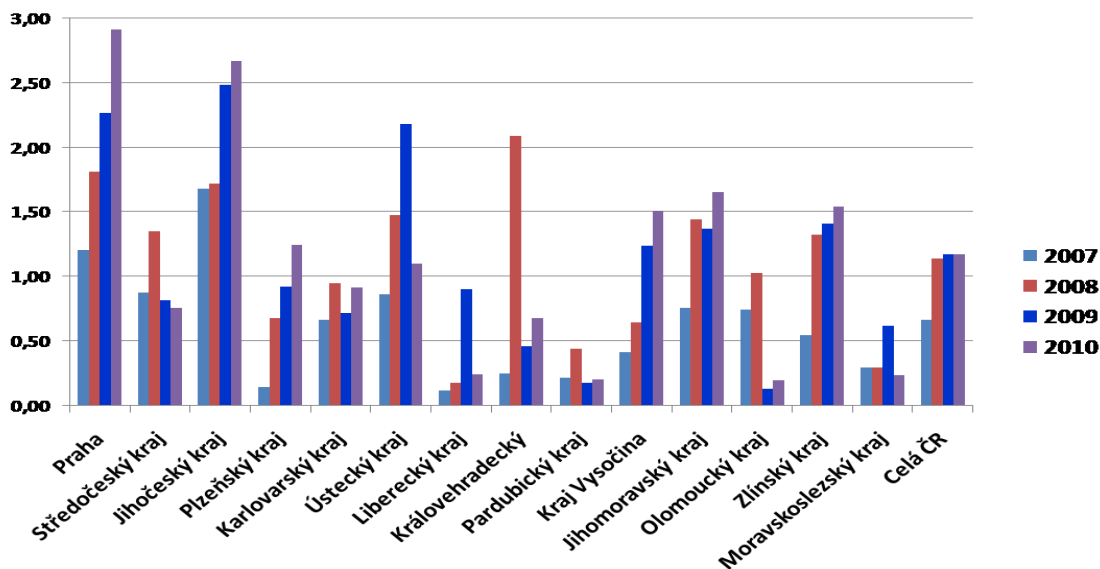
Ve výši finančních prostředků, které krajské úřady rozdělují školám pro nadané žáky, jsou významné rozdíly. Ze šetření na krajských úřadech bylo zjištěno, že převážná většina nemá jasno v tom, jak postupovat při rozdělování finančních prostředků pro vzdělávání nadaných žáků. Pracovníci krajských úřadů si uvědomují nejistotu v systému financování nadaných žáků, proto přibližně polovina pracovníků by uvítala úpravu legislativy ve financování této skupiny ze státního rozpočtu. Zdůvodňují to i tím, že pokud mohou být financované děti se speciálními vzdělávacími potřebami, stejně tak by měl být navýšen i rozpočet pro žáky mimořádně nadané.

Některé kraje vyčleňují speciální normativy pro nadané žáky (Kraj Vysočina, Liberecký kraj, Jihomoravský kraj), jiné tvoří projekty z ESF nebo grantové programy, na které si školy mohou napsat žádost. Na základě žádostí jsou vybrány některé školy, kterým jsou finanční prostředky přiděleny (Hlavní město Praha, Moravskoslezský kraj, Zlínský

kraj, Plzeňský kraj). Některé krajské úřady nabízí pro školy, kde mají nadané žáky, navýšení rozpočtu na základě individuální žádosti, nebo při dohodovacím řízení a to z rezervních prostředků kraje (Ústecký, Pardubický kraj). Mnoho krajů financování nadaných žáků neřeší vůbec (Karlovarský, Jihočeský, Olomoucký, Královéhradecký, Středočeský kraj).

Počty mimořádně nadaných žáků v jednotlivých krajích v letech 2007-2010

(přepočet na 1000 žáků, zdroj: UIV)

Graf č. 8 Počty mimořádně nadaných žáků v jednotlivých krajích

Z důvodu rozdílného přístupu k financování nadaných žáků v jednotlivých krajích není možné říci, kolik financí je přiděleno na 1 nadaného žáka. Tato hodnota byla zjištěna pouze v Kraji Vysočina, a činí 6.000 Kč/ 1 nadaný žák/ rok, v Jihomoravském kraji, kde v roce 2011 v případě 1 hodiny týdně navíc činila dotace na mimořádně nadaného žáka ZŠ 20 275 Kč a v Libereckém kraji, kde je výše tvořena podle vzorce: $NORMATIV \text{ na žáka} \times 0,2$ a činí cca. 2000-6000 Kč/ rok.

Zřejmě proto, že počet mimořádně nadaných žáků je malý v poměru k ostatním žákům, štedré přerozdělení finančních prostředků v některých krajích nemá vliv na počet škol s identifikovatelnými nadanými žáky v daném kraji. Školy řeší financování platů učitelů, kteří se nadaným žákům věnují, většinou přerozdělováním vlastního rozpočtu.

Některé kraje tvoří pro nadané žáky projekty z ESF, jiné vyhlašují grantové programy. V Plzeňském kraji mají projekt „Talenty“. Tento projekt je věnován dětem,

keré již prokázaly nějaké schopnosti nebo nadání (např. vyhrály nějakou soutěž). Pro tyto děti jsou pořádána různá setkání (kempy), kde se mohou zdokonalit v tom, co dělají. Dalším zajímavým projektem pro děti nadané v technických oborech je „Motivace pro technické vzdělávání“.

Moravskoslezský kraj vyhlásil dotační program "Podpora vědy a výzkumu v Moravskoslezském kraji 2012", jehož součástí je také podpora nadaných studentů. Studenti, kteří nastoupí do prvního ročníku bakalářského studia na vysoké škole v Moravskoslezském kraji, mohou obdržet stipendium na první dva semestry studia ve výši 70.000 Kč. Dotace mohou obdržet studenti, kteří v rámci studia na střední škole splnili tyto podmínky:

- reprezentant ČR na mezinárodní úrovni (např. matematické, fyzikální, biologické, chemické a jiné olympiády nebo soutěže)
- umístění v celostátních kolech národních olympiád do třetího místa (pro středoškolskou mládež – kategorie A, B, C), nebo u uměleckých oborů účast ve významných mezinárodních soutěžích, získání mezinárodních ocenění.

Hlavní město Praha pro nadané vyhlašuje různé granty, které jsou nejen na podporu tělovýchovy a sportu, ale i zaměřené intelektuálně. Např. program č. 2 „Na podporu vzdělávání nadaných dětí a žáků“. Tento program byl vyhlášen na rok 2011 a bude i v roce 2012. Zájemci o podporu sepiší projekt, vypracují kalkulaci a pak komise odsouhlasí, které z projektů grant získají a v jaké výši.

Ve Zlínském kraji mají vytvořen projekt, který zahrnuje vzdělávání nadaných žáků s názvem: „Rovné příležitosti dětí a žáků, včetně dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve Zlínském kraji“. Mezi cílové skupiny patří mimo jiné děti a žáci mimořádně nadaní, a děti a žáci nadaní i pracovníci škol a školských zařízení.

Pardubický kraj má vytvořen projekt, ze kterého financují různé soutěže a olympiády.

Královéhradecký kraj má také vytvořen projekt pro vzdělávání nadaných žáků – Rozvoj tvůrčích schopností a dovedností dětí a mládeže - rozvoj talentů. V rámci tohoto projektu mohou školy požádat o podporu v oblasti vyhledávání intelektově nadaných dětí a podporu práce s nadanými dětmi. Prioritu mají školy, které doloží úspěchy v soutěžích a olympiádách neregionálního charakteru. Podporováno je také pořádání různých soutěží.

Jihomoravský kraj dotuje školám pedagoga, který se nadaným žákům věnuje 1 až 2 hodiny týdně mimo běžnou výuku. Některé školy v tomto kraji mohou z financí, které

dostávají pro nadané, zaplatit i asistenta. Pracovníci krajského úřadu mají velmi zodpovědně propracovaný postup pro přidělování finančních prostředků na nadané žáky. Nejprve si začátkem nového školního roku uskuteční šetření na základních a mateřských školách zřizovaných obcí, kde zjišťují doporučený počet hodin týdně nad rámec učebního plánu pro mimořádně nadané děti a žáky, vydaný SPC či PPP za jednotlivé školy. Na základě těchto údajů je na tento hodinový požadavek navíc přes úvazek přímé pedagogické činnosti učitele spočítána dotace, přičemž průměrná nároková a nenároková složka platu odpovídá průměrným složkám platu pedagogů rozpočtovaným v daném roce pro MŠ nebo ZŠ v kraji. Výše dotace pro jednoho žáka se odvíjí od doporučené potřeby hodin týdně navíc nad rámec učebního plánu (která je uvedena v doporučení vydaném příslušnou SPC či PPP). V případě 1 hodiny navíc v roce 2011 činila dotace na žáka ZŠ 20 275 Kč.

Mnohé kraje se snaží podpořit vzdělávání nadaných žáků vyhlášením různých dotačních programů. Pomocí těchto dotačních programů, při vytvoření žádostí o dotace, mohou školy získat finanční prostředky na nákup pomůcek, školení pedagogů, proplácení jejich platů apod.

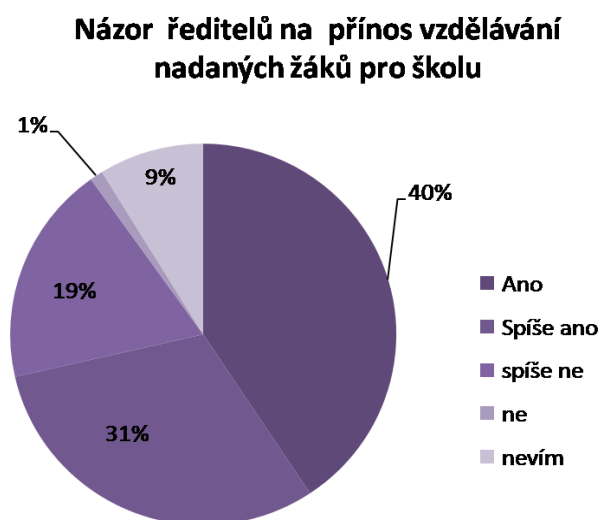
Kraje jsou zřizovateli pedagogicko-psychologických poraden. Tyto poradny mají za úkol zajišťovat metodickou pomoc školám v oblasti péče o nadané žáky. Jejich hlavním úkolem je také identifikace nadaných žáků. Každý kraj má nejméně jednoho koordinátora, který je specializován na vzdělávání nadaných žáků a zajišťuje poradenství pro školy v této oblasti. Pardubický kraj má přímo určené metodické středisko.

Šetřením byla zjištěna absence pravidel, kterými by se měly kraje v této problematice řídit. MŠMT žádná pravidla krajům nestanovuje, a záleží pouze na pracovnících kraje, jak se k financování postaví. Při šetření bylo zjištěno, že pracovníci na krajských úřadech většinou neví, kolik mimořádně nadaných dětí je v jejich kraji identifikováno a často ani nevěděli, kde by tyto informace získali. O problematice vzdělávání nadaných žáků pracovníci odboru školství neměli často přehled a pro odpověď na 4-5 otázek bylo často třeba zajistit informace od nejméně 2 úředníků, někdy i více.

10.9.2 Výsledky kvantitativního výzkumu – hypotézy

H1) Většina ředitelů škol si myslí, že péče o nadané děti, žáky a studenty může škole přinést určité výhody

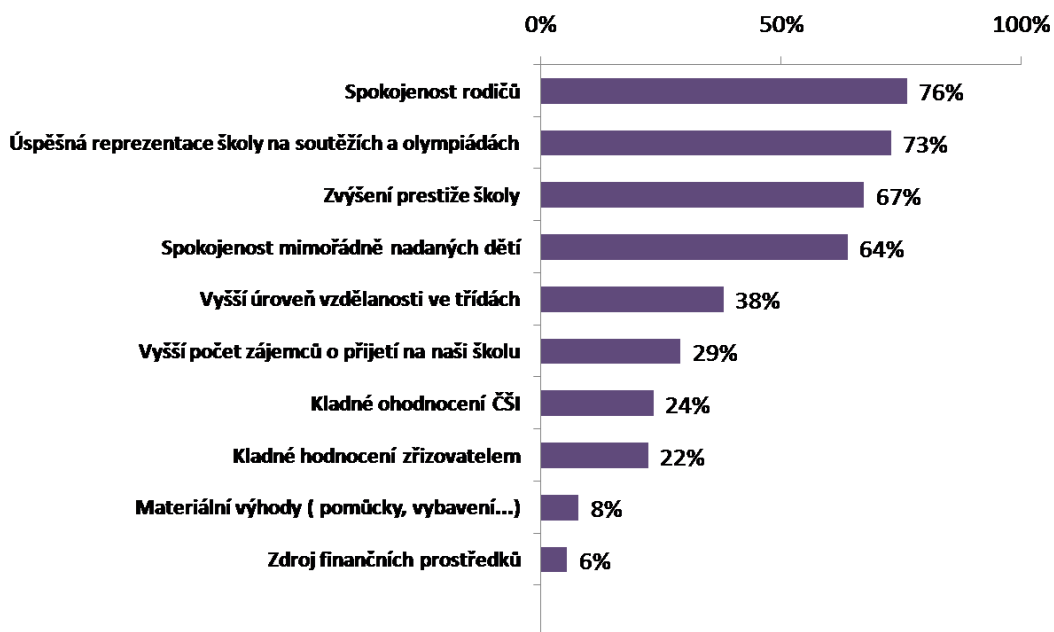
Převážná většina ředitelů škol si myslí, že vzdělávání nadaných žáků může přinést škole nějaký užitek (71 %), pouze 20 % ředitelů nevidí v tomto směru vzdělávání žádné výhody.

Graf č. 9 Názor respondentů na přínos vzdělávání nadaných žáků

Mezi nejčastěji uváděné klady patří spokojenost rodičů nadaných žáků (76 %) a úspěšná reprezentace školy v různých soutěžích a olympiádách (73 %). Dalším důležitým prvkem, je zvýšení prestiže školy (67 %). Bohužel ne tak často se ředitelé setkávají s oceněním za péči o nadané žáky, ze strany zřizovatele (22 %) a ČŠI (24 %). V nejmenší míře uvedli respondenti, že mají užitek při vzdělávání nadaných žáků ve formě finančních odměn nebo materiálního vybavení, pomůcek apod. (viz. Graf č. 10).

Jaké výhody přináší Vaší škole vzdělávání mimořádně nadaných dětí?

Vzorek: TI, kteří mají na škole nadané děti: N=91

Graf č. 10 Přínosy vzdělávání nadaných žáků pro školy

Pokud vyhodnotíme vztah mezi školami, kde ředitelé uvedli, že vzdělávání nadaných dětí má pozitivní vliv na spokojenost rodičů a tím, co mohou tyto školy nabídnout nadaným žákům, dojdeme k tomuto závěru: existuje významná souvislost mezi spokojeností nadaných žáků i jejich rodičů (Q22h,i) a kvalifikovaným pedagogickým sborem (otázka Q20b), další významná souvislost existuje tam, kde mají kroužky nebo klub pro nadané děti. Spokojenost nadaných dětí a jejich rodičů se tedy odvíjí od toho, jaké škola poskytuje služby pro nadané žáky.

Q20 Co může Vaše škola nabídnout mimořádně nadaným dětem?

Q22 Jaké výhody přináší Vaši škole vzdělávání mimořádně nadaných dětí?

Tabulka součinitelů korelace pro otázku Q20 a Q22		Q20a	Q20b	Q20g
		Vzdělávání podle IVP	Kvalifik. (proškolený) pedagog. sbor	Zajištění účasti ve vědomostních soutěžích
Q22a	Úspěšná reprez. na soutěžích	0,20	0,23	0,18
Q22b	Zvýšení prestiže školy	0,17	0,28	0,25
Q22c	Zdroj fin. prostředků	0,02	0,11	-0,11
Q22d	Klad. hodnocení zřizovatelem	0,04	0,24	0,13
Q22e	Kladné hodnocení z ČŠI	0,07	0,15	0,17
Q22f	Vyšší poč. zájemců o přijetí na naši školu	0,11	0,28	-0,01
Q22g	Materiální výhody	-0,08	0,17	0,02
Q22h	Spokojenost rodičů	0,21	0,31	0,08
Q22i	Spokojenost mimořádně nadaných dětí	0,25	0,31	-0,01

Tabulka č. 1 Korelace mezi otázkami Q20 a Q22

Výhody, které vzdělávání nadaných žáků škole přináší, jak uvedli ředitelé škol, mají souvislost s tím, zda má škola vzdělávání nadaných žáků jako prioritu. Byla zjištěna významná korelace mezi prioritou vzdělávání nadaných žáků (otázka Q3) a snahou o zvýšení prestiže školy a také se zvýšením počtu zájemců o danou školu (Q22f). Z toho vyplývá, že školám, kde se na vzdělávání nadaných žáků přímo zaměřují, přináší tato činnost prestiž i větší zájem nových žáků o přijetí ke vzdělávání.

Pro ověření platnosti hypotézy byl použitý statistický test dobré shody chí-kvadrát, který byl aplikován na otázce Q21 (Přináší vaši škole vzdělávání mimořádně nadaných dětí nějaké výhody?).

Byla stanovena nulová hypotéza: „Ředitelů škol, kteří si myslí, že péče o nadané děti, žáky a studenty může škole přinést nějaký užitek (výhody) je přibližně stejně jako těch, kteří si to nemyslí.“

a alternativní hypotéza: „Ředitelů škol, kteří si nemyslí, že péče o nadané děti, žáky a studenty může škole přinést nějaký užitek (výhody) je většina (menšina).“

Q21 odpověď	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	(P-O)²	(P-O)²/O
ano	63	34,5	28,5	812,25	23,543
spíše ano	43	34,5	8,5	72,25	2,094
spíše ne	22	34,5	-12,5	156,25	4,529
ne	10	34,5	-24,5	600,25	17,399
SUMA	138	138			47,565

Tabulka č. 2 Tabulka výpočtu testu nezávislosti chí-kvadrát pro otázku Q21

Testování bylo provedeno na hladině významnosti 0,05, kritická hodnota chí-kvadrát na hladině významnosti 0,05 je $\chi^2_{(0,05)} = 3,841$. Vypočítaná hodnota $\chi^2 = 39,680$.

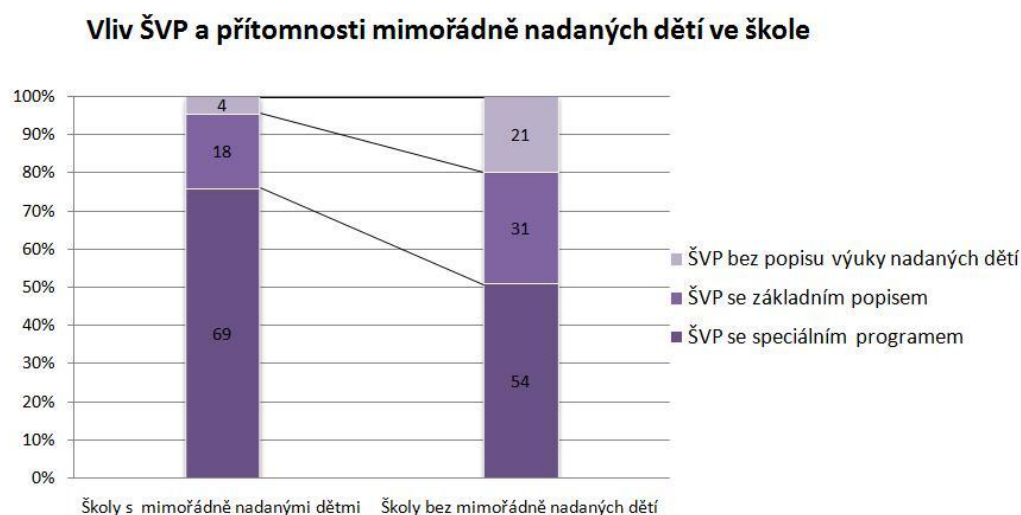
$$\chi^2_{(0,05)} \geq \chi^2$$

Na základě vypočtené hodnoty chí-kvadrát lze odmítnout nulovou hypotézu. Alternativní hypotézu lze přijmout. Hypotéza „Většina ředitelů škol si myslí, že péče o nadané děti, žáky a studenty může škole přinést určité výhody“ byla potvrzena.

H2) Ve školách, kde mají vytvořen speciální program pro vzdělávání mimořádně nadaných žáků, je identifikováno více nadaných dětí než ve škole, která nemá vytvořen speciální program pro vzdělávání mimořádně nadaných žáků

Z dotazovaných ředitelů v otázce (Q4) 63 % uvedlo, že mají v ŠVP speciální plán s podrobnými postupy práce a konkrétními opatřeními pro vzdělávání nadaných žáků, včetně systému vyhledávání nadaných žáků (dále jen speciální plán). Dalších 24 % uvedlo, že v jejich ŠVP je popsán způsob vzdělávání a integrace nadaných žáků tak, aby naplnili legislativní povinnost (dále jen základní popis). Problémem je 13 % škol, ve kterých ředitelé uvedli, že spíše nemají nebo nemají popsán způsob vzdělávání nadaných žáků v ŠVP. Podle rámcově vzdělávacích programů je povinností školy dodržovat stanovenou strukturu ŠVP, a v kapitole 3 je stanoveno, že do povinné struktury patří i charakteristika zabezpečení výuky mimořádně nadaných žáků (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2005). Z toho vyplývá, že popis zabezpečení výuky mimořádně nadaných žáků v ŠVP je povinností školy, za což odpovídá její ředitel. Tyto školy tedy porušily legislativní nařízení.

Byla zjištěna významná souvislost mezi otázkami (Q4) a (Q10). Školy, které mají v ŠVP zakomponován speciální plán pro vzdělávání nadaných žáků, častěji řeší na pedagogických radách vzdělávání nadaných žáků, než ostatní školy (korelační koeficient 0,35). Stejně tak školy, které mají speciální plán, častěji motivují učitele pro práci s nadanými dětmi (korelační koeficient 0,29). Existuje významný rozdíl mezi školami, kde mají nadané žáky a kde ne, v porovnání s formou jejich ŠVP (viz. graf č. 11). Je zjištěna souvislost mezi speciálním programem a počtem škol, ve kterých mají nadané žáky. Ve školách, kde mají nadané žáky, častěji než v jiných školách vytvořili speciální plán pro vzdělávání nadaných žáků. Výzkum potvrdil tuto závislost v otázkách (Q4 a Q6), korelační koeficient je 0,24.

Graf č. 11 Vliv ŠVP na přítomnost nadaných dětí ve školách

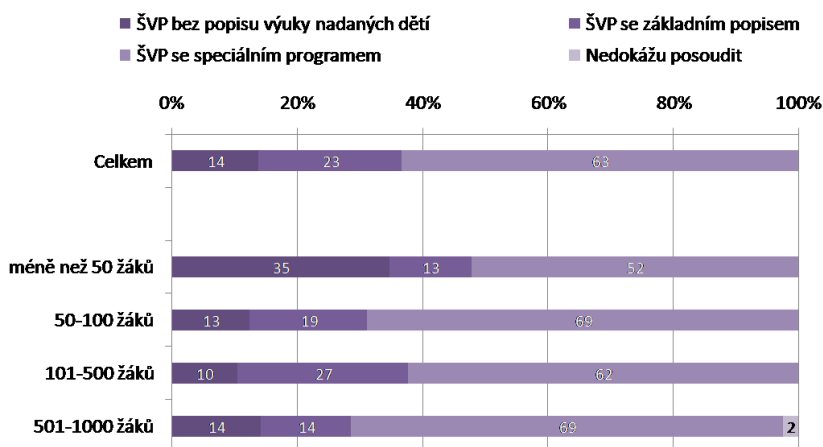
Mezi jednotlivými kraji existují rozdíly v tom, zda mají zakomponován speciální plán pro vzdělávání nadaných žáků v ŠVP nebo jen základní popis. V Praze častěji deklarují, že plán práce s nadanými nemají do ŠVP zahrnut. Stejně tak je tomu i v Olomouckém kraji (viz. Tabulka č. 3 Zaměření ŠVP na nadané děti podle krajů - test statistické významnosti -znaménkové schéma).

			Q4_recMajiv ŠVP zakomponován plán práce s nadanými dětmi		Total
			Ano	Ne	
% within Q1 Kraj	Q1 Kraj	Karlovarský	91,7%	8,3%	100,0%
		Plzeňský	80,0%	20,0%	100,0%
		Ústecký	93,9%	6,1%	100,0%
		Liberecký	100,0%	0,0%	100,0%
		Středočeský	88,9%	11,1%	100,0%
		Praha	61,5%	38,5%	100,0%
		Jihočeský	84,6%	15,4%	100,0%
		Vysočina	81,8%	18,2%	100,0%
		Královéhradecký	82,4%	17,6%	100,0%
		Pardubický	84,6%	15,4%	100,0%
		Jihomoravský	88,2%	11,8%	100,0%
		Zlínský	92,9%	7,1%	100,0%
		Moravskoslezský	100,0%	0,0%	100,0%
		Olomoucký	66,7%	33,3%	100,0%
	Total		86,1%	13,9%	100,0%
Sign Scheme	Q1 Kraj	Karlovarský	0	0	
		Plzeňský	0	0	
		Ústecký	0	0	
		Liberecký	0	0	
		Středočeský	0	0	
		Praha	—	++	
		Jihočeský	0	0	
		Vysočina	0	0	
		Královéhradecký	0	0	
		Pardubický	0	0	
		Jihomoravský	0	0	
		Zlínský	0	0	
		Moravskoslezský	0	0	
		Olomoucký	-	+	

Tabulka č. 3 Zaměření ŠVP na nadané děti podle krajů - test statistické významnosti -znaménkové schéma

V porovnání velikosti škol, malé školy do 50 žáků častěji, než školy s větším počtem žáků nemají v ŠVP zakomponován plán pro vzdělávání nadaných žáků (viz. Graf č. 12).

Zakomponování plánu práce s mimořádně nadanými dětmi v ŠVP

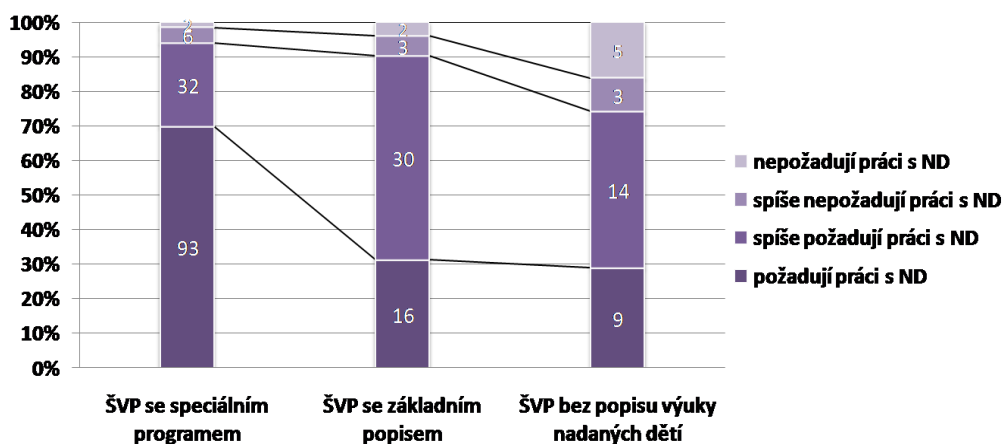

Graf č. 12 Zakomponování plánu práce s mimořádně nadanými dětmi v ŠVP

Podobné výsledky označili ředitelé v otázce (Q5) „Je prioritou vaší školy vzdělávání mimořádně nadaných žáků?“. Bylo zjištěno, že malé školy do 100 žáků nemají nebo spíše nemají vzdělávání nadaných žáků za prioritu (více, jak polovina) častěji, než větší školy. Významný statisticky signifikantní rozdíl byl zjištěn u škol do 50 žáků oproti jiným školám a u škol nad 500 žáků. Z celkového počtu potvrdilo celkem 46 % ředitelů škol, že se zaměřují na vzdělávání nadaných žáků, z toho 12 % uvedlo, že je jejich prioritou.

Bylo zjištěno, že ve školách se speciálním vzdělávacím programem pro vzdělávání nadaných žáků vyžadují ředitelé škol pracovat s nadanými žáky častěji než v jiných školách (viz. Graf č. 13). Dále ve školách, kde mají v ŠVP vytvořen speciální plán pro vzdělávání nadaných žáků, potvrdili ředitelé škol, že jejich pedagogové mají dobré předpoklady pro vzdělávání nadaných žáků ve více případech, než v ostatních školách.

Vliv ŠVP a požadavku ředitelů na práci pedagogů s mimořádně nadanými dětmi

Graf č. 13 Vliv ŠVP na práci pedagogů

Z výše zjištěných údajů vyplývá, že většina škol má v ŠVP zakomponován speciální plán pro vzdělávání nadaných žáků, v menší míře mají základní popis, v některých školách nemají vůbec popsán způsob vzdělávání nadaných žáků. Tam, kde mají speciální program, mají identifikovány nadané žáky častěji než v jiných školách. Speciální plán v ŠVP souvisí také s tím, zda je vzdělávání nadaných žáků prioritou školy, s motivací učitelů ke vzdělávání nadaných žáků při individuálních pohovorech i pedagogických radách a také, zda ředitelé škol vyžadují od pedagogů práci s nadanými žáky. Ve školách se speciálním vzdělávacím programem pro nadané žáky mají dle statistické významnosti častěji proškolené pedagogy pro vzdělávání nadaných žáků, a to zejména formou externího školení i studia odborné literatury. Další významné statistické rozdíly v ŠVP, části zabývající se vzděláváním nadaných žáků, byly zjištěny podle velikosti školy i podle kraje, ve kterém se škola nachází.

Otázka (Q4) : Máte v ŠVP zakomponován plán práce s mimořádně nadanými dětmi?

koeficient korelace mezi Q4 a otázkami	Otázka
0,23	Q8a Studium speciální pedagogiky
0,27	Q8b Externí školení
0,27	Q8g Počet proškolených pedagogů v oblasti péče o nadané žáky
0,33	Q9e Studium odborné literatury
-0,26	Q9g Řešení vzdělávání pedagogů pro nadané žáky
0,35	Q10 Řešení / motivace při pedagogických radách
0,29	Q12 Motivace při individuálních pohovorech
-0,30	Q14h Neodměňuji

Tabulka č. 4 Korelace mezi Q4 a vybranými otázkami

Hypotéza byla vyhodnocena testem chí-kvadrát. Ověření proběhlo pomocí kontingenční tabulky s kombinací odpovědí na otázky Q4 a Q6 (Rozdělení škol na děti s nadanými dětmi a bez nadaných dětí).

Stanovení nulové a alternativní hypotézy.

H0: „Mezi četnostmi odpovědí na danou otázku a přítomností či nepřítomností nadaných žáků ve škole respondentů není závislost.“

Alternativní hypotéza: „Mezi četnostmi odpovědí nadanou otázku a přítomností či nepřítomností nadaných žáků ve škole respondentů je závislost.“

Postup výpočtu, viz Tabulka č. 5.

Q4 x Q6		Školy s mimořádně nadanými dětmi	Školy bez mimořádně nadaných dětí	SUMA
ŠVP se speciálním programem	četnost odpovědi	69	72	141
	teor. četnost 0	57,28	83,72	
	$(P-0)^2/0$	2,397	1,640	
ŠVP se základním popisem	četnost odpovědi	16	35	51
	teor. četnost 0	20,72	30,28	
	$(P-0)^2/0$	1,075	0,735	
ŠVP bez popisu výuky nadaných dětí	četnost odpovědi	6	26	32
	teor. četnost 0	13,00	19,00	
	$(P-0)^2/0$	3,769	2,579	
SUMA		91	133	224

Tabulka č. 5 Tabulka výpočtu testu nezávislosti chí-kvadrát pro otázky Q4 a Q6

Kritická hodnota na hladině významnosti 0,05: $\chi^2_{(0,05)} = 5,991$

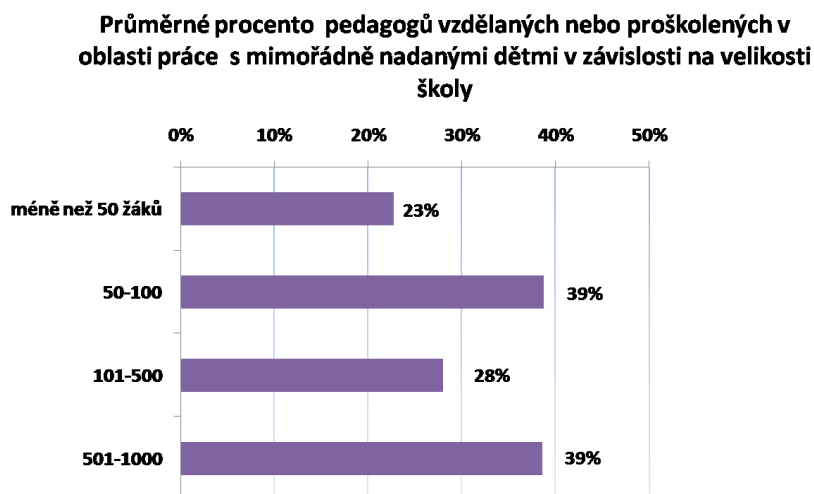
Vypočtená hodnota: $\chi^2 = 12,196$. $\chi^2_{(0,05)} < \chi^2$

Nulovou hypotézu můžeme na hladině významnosti 0,05 odmítnout. Mezi četnostmi odpovědí na otázku tvorby speciálního vzdělávacího programu pro nadané žáky a přítomností nadaných žáků ve škole respondentů je statisticky významná závislost.

Bylo potvrzeno, že ve školách, kde mají vytvořen speciální program pro vzdělávání mimořádně nadaných žáků, je identifikováno více nadaných dětí než ve škole, která nemá vytvořen speciální program pro vzdělávání mimořádně nadaných žáků.

H3) Vzděláváním v oblasti práce s nadanými dětmi byla proškolená menšina pedagogů základních škol v ČR

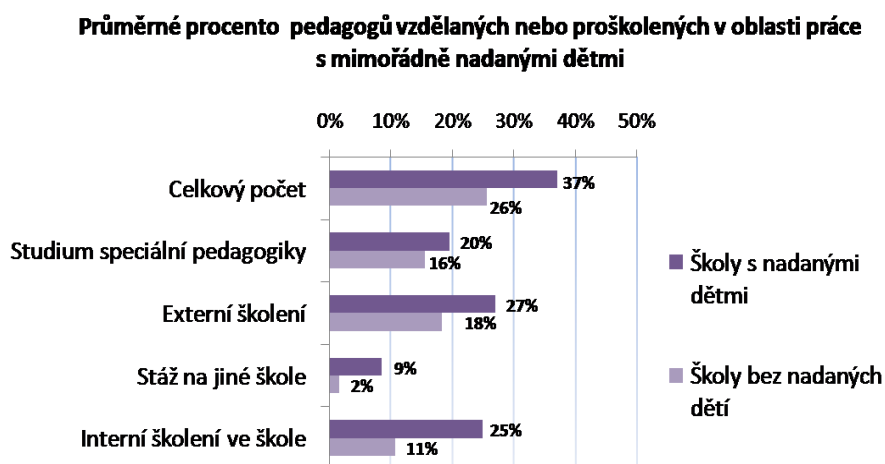
Na základních školách je proškolen v oblasti vzdělávání nadaných žáků v průměru pouze 30 % pedagogů. Nejméně učitelů vzdělaných v oblasti práce s nadanými dětmi (23 %), mají malé školy do 50 žáků. Ve školách nad 50 žáků nebyla prokázána závislost počtu proškolených pedagogů na velikosti školy, protože školy nad 500 žáků měly stejné procento proškolených pedagogů, jako školy s počtem 50-100 žáků, zatímco školy s počtem 100-500 měly průměr proškolených pedagogů nižší (28 %), (viz. Graf č. 14).

Graf č. 14 Procento proškolených pedagogů v závislosti na velikosti školy

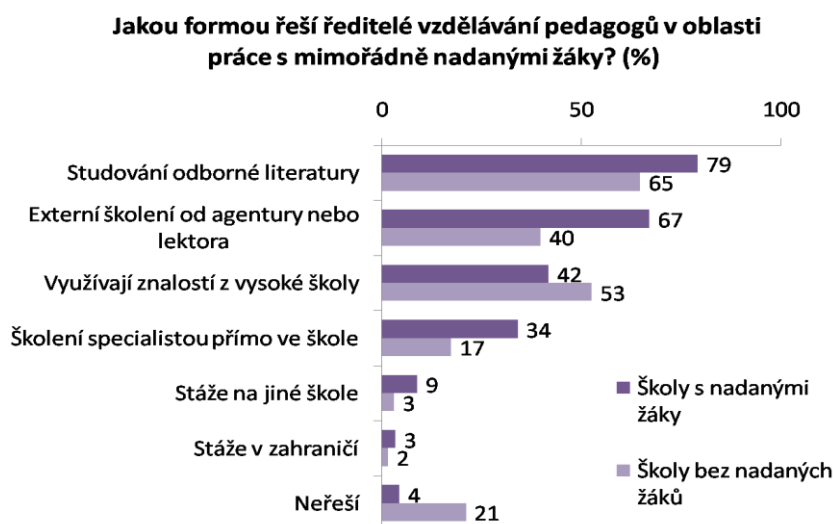
Pokud porovnáme počty proškolených pedagogů z pohledu škol s nadanými žáky a bez nadaných žáků zjistíme, že ve školách s nadanými žáky je proškolen 37 % pedagogů a ve školách bez nadaných žáků je to pouze 26 % z celkového počtu pedagogů.

Pokud jde o formy vzdělávání, nejčastěji je využíváno externí školení. U škol s nadanými žáky je druhým nejčastějším způsobem vzdělávání interní školení přímo ve škole. Ředitelé škol bez nadaných žáků označili jako druhou nejpoužívanější formu vzdělávání studium speciální pedagogiky. Nejméně je využívána možnost školení formou stáže na jiné škole (viz. Graf č. 15).

Graf č. 15 Počty proškolených pedagogů

V dotazníku dále bylo zjišťováno (otázka Q9), jakým způsobem ředitelé řeší vzdělávání pedagogů v oblasti péče o nadané žáky (viz. Graf č. 16). Tato otázka byla opět vyhodnocována z pohledu škol s nadanými žáky a bez nadaných žáků.

Graf č. 16 Formy vzdělávání pedagogů

Za nejčastější formu vzdělávání pedagogů bylo označeno studium odborné literatury. U škol s nadanými žáky je druhou nejčastěji využívanou formou externí školení od agentury nebo lektora, ředitelé škol bez nadaných žáků jako druhou nejčastější možnost označili využívání znalostí z vysokých škol. Někteří ředitelé uvedli v otevřené části otázky (Q9), jako formu vzdělávání dlouhodobou praxi, informace výchovného poradce nebo speciálního pedagoga, či spolupráci se Speciálním pedagogickým centrem.

V otevřené otázce (Q27) dotazníku ředitelé uváděli jako problém nedostatek finančních prostředků na školení učitelů. Mnoho ředitelů zároveň uvedlo, že jim chybí ve škole specialista (asistent, mentor), který by byl vzdělán v oblasti péče o nadané žáky a vedl ostatní kolegy a radil jim s případnými problémy. Někteří ředitelé by uvítali odborná pracoviště či pracovníky (např. na ČŠI), kteří by docházeli do škol radit s péčí o nadané žáky přímo v prostředí, které je jim domácí. Ani s nabídkou seminářů zaměřených na vzdělávání nadaných žáků, nejsou vedoucí pracovníci škol spokojeni. Chybí zejména kvalitní semináře. Ředitelé by dali přednost prakticky orientovaným školením, kterých je, jak uvádí respondenti, málo, nebo chybí celkově.

Výzkum prokázal předpoklad, že vzděláním učitelů v oblasti nadaných žáků je proškolená menšina všech učitelů základních škol. Zároveň také ukázal, že formy vzdělání pedagogů pro práci s nadanými žáky nejsou dostačující. Důvody jsou následující. Prvním je nedostatek finančních prostředků pro DVPP, který školy nutí k využívání méně finančně nákladných forem vzdělávání typu studium odborné literatury a znalosti z vysoké školy, které jsou pro práci s nadanými žáky málo efektivní. Druhým důvodem může být, že sami ředitelé necítí potřebu intenzivnějšího vzdělávání v oblasti práce s nadanými žáky. Na otázku (Q7): „Mají vaši pedagogové dostatečné odborné předpoklady pro vzdělávání mimořádně nadaných žáků?“, odpovědělo 76 % respondentů kladně.

Hypotéza byla zjišťována otázkou Q8g, kde ředitelé škol uváděli, kolik % pedagogů celkem mají proškoleny ke vzdělávání nadaných žáků. Výsledky byly vyhodnocovány několika statistickými charakteristikami – průměrem, směrodatnou odchylkou, mediánem i modusem.

Průměrná hodnota = 30 %

Směrodatná odchylka = 28,6.

Medián = 20

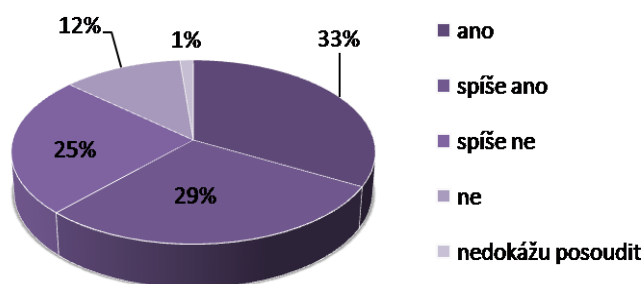
Modus = 0.

Ze všech těchto statistických charakteristik polohy odpovědí byla potvrzena pravdivost hypotézy, že vzděláním mimořádně nadaných dětí byla proškolená menšina pedagogů základních škol.

H4) Většina ředitelů nevěnuje motivaci pedagogů pro vzdělávání nadaných dětí patřičnou pozornost

Výzkumem bylo zjištěno, že převážná většina (87 %) ředitelů škol přímo vyžaduje od pedagogů individuální práci s nadanými žáky. Ředitelé škol motivují pedagogy pro vzdělávání nadaných žáků. Pro motivaci využívají individuální pohovory a motivují i skupinově např. při pedagogických radách. V otázce (Q10) týkající se řešení problematiky nadaných žáků na pedagogických radách, 62 % dotazovaných ředitelů škol uvedlo, že tuto problematiku řeší. Ostatní ředitelé nedovedou posoudit nebo tuto problematiku na poradách neřeší. Z respondentů, kteří využívají pedagogické rady pro motivaci učitelů ke vzdělávání nadaných žáků, 74 % uvedlo, že motivuje 2x za rok i častěji. Při osobním pohovoru pedagogy motivuje 71 % ředitelů škol.

Řešení problematiky nadaných žáků na pedagogických radách

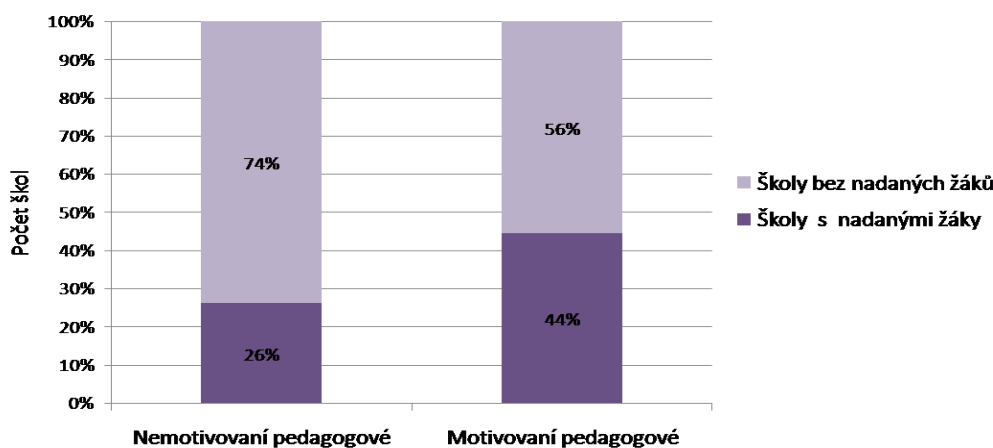

Graf č. 17 Řešení problematiky nadaných žáků na pedagogických radách

Zamysleli jsme se nad tím, kolik ředitelů škol nemotivuje pedagogy vůbec pro práci s nadanými žáky, a zdali tato skutečnost nemůže mít vliv na to, kolik mimořádně nadaných žáků se ve škole nachází. Bylo zjištěno, že vůbec nemotivuje pedagogy 21 % ředitelů škol. Z těchto škol mají identifikované nadané děti pouze v 26 % případů (viz. Graf č. 18).

Z celkového počtu škol, kde ředitelé motivují pedagogy k práci s nadanými dětmi, je 44 % škol, které mají identifikované nadané žáky. Z tohoto srovnání lze učinit závěr, že motivace pedagogů je důležitým faktorem při řízení procesu vzdělávání nadaných žáků ve škole. Ředitel školy, tedy může ovlivnit svým působením na učitele to, jak se budou stavět ke vzdělávání nadaných žáků i to, zda budou podporovat jejich vyhledávání a diagnostiku.

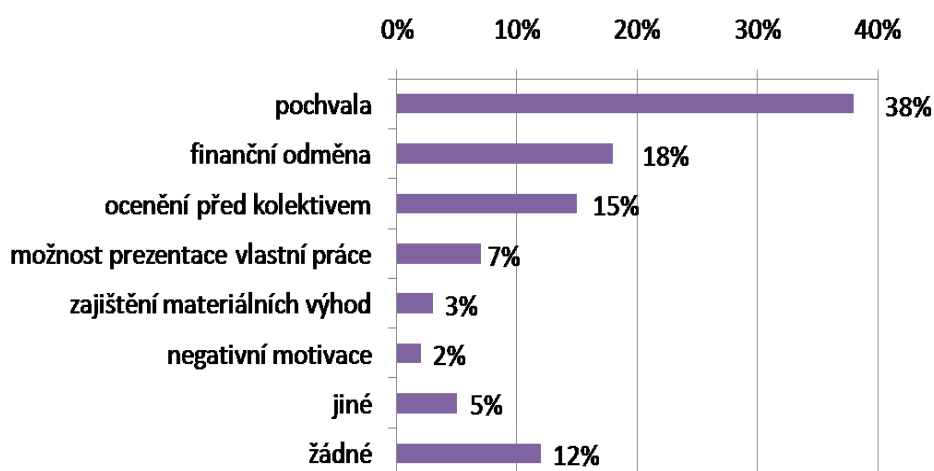
Vliv motivace pedagogů na počet škol s nadanými žáky

Graf č. 18 Souvislost mezi motivací pedagogů a počtem škol s nadanými žáky

Pro ředitele škol je motivace nelehkým úkolem. Téměř polovina respondentů v otevřené otázce (Q27) uvedla, že jim činí problém nedostatek finančních prostředků pro zajištění motivace pedagogům formou finanční odměny. Většina ředitelů zastává názor (Q17), že pedagogové uvedených škol nemají pocit dostatečného finančního ohodnocení za vzdělávání mimořádně nadaných žáků (61 %). Na motivační složku platů nemají školy dostatek prostředků. Ředitelé škol proto používají nejčastěji motivační metodu formou pochvaly (38 %), ocenění dobře vykonané práce před kolektivem pak pouze v 15 %. Menší podíl ředitelů pak uvedl jako účinnou metodu možnost prezentace své práce na veřejnosti nebo zajištění různých materiálních výhod. V otevřené části otázky (Q25) ředitelé uvedli, že se jim osvědčila metoda možnosti lektorování svých zkušeností před ostatními kolegy, nebo uznání pochvaly od rodičů nadaných žáků. Někteří respondenti (2 %) uvedli, že pro práci s nadanými používají zápornou motivaci. (Pokud nebudeš rozvíjet potenciál nadaných žáků, bude ti odebrán osobní příplatek).

Způsoby motivace pedagogů k práci s nadanými dětmi

Graf č. 19 Způsoby motivace pedagogů k práci s nadanými dětmi

Statistické vyhodnocení významnosti bylo řešeno metodou chí-kvadrát.

Test byl proveden pro otázky Q10 a Q12.

Pro každou otázku byla vytvořena nulová hypotéza H_0 : „Mezi četnostmi jednotlivých odpovědí není závislost.“

Alternativní hypotéza H_A : „Četnosti jednotlivých odpovědí se liší.“

Q10 odpověď	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	$(P-O)^2/O$
ano	74	55,3	18,8	6,363
spíše ano	65	55,3	9,8	1,721
spíše ne	55	55,3	-0,3	0,001
ne	27	55,3	-28,3	14,445
SUMA	221	221,0		22,529

Tabulka č. 6 Tabulka výpočtu testu nezávislosti chí-kvadrát pro otázku Q10

Q12 odpověď	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	$(P-O)^2/O$
ano	58	48,3	9,8	1,970
spíše ano	102	48,3	53,8	59,877
spíše ne	31	48,3	-17,3	6,167
ne	2	48,3	-46,3	44,333
SUMA	193	193,0		112,347

Tabulka č. 7 Tabulka výpočtu testu nezávislosti chí-kvadrát pro otázku Q12

Kritická hodnota na hladině významnosti 0,05: $\chi^2_{(0,05)}=7,815$.

Pro otázku Q 10: $\chi^2=22,529$. $\chi^2_{(0,05)} < \chi^2$

Pro otázku Q12: $\chi^2 = 112,347$. $\chi^2_{(0,05)} < \chi^2$

V obou případech lze nulovou hypotézu zamítnout a přijmout alternativní hypotézu. Existuje zde statisticky významná závislost.

Hypotéza nebyla potvrzena, neboť převážná většina ředitelů si uvědomuje důležitost motivace pro práci s nadanými dětmi a snaží se pedagogy motivovat pro práci s nadanými dětmi. Vzhledem k nedostačujícím finančním prostředkům pro motivaci pedagogů by bylo vhodné ve větší míře využívat neméně efektivní metody - ocenění práce na veřejnosti nebo umožnění pocitu seberealizace, např. při lektorování nebo přednáškách.

10.10 Závěry z kvalitativního šetření

10.10.1 Rozhovory s řediteli škol, kteří řeší péči o nadané děti ve svých školách

- *Rozhovor s ředitelem ZŠ JUDr. Mareše, Znojmo, Mgr. Miloslavem Hubatkou*

Závěry z rozhovoru:

Pro vzdělávání nadaných žáků musí mít škola vlastní strategii. V jiných školách je možné se inspirovat, ale celkový systém je třeba upravit na vlastní podmínky.

- Vytvořit vlastní strategii a koncepci (šitou na míru škole)

- Musíme mít potenciál, který pak můžeme rozvíjet.
- Nadání samo o sobě ničím není, pokud není rozvíjeno. Pak teprve se stane úspěšným. Ředitel musí mít jasnou koncepci, rozvíjet lidi a vybavit školu pomůckami.

„Na elitní žáky musíme mít elitní prostředky a elitní pedagogy!“

U talentovaných dětí je podmínkou mít kvalitního učitele.

Aby se vzdělávání nadaných stalo úspěšným, musí mít škola vyvážených 5 oblastí:

- PR
- Lidský potenciál
- Vzdělávací oblast
- Výchovná oblast
- Materiálně – technické vybavení

V případě, že v jakékoliv z těchto 5 oblastí dojde k omezení, ohrozí se i ostatní oblasti. Vzdělávání nadaných nebude na dobré úrovni a ohrozí školu v dalším rozvoji.

Lidský potenciál:

Leadership – delegování, kontrolní systém, vzdělávací systém apod.

Přes lidi dosáhneme ostatních cílů. Pokud chceme zavést změnu, opět záleží na lidech, jak se podaří zavést.

Vzdělávací oblast:

Zaměření školy, didaktika, metody a formy práce, nabídka jazyků, rozvrhy apod.

Výchovná oblast:

Klima ve třídě, etická výchova apod.

Materiálně technické vybavení:

Počítačové, ale i logistické, aktualizace počítačů, softwary, antiviry i vybavenost tříd, učeben a celkový vzhled školy z vnějšku i zevnitř.

PR – Public Relations a marketing:

Jak se škola prezentuje ven. Do této oblasti můžeme zařadit spolupráci se zřizovatelem, partnery školy, stávajícími rodiči, ale hlavně i budoucími rodiči apod.

V dnešní době je spolupráce velmi důležitá. Pokud se spolupráce s rodiči nedaří, vznikají škole velké ztráty.

Další vzdělávání

Učitelé nejsou ze studií na vysokých školách vybaveni znalostmi potřebnými pro vzdělávání nadaných žáků. Úkolem ředitele školy je třeba jim zajistit doplnění těchto znalostí.

Školení by se měla zaměřit na:

- Didaktické informace
- Psychologické informace
- Ovládání techniky (jak si s ní poradit)
- Metodiku (jak techniku využívat)
- Leadership (třídní učitel v roli lídra vůči žákům)
- Spolupráce s rodinou (komunikační a asertivní schopnosti)

• 4.ZŠ Žďár nad Sázavou, Švermova – PhDr. Kociánová

Závěry z rozhovoru:

Školy nejsou připraveny na vzdělávání mimořádně nadaných dětí, chybí jim zkušenosti i vzdělání v této oblasti. Aby proběhla péče o mimořádně nadané děti úspěšně, je třeba zajistit dobrou spolupráci mezi rodinou, školským poradenským zařízením a školou. Integrace nadaných dětí je vhodnější než selekce do speciálních škol, ale ve třídách by bylo třeba snížit počet žáků nebo zajistit asistenta pro individuální péči o nadané při běžné výuce.

Další problém je v diagnostice mimořádně nadaných žáků. Pokud pedagogové vědí, že mají ve škole nadané děti, které nejsou identifikovány školským poradenským zařízením, mělo by být jejich povinností tyto děti vyhledávat, diagnostikovat je a doporučovat jejich vyšetření ve školském poradenském zařízení rodičům.

Pro zajištění patřičné péče o mimořádně nadané děti chybí odpovídající finanční prostředky, jak na platy pedagogů za tuto činnost, tak i na nákup metodických pomůcek pro nadané.

10.10.2 Rozhovor se zástupci pedagogicko-psychologické poradny

- *Rozhovor s koordinátorkou pro vzdělávání mimořádně nadaných dětí a žáků v Jihomoravském kraji, PhDr. Svobodovou (PPP Brno), 9.1.2012*

Závěry z rozhovoru:

Spolupráce PPP se školami probíhá formou provádění identifikace. Poradny nadaného žáka buď potvrdí, nebo vyloučí, píše zprávu, ve které jsou podrobné podklady pro vytvoření IVP. Pokud škola požádá, pomohou i s tvorbou IVP tak, aby vyhovoval pedagogovi i žákovi. IVP by měl být dynamický dokument, který se může během roku obměňovat. Zástupci PPP konzultují IVP se školami, navštěvují školy a vyhodnocují péči.

Některé školy péči o nadané žáky nezvládají. Jedná se hlavně o to, že učitelé nemají zkušenosti. Někteří učitelé se musí teprve naučit, jak s nadanými pracovat. Problémem je pregraduální vzdělávání, učitelé jsou málo vzdělaní v oblasti nadaných žáků, nemají základní informace. Nadané žáky ve škole potkávají, ale nepoznají je. Pro pedagogy je vzdělávání nadaných žáků velmi náročné, vždy musí být jeden až dva kroky napřed. Musí prostudovat mnoho materiálů.

Nejefektivnější formou práce s nadanými se doktorce z finančních důvodů jeví skupinová integrace, kdy žáci na 1 až 2 hodiny týdně jdou do separované třídy, kde se jim věnuje pedagog či asistent mimo rámec běžné výuky. Tato forma podporuje specializaci nadaných.

Největší problém současného školství ve směru k nadaným je velký počet dětí ve třídě. Na individualizaci výuky nezbyvá učitelům prostor.

- *Mgr. Straka, PPP Žďár nad Sázavou, 21.12.2011*

Závěry z rozhovoru:

Podle koncepce pro rok 2009-2013 měl být v každé poradně jeden specialista pro vzdělávání nadaných dětí. V praxi jsou tito koordinátoři spíš pro kraj, v okresech je to výjimkou. Pan Straka je koordinátor pro okres Žďár nad Sázavou.

Identifikovány nejsou všechny nadané děti. Jsou různé druhy nadání (pohybové, hudební, intelektuální...), ale legislativně není upraveno, jak má specialista v poradně

zjistit dané nadání. Když je např. dítě nadaný hokejista, těžko se v PPP dané nadání prokáže. Některé školy ví o nadaných dětech, a přistupují k nim jako k nadaným, ale nikdo je nepošle do poradny.

Doporučené formy vzdělávání mimořádně nadaných dětí, žáků a studentů záleží na individualitě osobnosti žáka a také na škole, kam chodí. Pro malotřídní školy je vhodnější spíše akcelerace (i přeskočení ročníku), tam není problém se vzdělávat ve vyšším ročníku nebo některé učivo probírat se staršími spolužáky. Dítě zůstává se svými kamarády ve stejné třídě. Ve velkých školách hrozí riziko změny kolektivu, tam je vhodnější rozšiřování nebo obohacování učiva.

Největší problém vzdělávání nadaných žáků je normativní metoda financování, protože tento způsob vede k velkému počtu dětí ve třídě a na individuální vzdělávání nezbývá moc času a příležitostí. Dalším problémem je historický přístup v České republice, zejména starší učitelé mají názor, že nikdo nesmí vybočovat. Pokud škola nechce a nemá chuť do vzdělávání nadaných dětí, řeší to spíše formálně. Pak nezáleží na tom, jestli žáci doporučení mají nebo nemají.

K vylepšení péče o nadané žáky by bylo potřeba získat nové diagnostické nástroje. Je jich málo, nové jsou příliš nákladné. Vhodné by bylo vytvořit nějaký grant, ze kterého by se mohly tyto nástroje pořídit.

10.10.3 Rozhovor se zástupci Centra nadání

Závěry z rozhovoru s PhDr. Jitkou Fořtíkovou PhD.

Pro vzdělávání nadaných žáků nejsou vytvořeny podmínky. Chybí zejména finanční prostředky. Financování nadaných žáků není v kategorii přímo vázaných prostředků. Školy, které chtěly pracovat s nadanými žáky, nemají většinou prostředky na asistenty nebo menší počty žáků ve třídách. Jedinou možností jsou jiné finanční zdroje (např. z ESF).

Často školy dochází k názoru, proč dělat něco navíc, když za to nic nedostanou. Od priority vzdělávání nadaných žáků se pak odklání.

Závěry z rozhovoru s Mgr. Havlovou

Školský zákon v § 2, článek 1 uvádí: „Vzdělávání je založeno na zásadě: Zohledňování vzdělávacích potřeb jedince.“ Jsou vždy potřeby nadaných zohledňovány?

V ČR chybí ucelená koncepce vzdělávání nadaných žáků, která by koordinovala činnosti všech subjektů. Mnoho škol i PPP řeší tuto problematiku nejednotně. Dalším problémem je nedostatek finančních prostředků pro vzdělávání nadaných žáků. Dokud nebude stát patřičně financovat vzdělávání nadaných žáků, nikdy nebudou mít zajištěn ideální rozvoj nadání. MŠMT by mělo stanovit adekvátní normativ pro nadané žáky. V současné době chybí motivační složka platu pro pedagogy.

Ředitelé škol jsou v roli podporovatelů vzdělávání nadaných ve školách. Musí vést a motivovat učitele k práci s nadanými, ale také shánět na tuto činnost finanční prostředky. Vhodné je pro vzdělávání nadaných žáků vytvořit projekt.

10.11 Analýza zjištěných výsledků

Výsledky výzkumu potvrzují základní nedostatky v uceleném systému vzdělávání nadaných žáků v České republice. Předpokládaný počet nadaných žáků v běžné populaci je 2 % (Fořtík, 2007, s. 14), zatímco současný počet identifikovaných nadaných žáků v České republice je podle statistických výkazů Výzkumného ústavu pedagogického za školní rok 2010-2011 - 0,12 %, viz tabulka č. 8. To znamená, že 19 z 20 nadaných žáků není identifikováno a nemá tedy vytvořen individuální vzdělávací program.

Počet nadaných žáků v krajích (přepočet na 1000 žáků ZŠ)	2007	2008	2009	2010
Praha	1,20	1,81	2,27	2,91
Středočeský kraj	0,87	1,35	0,81	0,76
Jihočeský kraj	1,68	1,72	2,48	2,67
Plzeňský kraj	0,14	0,68	0,92	1,25
Karlovarský kraj	0,66	0,95	0,72	0,91
Ústecký kraj	0,86	1,48	2,18	1,10
Liberecký kraj	0,11	0,18	0,90	0,24
Královehradecký	0,25	2,09	0,46	0,67
Pardubický kraj	0,21	0,44	0,18	0,20
Kraj Vysočina	0,41	0,65	1,24	1,51
Jihomoravský kraj	0,75	1,44	1,37	1,65
Olomoucký kraj	0,74	1,02	0,13	0,20
Zlínský kraj	0,54	1,32	1,41	1,54
Moravskoslezský kraj	0,29	0,30	0,61	0,24
Celá ČR	0,67	1,14	1,17	1,17

Tabulka č. 8 Počty nadaných žáků v krajích

Výzkum odhalil možné příčiny tohoto stavu. Za nejzávažnější problém považujeme nedostatek financí pro vzdělávání nadaných žáků. Školy potřebují finanční prostředky pro zaplacení práce pedagogům, věnujícím se nadaným žákům, ale také pro pomůcky, učební

materiály a vzdělávání pedagogů v oblasti péče o nadané žáky. Ředitelé škol se sice snaží využívat různé zdroje k získávání financí na vzdělávání nadaných žáků (např. projekty a granty), ale stěžejním zdrojem (pro 64 % respondentů) jsou finance z rozpočtu MŠMT. Je zřejmé, že bez navýšení prostředků není možné zkvalitnit systém vzdělávání nadaných žáků.

Za hlavní příčinu nevytváření podmínek pro vzdělávání nadaných žáků považuje nedostatek financí více než 2/3 respondentů. Toto tvrzení potvrdili i koordinátoři pro vzdělávání nadaných žáků z PPP a pracovníce Centra nadání.

Legislativa neurčuje jasná pravidla rozdělování finančních prostředků pro vzdělávání nadaných žáků. Pracovníci krajských úřadů deklarovali absenci právních předpisů, které by jim zajišťovaly pravidla pro optimální rozdělení financí. 3 kraje si vytvořily vlastní metody, ostatní kraje buď nefinancují vzdělávání nadaných žáků vůbec, nebo nabízí školám možnost získání financí formou projektů nebo grantů. Chybí celorepublikové sjednocení přístupu k financování nadaných žáků.

Ředitelům škol chybí metodická pomoc k podpoře vzdělávání nadaných žáků v jejich školách. K zvýšení kvality by pomohlo vytvoření množství metodických materiálů, ale i zavedení odborné pomoci ve formě poradců do škol. Krajský úřad nemá ve své kompetenci metodickou pomoc, tu zajišťují školská poradenská zařízení. V legislativě jsou definovány kompetence školských poradenských zařízení, zejména v oblasti identifikace nadaných žáků. Více než ¼ respondentů však není spokojena se spoluprací a mnozí z nich by přivítali lepší (často alespoň nějakou) metodickou pomoc. Existují však velké rozdíly ve spokojenosti ředitelů škol s prací školských poradenských zařízení v jednotlivých krajích. Rozdílný přístup a profesionalitu školských poradenských zařízení potvrdili i pracovníci Centra nadání.

Další překážkou, která brání kvalitní podpoře vzdělávání nadaných žáků, na které se shodli ředitelé škol, koordinátoři pro vzdělávání nadaných žáků z PPP i pracovníci Centra nadání, je velký počet žáků ve třídách a s tím spojeno málo času pedagogů na individuální péči o nadané žáky. Východiskem pro řešení tohoto problému by byl návrh některých ředitelů škol, vytvoření podmínek ve školách pro práci mentorů a asistentů, kteří by individuálně nebo skupinově rozvíjeli nadání žáků. V takovém případě by se jednalo o zajištění financí pro zaplacení práce těchto pracovníků.

Z hlediska zavedení a řízení kvalitního systému vzdělávání nadaných žáků ve školách má důležitou úlohu vedoucí pracovník. Jeho role je v zavedení koncepce péče

o nadané žáky, podpoře učitelů (zejména jejich motivaci) a vytvoření školního vzdělávacího programu, který bude jasně určovat pravidla vyhledávání, identifikace, způsobu a postupu při vzdělávání nadaných žáků a zajištění vzdělávání pedagogů v této oblasti. Nutnou podmínkou pro řízení pedagogů ke kvalitní práci s nadanými žáky je mít v ŠVP dobře zpracovanou část, zabývající se vzděláváním nadaných žáků. Velké riziko absence vzdělávání nadaných žáků vzniká v 13 % poptávaných škol, kde vůbec nemají v ŠVP zakomponován plán a podmínky pro vzdělávání nadaných žáků. Z výsledků kvantitativního šetření je zřejmá souvislost mezi počtem škol se speciálním plánem pro vzdělávání nadaných žáků a počtem škol, kde mají identifikované nadané žáky.

Učitelé potřebují pro práci s nadanými žáky motivovat. Nebylo prokázáno, že by většina ředitelů motivaci nevěnovala patřičnou pozornost, přesto podstatná část ředitelů nemotivuje pedagogy vůbec. Ředitelé motivují jak na pedagogických radách, a to většinou 2x za rok i častěji, i při individuálních pohovorech. Ředitelům komplikuje motivaci nedostatek finančních prostředků. Převážná většina si myslí, že jejich pedagogové mají pocit nedostatečného finančního ohodnocení za vzdělávání mimořádně nadaných žáků. Pro motivaci jsou ředitelé škol nuceni nejčastěji využívat pouze metodu pochvaly nebo ocenění za dobře vykonanou práci.

K nejvíce rozporuplným zjištěním došlo v oblasti vzdělávání pedagogů pro práci s nadanými žáky. Přestože bylo zjištěno, že proškolená byla menšina pedagogů, většina ředitelů si myslí, že mají pedagogy dostatečně vzdělány pro péči o nadané žáky. Jejich pohled je však zkreslený, protože například mnozí z nich uvedli jako vzdělání pedagogů pouze znalosti z vysokých škol. Z výzkumů ČŠI (Entler, 2008) i Národního institutu dětí a mládeže (Vstupní studie řešení v ČR a vybraných zemí EU, srovnávací analýza politik a aktivit, 2008) a od pracovníků PPP však jasně vyplývá, že toto vzdělání je nedostatečné. Ve výzkumu bylo při rozhovorech s řediteli škol i koordinátory pro vzdělávání nadaných dětí z PPP zjištěno, že studium na vysokých školách nedává budoucím pedagogům dostatečné znalosti a vědomosti pro rozvíjení nadání žáků. Tato zjištění dokládá i E. Entler (2008) v tematické zprávě ČŠI, kde zmiňuje potřebu intenzivně se zabývat problematikou nadaných žáků na vysokých školách, připravujících budoucí pedagogy.

Ředitel musí zabezpečovat další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti péče o nadané žáky. Ve školách, kde mají zkušenosti se vzděláváním nadaných žáků, již dospěli k nutnosti využívat praktičtější formy vzdělávání, kterými jsou semináře, stáže na jiné škole a školení šitá na míru. Nejčastěji používané vzdělávání, v podobě studia literatury, je

nutné obohatit o jiné formy, zejména kvalitní programy školení a semináře šité na míru škole.

Školy by potřebovaly ucelený soubor materiálů a metodických pomůcek pro učitele, aby si je nemusely vytvářet samy, včetně programů na PC, které by navazovaly na učivo a prohlubovaly jej. Mnoho ředitelů není spokojeno s metodickou pomocí. Uvítali by nejen více metodických materiálů a kvalitních programů pro vyučující, ale i více informací o problematice nadaných žáků. Zabezpečení informovanosti pedagogů i vedení škol by napomohlo zavedení systému vzdělávání v oblasti péče o nadané žáky, s větší nabídkou a zejména kvalitou vzdělávacích kurzů v rámci DVPP.

Z výše uvedených informací jasně vyplývá, že podmínky v současných českých školách nejsou ideální pro nastolení kvalitní péče o nadané žáky. Mezi největší problém patří nedostatek finančních prostředků, malá vzdělanost pedagogů v této oblasti, málo času pedagogů, nedostatek metodických materiálů a často i nepodnětná spolupráce se školskými poradenskými zařízeními. Tento stav by pomohlo vyřešit přerozdělení finančních prostředků. Zavedení kvalitního systému vzdělávání nadaných žáků ve školách vyžaduje zvýšení finančních prostředků určených pro vzdělávání nadaných, jak na platy učitelům, tak i pro zabezpečení pomůcek. Problém malého času pedagogů pro nadané žáky i velký počet žáků ve třídě by se mohl vyřešit zavedením asistentů (mentorů), kteří by individuálně rozvíjeli nadání žáků (alespoň na některé vyučovací hodiny týdně).

10.12 SWOT analýza výsledků šetření

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> - Existuje legislativa, zabývající se nadanými dětmi - Většina ředitelů škol motivuje pedagogy pro vzdělávání nadaných žáků - Problematiku nadaných žáků řeší ředitelé škol na poradách - Školy mají v ŠVP základní popis podmínek pro vzdělávání nadaných žáků, často i podrobný plán - Školám přináší vzdělávání nadaných žáků určité výhody (větší zájem uchazečů o studium na dané škole, dobré výsledky v soutěžích a olympiádách, spokojenost rodičů nadaných žáků apod.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Legislativa nevymezuje dostatečně všechna opatření pro vzdělávání nadaných žáků - Absence právního předpisu, který by upravoval financování vzdělávání nadaných žáků - Pro vzdělávání nadaných žáků chybí ve školách mentoři (asistenti) - Pedagogové nejsou dostatečně vzděláni pro výuku nadaných žáků - Vysoké školy neposkytují budoucím učitelům dostatečné vzdělání pro výuku nadaných žáků - Malá nabídka DVPP zaměřeného na vzdělávání nadaných žáků

-	<ul style="list-style-type: none"> - Málo finančních prostředků pro financování pedagogů, zabývajících se vzděláváním nadaných žáků - Málo financí na pomůcky pro nadané žáky - Málo financí na DVPP pro vzdělávání nadaných žáků - Nedostatečná metodická pomoc pro školy, nedostatek metodických materiálů - Nedostatek pomůcek ve školách pro podporu talentu nadaných žáků - Není zajištěn způsob vyhledávání nadaných žáků - Málo času pedagogů na individuální práci s nadanými žáky - Velký počet žáků ve třídě (neumožňuje zaměřovat se na dané žáky) - Absence přehledu pracovníků krajských úřadů o počtech nadaných žáků ve školách
ŠANCE	RIZIKA
<ul style="list-style-type: none"> - Tvorba koncepce vzdělávání nadaných žáků ve školách - Zajištění finančních prostředků pro vzdělávání nadaných žáků z různých zdrojů - Zavedení mentorů (asistentů), kteří by se ve školách zabývali vzděláváním nadaných žáků - Vytváření projektů pro vzdělávání nadaných žáků (školy, kraje i MŠMT) - Vytváření grantových programů pro vzdělávání nadaných žáků (kraje) - Vylepšení spolupráce mezi školami a PPP (konzultace, metodické rady přímo ve školách apod.) - Využití specialistů z PPP pro vyhledávání nadaných žáků ve školách - Využití společnosti MENSA pro vyhledávání nadaných žáků ve školách - Spolupráce s rodiči a dalšími subjekty při vzdělávání nadaných žáků - P.R.- reklama podpoře vzdělávání nadaných žáků 	<ul style="list-style-type: none"> - Neprojevování nadání žáků (z důvodu výsměchu, odlišnosti apod.) - Nevyhledávání talentů - Ředitelé nebudou podporovat vzdělávání nadaných žáků na jejich školách (nebudou mít na tuto činnost finanční prostředky) - Učitelé nebudou rozvíjet nadání žáků - Nezměnění současného stavu, kdy 95% nadaných žáků není identifikováno, nedostává odpovídající péči a nerozvíjí plně svůj potenciál

11. NAVRŽENÁ OPATŘENÍ PRO ZLEPŠENÍ SYSTÉMU VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH ŽÁKŮ V ČR

Na základě analýzy a zjištěných závěrů z výzkumu (kvantitativního i kvalitativního), kde byl vyhodnocen současný stav této problematiky, i na základě jiných zveřejněných výzkumů, které se zabývají obdobnou tematikou, jsou navržena následující opatření pro zlepšení systému vzdělávání nadaných žáků v ČR. Navržená opatření jsou inspirována také poznatky z odborné literatury, vztahující se k problematice vzdělávání nadaných žáků, i shrnutím zkušeností a doporučení odborníků, kteří se nadaným dětem věnují.

LEGISLATIVA:

- Vymezit způsob vyhledávání mimořádně nadaných žáků
- Legislativně zajistit možnost zřídit asistenta (mentora) pro nadané žáky ve školách
- Vytvořit pravidla, metody a nástroje, které by umožnily optimálně rozdělovat finanční prostředky pro nadané žáky

VLÁDA:

- Odsouhlasit financování vzdělávání nadaných žáků, které bude založeno na pravidlech. Vhodné by bylo zavést normativ pro nadané žáky.
- Vytvořit a předložit výše uvedené legislativní návrhy
- Podporovat a medializovat význam rozvoje nadaných dětí, žáků a studentů v povědomí veřejnosti (předcházet tomu, aby talentovaní žáci se nadanými nestali z důvodu posměchu ostatních).

MŠMT:

- Zajistit zavedení vzdělávacích programů zaměřených na péči o nadané žáky v pregraduálním školství, pro všechny studenty pedagogických oborů.
- Podporovat vytvoření širší a pestřejší nabídky vzdělávacích seminářů na téma péče o nadané žáky (NIDV).
- Vytvořit více metodických materiálů a výukových programů pro nadané žáky.
- Zajistit metodickou podporu školám v oblasti vzdělávání nadaných žáků.
- Podpořit školy finančně, aby si mohly zajistit mentory (asistenty), kteří by rozvíjeli nadání žáků individuálně nebo skupinově.

KRAJE

- Pro školy, které mají identifikované nadané žáky přidělovat finance z rezervy kraje (např. navýšení normativu o 25 %).
- Vyhlašovat grantové programy a vytvářet projekty pro rozvoj vzdělávání nadaných žáků.
- Udržovat přehled o počtech nadaných dětí, žáků a studentů v kraji, zohledňovat vzdělávání nadaných žáků ve školách při rozdělování financí z rezervních prostředků kraje.

PPP

- Vylepšit spolupráci se školami (pravidelně docházet do škol, konzultovat s učiteli způsob výuky nadaných žáků).
- Vytipovat nadané žáky (např. formou hromadných testů).

ZŘIZOVATELÉ

- Přidělovat do rozpočtu škol finance na pomůcky pro nadané žáky.
- Vyžadovat od škol, aby se zaměřily na vzdělávání nadaných žáků.
- Oceňovat péči škol o nadané děti (i pochvalou).

ŠKOLY

- Vytvořit strategii vzdělávání nadaných žáků.
- Vytvářet projekty pro vzdělávání nadaných žáků.
- Personální oblast: pro nadané žáky zabezpečovat nejlepší pedagogy.
- Zajistit pomůcky pro vzdělávání nadaných žáků.
- Zabezpečit proškolení pedagogů v oblasti nadaných žáků.
- Spolupracovat s rodiči nadaných žáků.

12. JAK SE STÁT ŠKOLOU, KTERÁ BUDE PLNĚ ROZVÍJET NADANÉ DĚTI?

Dalo by se konstatovat, že pro zavedení systému vzdělávání nadaných žáků ve škole, platí stejná nebo podobná manažerská doporučení, jako pro zavádění jakýchkoli jiných manažerských změn. Pokud se škola rozhodne, aktivně věnovat rozvoji nadání žáků, je vhodné vytvořit ve škole prostředí plné rozmanitých podnětů, zejména pestrou nabídku různých aktivit. Škola musí mít vlastní strategii a koncepci vzdělávání nadaných dětí, jasnou, šitou na míru škole.

V jiných školách je možné se inspirovat, ale celkový systém řízení procesu vzdělávání nadaných žáků je třeba upravit na vlastní podmínky školy. Pro úspěšný systém vzdělávání nadaných žáků je třeba mít potenciál, který lze rozvíjet a to jak personální, tak i materiální. Fungující systém vzdělávání nadaných žáků ovlivňuje i postoj ředitele školy k této problematice, zejména kvalitní leadership - delegování, kontrolní systém, DVPP apod.

Úspěchu při vzdělávání nadaných žáků není možné dosáhnout, pokud není vytvořen pevný systém, založený na pěti kvalitních oblastech. Pokud některá oblast není na dobré úrovni, zapříčiní pokles úrovně celého systému, viz. Obr. č. 3.

Tyto oblasti musí být vyvážené:

- PR
- Lidský potenciál
- Vzdělávací oblast
- Výchovná oblast
- Materiálně – technické vybavení

V případě, že v jakékoli z těchto 5 oblastí dojde k omezení, ohrozí se i ostatní oblasti. Vzdělávání nadaných nebude na dobré úrovni a ohrozí školu v dalším rozvoji.

Obr. č. 3 Důležité oblasti pro vzdělávání nadaných žáků

Lidský potenciál:

- U talentovaných dětí je nezbytnou podmínkou mít kvalitní učitele. Přes kvalitní personál dosáhnete ostatních cílů. Pokud chcete zavést změnu, opět záleží na lidech, jak se jí podaří zavést.

„Na elitní žáky musíte mít elitní prostředky a elitní pedagogy!“

Mgr. Hubatka

Vzdělávací oblast:

- Zaměření školy na nadané žáky, didaktika, metody a formy práce s nadanými žáky nabídka jazyků, rozvrhy apod.

Výchovná oblast:

- Klima ve třídě, přijetí nadaných žáků do kolektivu, etická výchova apod.

Materiálně technické vybavení:

- Počítačové, ale i logistické, aktualizace počítačů, softwary, antiviry i vybavenost tříd, učeben, odborná literatura pro žáky i pedagogy a celkový vzhled školy zvnějšku i zevnitř.

P.R. – Public Relations a marketing:

- Škola musí prezentovat zaměření na vzdělávání nadaných žáků. Do této oblasti lze zařadit spolupráci se zřizovatelem, partnery školy, stávajícími rodiči, ale hlavně i budoucími rodiči apod.
- Spolupráce s rodiči nadaných žáků je velmi důležitá. Pokud se spolupráce s rodiči nedaří, vznikají škole velké ztráty.

Neexistuje jednoznačné řešení, jaký model vzdělávání nadaných dětí je pro školu nejlepší. Vše musí zapadat do systému. Je třeba vycházet ze zdrojů, které škola nabízí. Nadání samo o sobě ničím není, pokud není rozvíjeno. Teprve pak se stane úspěšným.

12.1 Návod postupných činností při zavádění systému vzdělávání nadaných žáků ve škole.

1. Naplánujte téma vzdělávání nadaných žáků do pedagogické rady
2. Vytvořte plán vzdělávání nadaných (součást ŠVP)
3. Zajistěte finanční prostředky pro financování platů učitelům, pomůcky apod.
4. Jmenujte koordinátora pro vzdělávání nadaných dětí
5. Vytvořte projekt pro vzdělávání nadaných žáků
6. Zajistěte potřebné informace pro pedagogy
7. Motivujte pedagogy při individuálních pohovorech
8. Zajistěte odbornou literaturu
9. Zajistěte pomůcky pro realizaci péče o nadané žáky
10. Seznamte rodiče s daným záměrem
11. Seznamte další partnery školy s daným záměrem
12. Zahajte spolupráci se školou, kde mají zkušenosti se vzděláváním nadaných dětí
13. Pozvěte společnost Mensa, aby pomohla vyhledat mimořádně nadané žáky
14. Prohlubte spolupráci s poradenským zařízením
15. Zajistěte asistenta pro nadané děti
16. Zajistěte potencionálně nadaným žákům vyšetření v poradenském zařízení
17. Vytvořte nabídku pestrých odpoledních vzdělávacích aktivit v různých oblastech
18. Vyhledejte soutěže a olympiády v různých oborech

19. Založte kroužek klub nadaných dětí
20. Založte Klub pro rodiče nadaných dětí
21. Zajistěte DVPP šitá na míru pro učitele

12.1.1 Naplánujte téma vzdělávání nadaných žáků do pedagogické rady.

Kolektivně řešte na jedné z porad návrh koncepce péče o mimořádně nadané děti ve vaší škole. Využívejte nápadů všech kolegů. Zapisujte je např. na flipchart a vybírejte takové podněty, které se budou jevit jako kladné většině pedagogického sboru.

Náměty pro řešení:

- Kolik máme identifikovaných mimořádně nadaných žáků?
- Kolik máme žáků, kteří by mohli být mimořádně nadaní, ale nemáme je identifikované?
- Co škola může nabídnout mimořádně nadaným žákům? (specializace, programy, odpolední zájmové činnosti apod.)
- Můžeme vytvořit třídy s rozšířenou výukou nějakého předmětu, nebo jinak zaměřené třídy, skupiny?
- Jsme schopni vytvořit třídy pro mimořádně nadané žáky? (v případě více tříd v ročníku a dalších podmínek)
- Kdo by byl vhodný koordinátor pro oblast vzdělávání nadaných žáků v naší škole?
- Můžeme žáky v některých předmětech rozdělit na skupiny v rámci ročníku? Které předměty?
- Kteří žáci by mohli přeskočit ročník? Co by to pro ně i školu znamenalo?
- Můžeme žáky v některých předmětech vzdělávat ve vyšších ročníkách? V kterých předmětech?
- Jakou nabídku odpoledních aktivit můžeme vytvořit?
- Mohli bychom vytvořit projekt pro vzdělávání nadaných žáků?

Na této poradě je třeba vysvětlit pedagogům význam péče o nadané žáky a využít možnosti motivace. Důležité je zdůraznit výhody, jaké vzdělávání nadaných škole přinese (úspěchy v olympiádách, větší zájem o přijetí do školy apod.).

12.1.2 Vytvořte koncepci vzdělávání nadaných

Připravte strategii vzdělávání nadaných žáků ve vaší škole. Do ŠVP je třeba zakomponovat plán postupu práce s mimořádně nadanými dětmi, počínaje od identifikace tak, aby byly vytvořeny podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů. Legislativní povinností je stručný popis, jak škola o mimořádně nadané žáky pečuje a zda je integruje.

Pokud se rozhodnete zaměřit svůj školní vzdělávací program na vzdělávání nadaných žáků, je vhodné uvést konkrétní reálná opatření, konkrétní postupy, metody a formy práce. Plány, organizace, modely a opatření by mělo být možno v průběhu roku opravovat podle potřeb školy, pedagogů a hlavně žáků.

Školní vzdělávací program by měl obsahovat konkrétní sledovatelná a reálná opatření práce s nadanými žáky. Rozepište, jaký máte systém vyhledávání nadaných žáků a jak je dále rozvíjíte. Konkretizujte metody a formy práce s nadanými žáky včetně organizačně-provozních opatření a modelů. Zařaďte a rozpracujte i pestrou nabídku odpoledních aktivit.

12.1.3 Zajistěte finanční prostředky pro financování platů učitelům věnujícím se nadaným dětem

- Zjistěte, zdali odbor školství, mládeže a tělovýchovy vašeho krajského úřadu přiděluje finanční prostředky na vzdělávání nadaných žáků, v případě že ne, požádejte o navýšení rozpočtu školy.
- Pokuste se při dohodovacím řízení zajistit navýšení rozpočtu vaší školy, z důvodu financování vašeho záměru – cílevědomého vzdělávání nadaných žáků.
- Jednejte se zřizovatelem – snaha o financování pedagogů nadaných žáků nebo pomůcek a vybavení pro nadané žáky.
- Oslovujte sponzory pro financování nadaných žáků. Možno oslovit firmy v okolí s odůvodněním, že nadaní žáci by mohli být v budoucnu jejich nejlepšími pracovníky.
- Vyhledejte dotační a grantové programy, které by vzdělávání nadaných žáků ve vaší škole mohly zahrnovat. Napište žádosti o grant či projekt co nejvíce vyhledávatelům.
- Oslovte rodiče pro spolupodílení se na financování, např. odpoledních zájmových aktivit.

12.1.4 Vytvořte projekt pro vzdělávání nadaných žáků

Vyhledejte možné operační programy spolufinancované evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky, pod kterými můžete napsat projekt pro vzdělávání nadaných žáků.

Vytvořte projekt pro vzdělávání nadaných žáků s cílem zvýšení úrovně vzdělávání nadaných dětí. Pokud si do tvorby projektu netroufáte, pověřte zkušenou agenturu, která vám s projektem pomůže, nebo projekt vypracuje. Výhodou je, že se v rámci projektů

může škola vybavit pomůckami pro nadané, vytvoří know-how a různé materiály pro vzdělávání nadaných a může mít menší počet žáků ve třídě. Projekty ale bývají časově omezené, po jejich ukončení musí škola získávat finance jiným způsobem.

Projekty je možné vytvořit pro inovaci školního vzdělávacího programu, tvorbu pracovních listů, proškolení pedagogů v oblasti péče o nadané žáky, zakoupení pomůcek a literatury i zaplacení práce učitelům, kteří se nadaným žákům věnují.

Příklad operačního programu (<http://dotace-uk.cz/>):

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Co program řeší?

Program je zaměřen na rozvoj vzdělanosti obyvatel České republiky prostřednictvím modernizace systémů počátečního, terciárního a dalšího vzdělávání, jejich propojení do komplexního systému celoživotního učení a zlepšení podmínek ve výzkumu a vývoji.

Pro koho je určen? (Cílové skupiny)

- školy a školská zařízení
- sdružení a asociace škol
- organizace působící ve vzdělávání a kariérovém poradenství
- neziskové organizace
- odborové organizace a organizace zaměstnavatelů
- a další

Čeho chce dosáhnout a jaké aktivity podporuje? (Cíle oblasti podpory)

- Zvyšování kvality ve vzdělávání na základních a středních školách
- Podpora rovných příležitostí dětí a žáků, včetně dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských, základních a středních školách (včetně podpory nadaných žáků a rodičů žáků)
- Podpora dalšího vzdělávání pracovníků škol a školských zařízení (pedagogických i nepedagogických pracovníků)
- Podpora nabídky dalšího vzdělávání

12.1.5 Jmenujte koordinátora pro vzdělávání nadaných dětí

Pro vytvoření metodiky vzdělávání nadaných dětí ve vaší škole a koordinaci celkového procesu pověřte osobu, která bude zodpovědná za celkovou práci počínaje vyhledáváním, diagnostikováním i vzděláváním nadaných. Koordinátor by měl mít

informace o specifických přístupech ke vzdělávání nadaných žáků, měl by být aktivní a také ochotný dále předávat informace, a problematice nadaných by měl rozumět. Koordinátor by měl být za tuto činnost ohodnocen i finančně, podle velikosti školy a konkrétní náplně práce spojené se vzděláváním nadaných.

12.1.6 Zajistěte potřebné informace pro pedagogy

Někteří učitelé se práci s nadanými brání, protože si ji nedovedou představit. Jiné postoje učitelů vychází již z komunistických dob, kdy záměrem vzdělávání byla jednotná výchova tak, aby nikdo nevybočoval. Odstraňte tyto předsudky a přesvědčte pedagogy o důležitosti vzdělávání nadaných žáků pro budoucnost celého národa, ale i o významu pro školu. Neustále učitele podporujte. Výsledky dlouho nejsou vidět. Vzdělávání mimořádně nadaných žáků je pro učitele náročné zejména v přípravě na vyučování. Nadaní žáci mívají často v nějakém oboru mnohem větší znalosti než pedagogové.

Úkolem ředitele je proto vysvětlit učitelům, jakým způsobem mohou nadané žáky vzdělávat a usnadnit jim tuto práci.

Vhodné je najít si v začátku, při implementaci vzdělávání nadaných spojení, který bude podporovat vaše názory.

Konkrétní rady:

- opakovaně vysvětľujte pravidla a zásady podpory vzdělávání nadaných ve vaší škole
- buďte připraveni ochotně podpořit pedagogy, kdykoli to budou potřebovat
- buďte připraveni oponovat
- nepříjemné věci říkejte pozitivně
- buďte vzorem

Pokud se stále nedaří přesvědčit pedagogy k rozvíjení nadání žáků, je třeba vyvinout tlak a využít i direktivní metody.

12.1.7 Motivujte pedagogy

Úkolem vedoucího pracovníka ve škole je zajistit, aby všichni pedagogové přijali zvolený model pro vzdělávání nadaných žáků a ztotožnili se s novými metodami.

Vypracujte přehledně systém řízení celé školy. O výkonech a práci pedagogů mějte neustálý přehled a na základě poznatků uskutečňujte pravidelná hodnocení zaměstnanců. Pedagogy pak můžete ovlivňovat různými metodami. Velmi důležitá je motivace učitelů. Formou krátkodobé motivace je pochvala nebo odměna a mezi dlouhodobou motivaci může patřit postavení v sociální skupině nebo osobní příplatek. Ředitel může používat

stimulace formou dobře pronesené pochvaly před dalšími kolegy nebo partnery školy či vytvářet pocit z dobře vykonané práce a důležitosti učitele, který vzorně pečuje o nadání žáků. Důležitým motivačním prvkem pro pedagogy je uspokojení z práce i příjemné pracovní prostředí. Často učitele povzbudí pochvala od rodičů nadaných žáků. Podporujte u kolegů hrdost na svoji práci. Po prvních úspěších žáků se obvykle dostaví automaticky.

Neopomenutelnou formou stimulace je náležitá finanční odměna. Zaveďte spravedlivý systém odměn. Více dávejte za konkrétní práci (odměnu), méně osobním příplatkem, na který si pedagogové rychle zvyknou. Tento způsob financování motivuje k vyšším výkonům.

Pečujte o pohodu na pracovišti a podporujte různá setkání. Nezastupitelné místo mají i neformální setkávání, protože podporují přátelskou atmosféru na pracovišti. Učitelé si navíc mohou předávat zkušenosti. Podporujte rozvoj týmu a uspokojujte společenské potřeby zaměstnanců. Organizujte různé sportovní i kulturní aktivity, uspořádejte nejméně 1x ročně společenskou akci nebo teambuilding (akci, která bude mimo prostřední vašeho pracoviště a kde budete cíleně stmelovat váš kolektiv).

Konkrétní příklady motivace:

- Dejte možnost zaměstnancům k seberealizaci.
- Vytvořte příjemné pracovní prostředí.
- Zajišťujte výběr různých aktivit zaměstnancům (možno financovat z FKSP).
- Pořádejte pravidelná setkání pro zaměstnance.
- Navštěvujte se zaměstnanci jiné školy, kde se můžete inspirovat pro práci s nadanými žáky.
- Vytvořte spravedlivá kritéria pro udělování odměn a osobních příplatků.
- Spravedlivě odměňujte zaměstnance.
- Umožněte pedagogům publikovat své zkušenosti s péčí o nadané žáky v různých novinách a časopisech.
- Podporujte lektorování vašich zkušených pedagogů pro jiné kolegy (i mimo vaši školu).
- Podporujte zkušené pedagogy, aby mohli vystupovat na různých přednáškách a konferencích.
- Zaměstnance, kteří pečují o nadané žáky mimo běžnou pracovní dobu, odměňte v rámci dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce.
- Oceňujte dobře vykonanou práci před kolektivem (např. na poradách).

12.1.8 Zajistěte odbornou literaturu

Vaše pedagogická knihovna by měla obsahovat množství různorodé odborné literatury, kde se pedagogové mohou inspirovat při práci a rozvoji nadání dětí, ale i kde získají základní informace o diagnostice a celé problematice nadání. Další publikace by měly být součástí dětské knihovny. Obsah žákovské knihovny by měl zajistit nadaným žákům dostatečný prostor pro výběr publikací ve všech oborech a na jednotlivých úrovních.

Typy na literaturu pro pedagogy (www.nadanedeti.cz) :

- DOČKAL V.: *Zaměřeno na talenty*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005
- FOŘTÍK V.: *Nové testy IQ*, Plot, Praha 2009
- FOŘTÍK V., FOŘTÍKOVÁ J.: *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*, Portál, Praha 2007
- FOŘTÍKOVÁ, J. Talent a nadání - jejich rozvoj ve volném čase. 2. revidované vydání. Praha: IDM MŠMT, 2009
- FOŘTÍKOVÁ, J.(Ed.), RENZULLI, J., REISOVÁ, S., MONTGOMERY, D., JURÁŠKOVÁ, J. Úspěšná výuka mimořádně nadaných dětí. Praha: TRITON, 2008.
- FRANZ J. Monks, Irene H. Ypenburg: *Nadané dítě*, Grada, Praha 2002
- HŘÍBKOVÁ Lenka: *Nadání a nadaný* (Pedagogicko–psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi), Praha: Grada 2009
- JURÁŠKOVÁ, J.: Úspěšná výuka mimořádně nadaných dětí. Praha: Triton, 2008
- JURÁŠKOVÁ, J. *Základy pedagogiky nadaných*. Praha: IPPP, 2006
- LAZNIBATOVÁ J.: *Nadané dieťa*, Iris, Bratislava 2007 (3. Vydání)
- MACHŮ I.: Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy, *Příručka pro učitele a studenty učitelství*, VŠ skripta, 2006
- LANDAU E.: *Odvaha k nadání*, Nakladatelství Akropolis, Praha 2007
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Práce s talentovanou mládeží*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané 25. - 27. 9. 2008 v Brně. Brno: JCMM, 2008
- *Krok za krokem s nadaným žákem - Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka*. Metodická příručka. 1. vydání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010

Knihy do žákovské knihovny

Různé encyklopedie všech oborů

Časopisy

- časopis *Makovice* (pro luštitelé od 8 do 108 let)
- časopis *21. století Junior* (pro zvědavé děti od 8 do 14 let)

Knihy (www.nadanedeti.cz)

- Blumentrittová V., Bukáčková J.: *Český jazyk zábavně* (vyd. Blug)
- Hans Magnus Enzensberger: *Matematický čert*, Dokořán, Praha 2006
- Kukul P.: *Povídání a hry s českými příslovími* (pro děti od 6 do 10 let), Grada, Praha 2007
- Novák B. a kol.: *Počítejte s Klokanem* (vyd. Prodos)
- Nováková I.: *Viš, co čteš?*, Portál, Praha 2010 (pro začínající čtenáře)
- Nováková I.: *Zábavný pravopis*, Portál, Praha 2009
- Pospíšilová Z.: *Máš nadání na hádání*, Portál, Praha 2011
- Sklenářová D.: *Všeználek*, vyd. ABM Mikula Mrózek sdružení
- Barevná čeština pro prvňáčky / druháky / třetáky / čtvrtáky / pátáky (vyd. SPN - pedagogické nakladatelství)
- *Barevná matematika pro prvňáčky / druháky / třetáky / čtvrtáky / pátáky* (vyd. SPN - pedagogické nakladatelství)
- *Zábavné počítání*. Nejlepší kolekce zábavných matematických her, vyd. Svojtka 2009
- *Rozvíjíme logické myšlení*, Portál: hry, hádanky a cvičení pro děti od 7 do 11 let.

12.1.9 Zajistěte pomůcky pro realizaci péče o nadané žáky

Vybavte školu pomůckami, které budou podporovat nadání, tvořivost a zvědavost žáků.

Typy (Fořtík, Fořtíková, 2007):

- **hry**: (rozšiřují znalosti žáků, rozvíjí jejich schopnosti, podporují vzájemnou komunikaci i učí respektovat pravidla.)
 - verbální (hry se slovy písmeny, které rozvíjí slovní zásobu, taktiku i strategii)

- *Scrabble, Kris-kros*: tvorba slov z náhodně vybraných písmenek. Navazování do křížovek.
- *Amos český*: sestavování slov z písmen, která se objeví po hodu kostkou
- *Quizzy*
- *Křížovky*
- Plošná a prostorová představivost
 - *Potrubí (pipeline)*: snaha o co nejrychlejší postavení potrubí od startu k cíli. (prostorová představivost)
 - *Blokus*: pokrývání desky kameny, aby se spojovaly rohy. Každý hráč má svou barvu a snaží se o co největší pokrytí plochy.
 - *Shape by Shape*: geometrické útvary se skládají do obrazců inspirovaných origami - ke hře je 60 karet
 - *Brick by Brick*: z různě pospojovaných cihliček se skládají různé tvary - celkem 60
 - *Přechod přes potok*: z jednoho břehu potoka máte pomocí různě dlouhých klád udělat cestu na druhý břeh (40 karet s různým postavením pařezů, kterých je potřeba k upevnění klád).
 - *LOGIX* - Cílem hry je ze zadání logicky vyvodit umístění 9 geometrických obrazců v síti. Zadání je typu: červený čtverec nesmí být vedle žlutého trojúhelníku, žádný kruh nesmí být nad žádným čtvercem, žádný tvar modré barvy nesmí být nad žlutým čtvercem apod.
 - *Labyrinth mini (Ravensburger)*: Skládá se z 60 menších papírových čtvercových kartiček, ze kterých je třeba poskládat bludiště navazujících chodeb.
- Hry na postřeh a vnímání
 - *Cink*: Postupné otáčení karet, kde jsou různé počty ovoce. Až se na stole objeví právě 5 kusů stejného ovoce, cinkne se na zvoneček. Vyhrává, kdo cinkne první.
 - *Set*: na vyložených 9ti kartách se hráči snaží najít nějakou shodu.
 - *Dračí doupe*: jeden hráč (pán jeskyně) si připraví dobrodružství pro ostatní
 - *RPG hry*: (hry na hrdiny): Hráči plní úkoly a řeší situace dle možností postav-hrdinů, které mají k dispozici

- Hry rozvíjející paměť
 - *Česko*: vědomostní hra. 2400 kartiček s otázkami z různých oblastí (historie, kultura, příroda, věda, technika, sport, geografie a různé)
 - *Evropa*: obměna hry Česko. Otázky se týkají celé Evropy.
 - *Aktivita*: hráči si na kartičce vytáhnou pojem, který musí nakreslit, vysvětlit nebo předvést v časovém limitu tak, aby spoluhráč uhodl daný pojem.
 - *Pexeso*: 64 karet je otočeno rubem vzhůru a hráči mají za úkol postupným otáčením si zapamatovat co nejvíce obrázků. Snaha je o nalezení co nejvíce dvojic stejných karet.
- Strategické hry
 - *Carcassonne*: Skládání vylosovaných kartiček na plochu tak, aby na sebe navazovaly (město, pole, řeka). Své karty je možno označit svými kameny. Vyhrává, kdo má více bodů.
 - *Alhambra*: Budovací strategie. Možno nakoupit a postavit zahrady, arkády, věže i pavilony.
 - *Osadníci z Katanu*: Na náhodném herním plánu se postupně staví silnice a cesty. Hráči se snaží získat suroviny (dřevo, cihly, rudu...) a za ně nakupovat další vesnice nebo města.
 - *Bang*: Karetní hra, ve stylu Divokého západu. Zakrýváním své identity se snažíte vystřílet nepřátele a sám přežít.
- Logické hry
 - *Cluedo*: hráči se snaží pomocí dotazování a logického úsudku odhalit, kdo je pachatel a kde, čím a co spáchal.
 - *Želví závody*: želvy se snaží za pomoci taktiky co nejrychleji dostat k salátu. Mohou se pohybovat dopředu, dozadu i přes záda jiné želvy.
 - *Mlýn*: na deskové ploše se hráči snaží o vytvoření co nejvíce řad s třemi kameny (mlýnů). Za postavený mlýn se odebírání spoluhráčovi 1 kámen. Vyhrává, kdo má více kamenů.
 - *Logik*: jeden hráč si zvolí sestavu z 8 hříbečků. Druhý hádá, jejich barvy a pořadí, aniž by je viděl, pomocí postupných kroků.

- **Hlavalamy:**
 - *Tantrix*: „nekonečný“ hlavalam, kde musíte přidávat stále nové a nové kusy tak, aby všechny na sebe navazovaly.
 - *Mechanické hlavalamy* slavného vynálezce a sběratele hlavalamů Noba Yoshigahary, u nás je v prodeji jeho „Bláznivá křížovka“ - čtvercová síť s různě rozmístněnými autíčky, které je třeba přesunout tak, aby bylo možno vyjet s autíčkem červeným.
- **Sešity:**
 - *Hvězda v maticce* (Sloart) sešity odstupňované podle věku 3-4, 4-5, 5-6, 6-7 let. Zábavné matematické úkoly, děti si ke splněným úkolům vylepují hvězdičky nebo různé smajlíky.

12.1.10 Seznamte rodiče s daným záměrem a spolupracujte s nimi

Velmi důležitá je dobrá spolupráce s rodiči. Ideální je, když názory školy a rodičů jsou ve shodě. Pokud jsou rodiče spokojeni se systémem školy v péči o nadaného žáka, tuto spokojenost přenáší na nadaného žáka, se školou spolupracují, pomáhají a šíří dobré jméno školy dál.

V případě rozdílných názorů dojde ke konfliktu. Rodiče mají na školu vyšší nároky a očekávají, že je škola splní. Škola zastává názor, že rodiče nadaného žáka jsou přehnaně ambiciózní a ctižadostiví. Taková situace vede k tomu, že rodiče nadaných šíří špatné informace o škole, nebo radši přeřadí žáka do jiné školy.

Neustále rozvíjejte dobrou spolupráci s rodinou. Nabídněte jim pestrou nabídku aktivit a zajistěte, aby ji využívali a byli s ní spokojeni a nenabourávali ji. Předcházejte negativnímu smýšlení rodičů o škole.

Při nejbližší možné příležitosti (rodičovské schůzky, zahájení školního roku apod.) oznamte rodičům vaše plány při vzdělávání nadaných jedinců. Nechte i rodiče, aby se vyjádřili k této problematice a vnesli i jejich návrhy a nápady. Je třeba umět se prodat, zkuste přes rodiče vynášet dobré jméno školy navenek.

12.1.11 Informujte partnery školy o vašem záměru, uskutečňte reklamu vašemu záměru

Zpracujte seznam partnerů vaší školy (sponzoři, firmy v okolí, navazující SŠ, zřizovatel, kraj, městský úřad, místní organizace, psycholog, aj). Při nejbližších schůzkách s vašimi partnery si připravte prezentaci strategického plánu, týkajícího se vzdělávání nadaných žáků a seznamte je s vaším záměrem. Navažte s nimi možnou spolupráci, která by podporovala váš program. Zveřejněte na vašem webu informace o vzdělávání mimořádně nadaných žáků. Prezentujte školu navenek (např. při různých akcích), využijte principu výjimečnosti. Udělejte reklamu – do místních novin, časopisů, do školních letáků, místního rozhlasu či televize, billboard na školu apod.

12.1.12 Zahajte spolupráci se školou, kde mají zkušenosti se vzděláváním nadaných dětí

Vyhledejte ve vašem okolí školu, která se příkladně nadaným žákům věnuje. Zkontaktujte ředitele školy a požádejte ho o spolupráci a pomoc při implementaci vzdělávání nadaných žáků, zejména o:

- návštěvu spojenou s konzultací o vzdělávání nadaných žáků
- možnost nahlédnutí přímo ho vyučovacích hodin.
- mentoring i pro další pedagogy vaší školy
- nahlédnutí do různých materiálů (přípravy, plány, konkrétní metodiky i hodnocení apod.)
- případné proškolení vašich pedagogů zkušenými odborníky ze zvolené školy, seznámení s jejich vlastními zkušenostmi

12.1.13 Zahajte spolupráci se školou vyššího stupně

Zvolte si podle regionu střední školu (školy) nebo i vysokou školu (školy) a pokuste se navázat s nimi spolupráci. Učitelé, kteří jsou odborníky na určitou oblast, by Vám mohli pomoci ve vzdělávání, doučování nebo přednáškách pro mimořádně nadané žáky. Nadaní žáci mají často v určitých oborech mnohem větší znalosti než jejich učitelé. Tito odborníci mohou pomoci doplnit nadaným žákům informace, které chtějí nebo potřebují znát.

12.1.14 Pozvěte společnost Mensa, aby pomohla vyhledat mimořádně nadané žáky

Zkontaktujte společnost MENSA (www.mensa.cz). Odborníci z této organizace rádi přijedou do Vaší školy a poradí Vám, jakým způsobem by bylo vhodné s nadanými žáky pracovat, předají Vám různé materiály a také provedou diagnostiku nadaných dětí formou měření IQ. Takové zjištění pro Vás bude důležitým měřítkem, není však podle vyhlášky č. 73/2005 Sb. legislativním potvrzením nadání dítěte. To musí potvrdit školské poradenské zařízení.

12.1.15 Prohlubte spolupráci s poradenským zařízením

Navštivte odborníky z pedagogicko-psychologické poradny nebo speciální pedagogické centrum ve svém okolí a zkonzultujte s nimi možnosti a způsoby spolupráce.

Pro každý kraj je určen koordinátor, který je speciálně vyškolen k problematice nadaných žáků. Kromě diagnostikování nadaných žáků Vám mohou pomoci s tvorbou individuálních vzdělávacích plánů, mohou udělat ve vaší škole přednášky pro rodiče nebo mohou pomoci s vytipováním nadaných žáků. Dále mohou vám i vašim pedagogům zapůjčit různé metodické materiály nebo dodat pracovní listy.

12.1.16 Zajistěte potencionálně nadaným žákům vyšetření v poradenském zařízení

Zaukolujte učitele, aby vyhledávali nové nadané žáky. Společně s rodiči konzultujte podmínky a možnosti rozvíjení jejich talentu a speciálního vzdělávání ve vaší škole. Doporučte jim návštěvu školského poradenského zařízení za účelem případného potvrzení nadání dítěte. Tuto návštěvu v případě zájmu rodičů i konkrétně zajistěte.

12.1.17 Zajistěte mentora (asistenta) pro nadané děti

Pokud získáte dostatek finančních prostředků pro vzdělávání nadaných žáků, zajistěte pro školu mentora (nebo mentory), který bude rozvíjet nadaného žáka v oblasti jeho talentu. Zapojení mentora umožňuje pravidelné setkání nadaného žáka s odborníkem v oboru jeho nadání nebo individuální možnost výuky.

Mentor může být kvalitní odborník na požadovanou problematiku, školní psycholog, pedagog, nebo pověřená osoba, která pečuje o rozvoj nadání žáků a zajišťuje zprostředkování kontaktu mezi mimořádně nadaným žákem a odborníky i např. ze střední

nebo vysoké školy, firem apod. Mentora je možno využívat pro individuální výuku i skupinovou, v rámci třídy i mimo ročníky. Takový odborník předává nadaným žákům zkušenosti a navíc jim umožňuje individuální péči zaměřenou na jejich potřeby.

Pro mimořádně nadané žáky je důležitá možnost konzultace s psychologem a speciálním pedagogem. Záleží na velikosti školy, pokud si jej nemůžete zafinancovat, pokuste se zajistit jejich péči alespoň na částečný úvazek.

12.1.18 Vytvořte nabídku pestrých odpoledních vzdělávacích aktivit v různých oblastech

Vytvořte pestrou nabídku odpoledních volnočasových aktivit, které budou navazovat na školní učivo a budou ho motivačně pozitivní formou rozšiřovat právě s ohledem na potřeby nadaných žáků. Dohodněte se s kolegy, jaké aktivity pro rozvoj nadání žáků by mohla vaše škola nabízet např. pro odpolední zájmové činnosti. Zvažte, co mohou nabídnout jednotliví pedagogové (cizí jazyky, ICT, matematiku, deskové hry, sport, dramatickou, hudební nebo výtvarnou výchovu apod.), na základě možností vytvořte co možná nejpestřejší nabídku mimoškolních aktivit. Zamyslete se nad tím, co z nabídky by mohlo být pro nadané nejpodnětnější k rozvoji jejich talentu. U mimoškolních zájmových aktivit nestačí pouze jejich velký počet, zejména jde o pestrost a hlavně kvalitu. Financování mimoškolních aktivit lze zajistit spoluúčastí rodičů.

12.1.19 Vyhledejte soutěže a olympiády v různých oborech

„Soutěže by měly být prostředkem rozvoje talentu, měly by pomoci žákovi využít své schopnosti na maximum“ (Zhouf, 2006).

Soutěže a olympiády rozvíjí schopnosti a nadání talentovaných žáků. Pro některé nadané žáky jsou soutěže a olympiády motivací k vyšším výkonům, někteří však nemají soutěžení rádi. Při vyhledávání soutěží a olympiád se zaměřte na pestrý výběr jak po obsahové stránce, tak po organizační.

Při soutěžích se mohou objevit do té doby neprojevení noví nadaní žáci.

Při okresních, krajských či celostátních kolech vzniká možnost porovnání úrovně znalostí žáků s žáky ostatních škol.

Příklady pořadatelů soutěží a olympiád:

- MŠMT

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vyhlašuje každoročně soutěže ve svém Věstníku. Můžete je najít i na webových stránkách MŠMT

(<http://www.msmt.cz/dokumenty/format-ms-word>. Soutěže zde/)

Tyto soutěže jsou rozděleny do tří kategorií podle vyhlášovatele.

- Typ A vyhlašuje pouze MŠMT
- Typ B vyhlašuje společně MŠMT s nějakou organizací
- Typ C – nefinancuje MŠMT, tyto soutěže mají celostátní nebo neregionální charakter

Soutěže jsou vyhlašovány pro různé předměty (matematické, fyzikální, chemické, biologické, z českého a jiných jazyků, dějepisné, zeměpisné, astronomické). Dělí se na předmětové, umělecké (recitátorské, hudební apod.), sportovní a ostatní (programování, první pomoc apod.).

- NIDM (oddělení Talentcentrum): připravuje, vyhlašuje a realizuje soutěže a přehlídky, často mají i mezinárodní nadstavby
- Domy dětí a mládeže
- Ziskové i neziskové organizace
- Střední (někdy i základní) školy

12.1.20 Založte kroužek, klub nadaných dětí

V rámci odpoledních činností založte kroužek pro nadané žáky, které mají rády kvízy, hádanky, logické úlohy nebo šifry. Jeho náplní budou různé logické, strategické i taktické deskové hry, které rozvíjí intelekt dětí, hlavolamy, dále přístup k počítači s různými programy obohacujícími dětské myšlení i tvořivost, ale i soutěže, přednášky a exkurze. Klub dětem nabídne nebo doplní to, na co není čas při běžné výuce. Cílem kroužku je vzájemná výměna zkušeností, uskutečnění pravidelných společných setkání žáků, kteří mají podobné zájmy, problémy i smýšlení a získávání nových kontaktů. Tento kroužek / klub je dobré nabídnout nejen žákům vlastní školy, ale i dalších škol města nebo okolí (o spolufinancování můžete požádat město nebo obec).

12.1.21 Založte klub pro rodiče nadaných žáků

Výchova nadaných dětí bývá pro jejich rodiče často velmi náročným úkolem. Tito rodiče mají potřebu setkávat se, porovnávat i dovědět se nové informace. Škola by jim mohla umožnit pravidelná setkání obohacená o besedy a přednášky na různé téma

(psycholog, speciální pedagog, odborník apod.). Rodiče se zde dozví o možnostech při vzdělávání jejich nadaných dětí, dostanou nabídky různých akcí a kontakty na další organizace a odborníky v různých oblastech. Navíc tímto způsobem můžete podpořit spolupráci mezi vaší školou a rodiči.

Klub pro rodiče může probíhat zároveň s kroužkem pro nadané žáky.

Cílem klubu pro rodiče je pravidelně se setkávat a porovnávat zkušenosti své s ostatními rodiči a vyměňovat si informace. Klub by měl rodičům zajišťovat i poradenskou činnost.

12.1.22 Zajistěte DVPP šitá na míru pro učitele

- Vytvořte analýzu úrovně schopností, znalostí a dovedností jednotlivých pedagogů v této oblasti.
- Na základě výsledků analýzy sestavte plán dalšího vzdělávání v oblasti péče o nadané žáky (měl by obsahovat i časový plán).
- Zvažte, jaký způsob vzdělávání by byl pro školu nejefektivnější (nejlepší jsou školení, která jsou přímo vytvořena pro podmínky vaší školy).
- Vyhledejte kontakty na poskytovatele dalšího vzdělávání, lektory či organizace, zabývající se vzděláváním pedagogů v péči o nadané žáky a zvažte, která školení by nejvíc vyhovovala vašim potřebám (obsahově, finančně, organizačně, časově apod.).
- Objednejte zvolená školení.
- Po uskutečnění školení zhodnoťte přínos pro organizaci.

Rada na závěr

Rozvíjet talent dětí mohou rodiče, učitelé v běžné škole i běžné třídě, ale i učitelé ve speciálních školách nebo třídách. „V každém případě je však nezbytně nutné výuku přizpůsobit obsahově (nadaní mají často neobvyklé oblasti zájmů, což by se mělo odrazit i v jejich výuce), organizačně a metodicky“ (Novotná, 2005). Důležitým aspektem je chuť pedagogů udělat něco navíc.

13. ZÁVĚR

Vzdělávání nadaných žáků bylo v posledních letech řešeno v mnoha výzkumech a studiích s pedagogickým a psychologickým zaměřením. Pro tuto práci je stěžejní problematika vzdělávání nadaných žáků z pohledu managementu vzdělávání, zejména ředitele školy, ale i ostatních subjektů školské politiky. Nezaměřuje se na didaktické zpracování tematiky, ale na leadership a možnosti managementu škol při vytváření podmínek pro vzdělávání nadaných žáků a detekování problematických míst v celém školském systému.

Na základě získaných dat lze konstatovat, že kvalitní výuka nadaných žáků se neobejde bez účelné podpory školské politiky a zcela se shoduje s výsledky výzkumů Eurydice (Specifická vzdělávací opatření na podporu všech forem nadání žáků v Evropě - červen 2006), ČŠI (Umí školy pracovat s nadanými žáky?, 2008), i NIDM (Vstupní studie řešení v ČR a vybraných zemí EU, srovnávací analýza politik a aktivit ČR a EU - 2008). Tento názor uvedli i RNDr. Eva Zelendová a PaedDr. Karel Tomek na konferenci „Práce s talentovanou mládeží“ 25. – 27. září 2008 v Brně: „Zajištění kvalitního vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků závisí v první řadě na dobrém systému, který bude preferovat spolupráci všech zúčastněných a bude orientován na žáka“ (Zelendová, Tomek, 2008).

Provedený výzkum ve spojení se studiem literatury výrazně napomohly k naplnění cílů práce a dospěly k odpovědi na formulované hypotézy. Byly zjištěny podmínky pro vzdělávání nadaných žáků, včetně legislativních a metodických opatření i jejich dopad na školy. Vzdělávání nadaných dětí se v současné době stále intenzivněji dostává do popředí témat české školské politiky. Zřejmě k tomuto obratu dopomohla současná školská legislativa počínaje Bílou knihou. V České republice je vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů plně legislativně upraveno a zavedeno do koncepce vzdělávání relativně nedávno, před 7 lety. V novém Školském zákonu (561/2004Sb.), Vyhlášce č. 73/2004 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy a dalšími, s nimi souvisejícími dokumenty. Mimořádně nadaní žáci jsou identifikováni ve školských poradenských zařízeních. Na základě jejich identifikace jim škola zpracovává do 3 měsíců IVP. Metodickou pomoc při vzdělávání i identifikaci mimořádně nadaných žáků zajišťují koordinátoři z PPP, kteří jsou pověřeni Národním ústavem odborného vzdělávání (dříve IPPP).

Přestože vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů je upraveno právními předpisy, systém podpory nadaných není dobře koncipován. Ředitelům škol komplikuje řízení systému vzdělávání nadaných žáků několik faktorů. Pro práci s nadanými žáky nejsou vyčleněny odpovídající finanční prostředky. Školám chybí peníze na zakoupení kvalitních pomůcek, moderních technologií i odborné literatury. Ředitelé potřebují finance na zaplacení práce pedagogům, kteří se věnují nadaným žákům, zejména pro jejich motivaci. Mezi jednotlivými školami je velký rozdíl ve způsobu financování, ale hlavně v množství financí přidělených na jednoho nadaného žáka. Příčinou je odlišný způsob přerozdělování rozpočtu ze strany krajských úřadů. Bylo zjištěno, že některé kraje mají stanovenou pevnou částku (taxu) pro nadané žáky, někde nabízí dotační programy určené pro rozvoj nadaných žáků školám, jinde řeší financování nadaných dětí individuálně. Ve většině krajů však škola nezíská pro vzdělávání nadaných žáků žádné finanční prostředky. Tento rozdílný přístup by bylo třeba legislativně sjednotit. Potřebu legislativní úpravy mají jak zaměstnanci krajských úřadů, tak i ředitelé škol.

Dalším problémem je nedostatečná kvalita vzdělání pedagogů. Studenti na vysokých školách nejsou dostatečně připravováni na práci s talentovanými žáky. Ředitelé jsou proto nuceni vzdělávat pedagogy formou DVPP. Nabídka těchto školení je však malá, chybí zejména kvalitní praktické semináře. Školy postrádají dostatek metodické podpory i materiálů, které by jim náročnou práci s nadanými žáky ulehčily. Z důvodu velkého množství žáků ve třídách nezbyvá pedagogům dostatek času pro péči o nadané žáky. Tento problém by se mohl vyřešit zavedením mentorů či asistentů, kteří by se nadaným žákům mohli věnovat individuálně a zvyšovali by tím úroveň péče o mimořádně nadané žáky.

Vzdělávací politika by měla podporovat kurikulární reformu, vytvořit ucelenou funkční koncepci a zajistit lepší koordinaci jednotlivých subjektů při vzdělávání nadaných žáků. Je třeba připravit systémové změny, počínaje podporou pedagogů, ředitelů a škol, které aktivně vzdělávají nadané žáky. Těchto zkušeností by bylo vhodné využít pro vzdělávání ostatních pedagogů, vytvoření metodických materiálů i publikační činnost. Nezbytné je kvalitní a celoplošné vzdělávání pedagogů a jejich informovanost v oblasti péče o nadané žáky.

Přestože podmínky pro vzdělávání nadaných žáků ze strany státu nejsou dostatečně nastaveny, mnozí ředitelé škol přikládají problematice vzdělávání nadaných žáků patřičný význam. Téměř polovina ředitelů považuje vzdělávání nadaných žáků za prioritu a od pedagogů vyžadují pracovat s nadanými dětmi. Rizikovým faktorem zůstává větší část

škol, ve kterých ředitelé nekladou důraz na vzdělávání nadaných žáků, což vede k nedostatečnému vedení pedagogů směrem k realizaci procesu vzdělávání nadaných žáků.

Z uvedených zjištění je zřejmé, že problém funkčnosti systému vzdělávání nadaných žáků je způsoben nedostatečným nastavením podmínek. Některé závěry z uskutečněného výzkumu se shodují s Výzkumnou sondou ČŠI 2008, kde Entler uvádí: „Systematická práce se neobejde bez podpory a to metodické, organizační a zejména finanční“ (Entner, 2008). Ředitelé škol mají omezené možnosti tento stav změnit. Výrazné změny v nastavení systému musí přijít ze strany vlády a MŠMT.

Na základě teoretických informací z uvedených zdrojů a provedeného výzkumu (dotazníkového šetření a rozhovorů s řediteli škol, koordinátory vzdělávání nadaných dětí z PPP a pracovníky Centra nadání), byl vypracován návod manažerských praktických opatření pro postup ředitele při zavádění systému vzdělávání nadaných žáků ve škole. Návod by mohl být přínosem pro vedoucí pracovníky škol, kteří chtějí zavést nebo zdokonalit koncepci vzdělávání nadaných žáků v základní škole. Provedený výzkum také napomohl k tvorbě návrhu změn opatření pro jednotlivé subjekty školského systému, které by podle zjištěných informací mohly pomoci k zlepšení podmínek pro vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů. Doufejme, že pro tvůrce školské politiky budou navržená řešení impulsem pro nastolení změn a zlepšení podmínek vzdělávání nadaných žáků a pro ředitele škol inspirací k řízení vzdělávacího procesu zaměřeného na nadané žáky ve školách.

Někteří odborníci mohou namítnout, že podporováním výuky nadaných dětí by došlo k nerovnému přístupu ke vzdělávání. Naše společnost zajišťuje zvláštní péči pro děti se zdravotním postižením, proč by tedy neměla přiměřeně podporovat i vzdělávání nadaných jedinců? V závěru bychom chtěli vyzvat všechny iniciátory vzdělávací politiky v naší republice nevyjímajíce ředitele škol, aby se zamysleli, co je pro naši společnost nejdůležitější. Mnoho finančních prostředků je soustředěno na vzdělávání žáků podprůměrných, nevzdělatelných a sociálně znevýhodněných. Kdo bude ale posouvat civilizaci vpřed? Pokud bude společnost vynakládat více prostředků na vzdělávání nadaných jedinců, tyto investice i vynaložený čas se jí mnohonásobně vrátí. Nesoustředit pozornost na kvalitní vzdělávání mimořádně nadaných žáků by byla nevyčísitelná ztráta pro společnost.

14. SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Obr. č. 1 Renzulliho „model tří kruhů“	15
Obr. č. 2 Mönksův „vícefaktorový model nadání“	16
Obr. č. 3 Důležité oblasti pro vzdělávání nadaných žáků	88
Graf č. 1 Rozdělní respondentů - podle velikosti školy	48
Graf č. 2 Rozdělení respondentů - kraje.....	48
Graf č. 3 Problémy integrace nadaných dětí z pohledu ředitele.....	51
Graf č. 4 Názory ředitelů na spokojenost pedagogů s fin. ohodnocením.....	53
Graf č. 5 Zdroje fin. prostředků pro vzdělávání nadaných dětí.....	54
Graf č. 6 Formy finančního odměňování pedagogů.....	55
Graf č. 7 Výše finančního ohodnocení za práci s nadanými dětmi	56
Graf č. 8 Počty mimořádně nadaných žáků v jednotlivých krajích.....	57
Graf č. 9 Názor respondentů na přínos vzdělávání nad. žáků	60
Graf č. 10 Přínosy vzdělávání nadaných žáků pro školy	61
Graf č. 11 Vliv ŠVP na přítomnost nadaných dětí ve školách	64
Graf č. 12 Zakomponování plánu práce s mimořádně nadanými dětmi v ŠVP	66
Graf č. 13 Vliv ŠVP na práci pedagogů	67
Graf č. 14 Procento proškolených pedagogů v závislosti na velikosti školy	69
Graf č. 15 Počty proškolených pedagogů.....	70
Graf č. 16 Formy vzdělávání pedagogů	70
Graf č. 17 Řešení problematiky nadaných žáků na pedagogických poradách	72
Graf č. 18 Souvislost mezi motivací pedagogů a počtem škol s nadanými žáky	73
Graf č. 19 Způsoby motivace pedagogů k práci s nadanými dětmi	74
Tabulka č. 1 Korelace mezi otázkami Q20 a Q22.....	62
Tabulka č. 2 Tabulka výpočtu testu nezávislosti chí-kvadrát pro otázku Q21	63
Tabulka č. 3 Zaměření ŠVP na nadané děti podle krajů - test statistické významnosti -znaménkové schéma.....	65
Tabulka č. 4 Korelace mezi Q4 a vybranými otázkami	68
Tabulka č. 5 Tabulka výpočtu testu nezávislosti chí-kvadrát pro otázky Q4 a Q6	68
Tabulka č. 6 Tabulka výpočtu testu nezávislosti chí-kvadrát pro otázku Q10.....	74
Tabulka č. 7 Tabulka výpočtu testu nezávislosti chí-kvadrát pro otázku Q12.....	75
Tabulka č. 8 Počty nadaných žáků v krajích	80

15. POUŽITÁ LITERATURA

- BARTONÍKOVÁ, Vlasta. *Postoje učitelů ke vzdělávání nadaných* [online]. Brno, 2008 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z: is.muni.cz/th/74229/ff_m/diplomova_prace.pdf.
Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, filozofická fakulta. Vedoucí práce Vlastimil Čiháček.
- BRÍDZIKOVÁ, Dana. *Mýty o nadaných žácích z pohledu pedagogické veřejnosti*. Brno, 2009. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/209676/pedf_b/. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jana Škrabánková.
- CALÁBEK, Pavel, Jaroslav ŠVRČEK. *Péče o matematické talenty v České republice* [online]. Olomouc, 2007 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z: http://esfmoduly.upol.cz/texty/pece_o_m_tal.pdf
- CLARK, Barbara. Deklarace práv nadaných dětí v systému vzdělávání. *Nadané dítě.eu* [online]. 2012 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z: <http://www.nanedite.eu/index.php/aktivity-pro-ucitele/77-deklarace-prav-nadanych-dti-v-systemu-vzdlavani.html>
- ČERMÁK, Vladimír a Lara TURINOVÁ. *Nadaní žáci na základní škole*. Vyd. 1. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2005, 50 s. Skripta (Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem). ISBN 80-704-4715-X.
- DOČKAL, Vladimír. *Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-840-3.
- DOUBRAVA, Lukáš. ČŠI: *Školy si nedokáží poradit s obzvláště nadanými žáky*. Učitelské noviny [online]. 2008(35) [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: <http://ucitelskenoviny.cz/index.php?archiv&clanek=1417>
- ENTLER, Eduard, Libor SOSNOVEC a Vladimír ŠECL. *Umi školy pracovat s nadanými žáky?* [online]. Česká školní inspekce, 2008 [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/cz/Rodice/Na-co-se-casto-ptate/Umi-skoly-pracovat-s-nadanymi-zaky->
- FOŘTÍK, Václav, Jitka FOŘTÍKOVÁ. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-297-3.
- FREEMAN, Joan. *Volnočasové aktivity pro nadané a talentované u nás a ve světě* [online]. Vyd. 1. Praha: NIDM MŠMT, 2009 [cit. 2012-01-14]. ISBN 978-80-86784-83-0. Dostupné z: http://www.joanfreeman.com/pdf/volnocasove_aktivity.pdf
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.
- GREGER, David, Martin CHVÁL, Eliška WALTEROVÁ a Karel ČERNÝ. *Názory českých rodičů a veřejnosti na časné rozdělování žáků*. [online]. 2009 [cit. 2012-01-31]. Dostupné z: http://www.orbisscholae.cz/archiv/2009/2009_3_03.pdf

- HARTL, Pavel, Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303X.
- HOUŠKA, Tomáš. *Inkluzivní škola: 1. Zavádíme inkluzivní vzdělávání* [online]. Praha: Česká pedagogická komora, 2007[cit. 2012-01-27]. Dostupné z: http://mojeskola.net/files/inkluzivni_skola_2007web.pdf
- HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Univerzita Karlova, pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-213-X.
- HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Základní témata problematiky nadaných*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007, 72 s. ISBN 978-808-6723-259.
- HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, Psyché (Grada). ISBN 978-802-4719-986.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-802-4713-694.
- JURÁŠKOVÁ, Jana. *Základy pedagogiky nadaných*. 1. vydání Praha: IPPP ČR, 2006. ISBN 80-86856-19-4.
- KOVÁŘOVÁ, Renata a Iva KLUGOVÁ. *Edukace nadaných dětí a žáků* [online]. Ostrava: SYNERGIE, 2009[cit. 2012-01-27]. ISBN 978-80-7368-430-3. Dostupné z: <http://projekty.osu.cz/synergie/dok/opory/kovarova-edukace-nadanych-deti-a-zaku.pdf>
- KUPCOVÁ, Martina, Simona ŠEDÁ, Karel TOMEK, Radka TOPINKOVÁ a Eva ZELENDOVÁ. *Vzdělávání nadaných dětí a žáků: Přehled základních dokumentů* [online]. Praha: VÚP, 2010[cit. 2012-01-27]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Nadani_prehled.pdf
- LANDAU, Erika. *Odvaha k nadání*. 1. vydání. Praha: Akropolis, 2007. ISBN 978-80-86903-48-4.
- LAZNIBATOVÁ, Jolana. *Nadané dieťa: jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie*. 2. vydání. Bratislava: Iris, 2003. ISBN 80-89018-53-X.
- MACHŮ, Eva. *Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy – příručka pro učitele a studenty učitelství*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3979-5.
- MACHŮ, Eva. *Názory učitelů základní školy na rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných žáků: (vhled do výzkumné sondy)* [online]. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, 2007[cit. 2012-01-26]. Dostupné z: <http://svp.muni.cz/ukazat.php?docId=569>
- MATŮŠŮ, Adéla. *Rozumově nadaný žák v české škole*. Brno, 2010. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/173925/ff_m/. Diplomová práce. Masarykova univerzita - filosofická fakulta. Vedoucí práce Bohumíra Lazarová.

- MÖNKES, Franz, J., Irene H. YPENBURG. *Naše dítě je velmi nadané: rukověť pro rodiče a učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0445-5.
- NOVOTNÁ, Lucie. *Možnosti rozvoje potenciálu mimořádně nadaných ve školním prostředí* [online]. 2005[cit. 2012-01-30]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/23/moznosti-rozvoje-potencialu-mimoradne-nadanych-ve-skolnim-prostredi.html/>
- OSTREZI, Jana. *Naplňování vzdělávacích potřeb nadaných žáků v současné edukační praxi* [online]. Brno, 2011 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z: is.muni.cz/.../Naplnovani_vzdelavacich_potreb_nadanych_zaku_v_s... Bakalářská práce. Masarykova Univerzita pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jan Šťáva.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-7263-530-6.
- RENZULLI, J. S. *The three-ring conception of giftedness: a developmental model for creative productivity*. In: Sternberg, R.J., Davidson, J.E., (Eds.): *Conceptions of 75 giftedness*. Cambridge : Cambridge University Press, 1986.
- RENZULLI, Joseph S. *Úspěšná výuka mimořádně nadaných dětí*. Editor Jitka Fořtíková. Praha: Triton, 2008, 168 s. ISBN 978-802-5437-056.
- STEJSKALOVÁ, Eva. *Mensa poskytne školám návod, jak vzdělávat nadané děti. MENSA České republiky* [online]. 1. listopadu 2010 [cit. 2012-02-08]. Dostupné z: <http://www.mensa.cz/mensa/press/konference-mensa-pro-skoly-2010>
- STERNBERG, Robert J. *Úspěšná inteligence: jak rozvíjet praktickou a tvůrčí inteligenci*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001, 208 s. ISBN 80-247-0120-0.
- STERNBERG, R.J. and TODD, I.L. (1993). *Creative Giftedness: A Multivariate Investment Approach*. *Gifted Child Quarterly*, 37, 7-15. (<http://gei.sagepub.com/content/11/3/139.full.pdf+html>)
- ŠEBESTOVÁ, Michaela. *Postoj učitelů k problematice nadání*. Brno, 2011. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/237127/pedf_m/?jazyk=cz;info. Diplomová práce. MASARYKOVA UNIVERZITA PEDAGOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce Radek Pospíšil.
- ŠTRÁFELDOVÁ, Milena. *Radio Praha* [online]. 10-08-2011 16:49 [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/kongres-v-praze-jedna-o-mimoradne-nadanych-detech>
- ŠVANCAR, Radmil. *Spory o nadané, nebo nadání pro spor*. Učitelské noviny[online]. 2008 [cit. 2012-01-27]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=1035&PHPSESSID=9714df9a5b2436515b08e762bb07d675>
- VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem* Praha: ANAG 2009. ISBN 80-7178-579-2.
- VONDRÁKOVÁ, E. *Nadané děti 1. Informatorium*,. 2002, IX(č. 3). Praha: Portál, 2002.

ISSN 1210-7506.

- VONDRÁKOVÁ, Eva. Nadané děti 4. *Rodina: O dětech a rodičích* [online]. [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek2816.htm>
- VONDRKA, Tomáš. *Praktická připravenost a funkčnost výchovně vzdělávacího systému pro práci s nadanými žáky na prvním stupni základní školy*. Brno, 2011. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/327563/pedf_b/. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, pedagogická fakulta. Vedoucí práce Miroslav Janda.
- WINNER, E. *Exceptionally high intelligence and schooling*. *American Psychologist*. Vol 52(10) Oct 1997
- WINNER, E. *The origins and ends of giftedness*. *American Psychologist*. Vol 55(1) Jan 2000,
- ZAPLETALOVÁ, Jana. *Informace ke vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných zabezpečující realizaci ustanovení § 17 zákona č. 561/2004 Sb. a části třetí vyhlášky č. 73/2005 Sb.* [online]. Praha: IPPP, 2009[cit. 2012-01-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/2006-12-1>
- ZAPLETALOVÁ, Jana a Světlana DURMEKOVÁ. *Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009-2013* [online]. Praha: IPPP, 2009 [cit. 2012-01-27]. Dostupné z: http://www.ippp.cz/images/stories/doc/koncepce/koncepce_pe_o_nadan_2009-13_koncepce.pdf
- ZELENDOVÁ, Eva a Karel TOMEK. *Metodická podpora vzdělávání nadaných žáků* [online]. Brno, 2008[cit. 2012-02-07]. Dostupné z: www.vidact.cz/_files/876/met_podpora_nad_konf_brno_v6_sbor.doc
- ZHOUF, Jaroslav. *Školní vzdělávací program jako příležitost ke zlepšení práce s talentovanými žáky v matematice: Studijní materiály k projektu Operační program Rozvoj lidských zdrojů č. projektu: CZ.04.1.03/3.1.15.1/0237* [online]. JČMF, 2006[cit. 2012-01-30]. Dostupné z: class.pedf.cuni.cz/NewSUMA/FileDownload.aspx?FileID=92
- Dimenze pedagogické práce s nadanými žáky: The Dimension of Educational Work with Talented Pupils : sborník referátů z mezinárodního semináře: Brno, 15. listopadu 2007.* Editor Oldřich Šimoník, Jana Škrabánková, Jan Šťáva. Brno: MSD, 2007. ISBN 978-807-3920-067.
- Desatero pro učitele: Jak pracovat s nadanými žáky?*. VCT [online]. 2011 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z: <http://www.vctu.cz/psycholog/?q=desatero-pro-ucitele>
- Máme co dohánět: aneb Účinná podpora nadaných dětí může být skutečností*[online]. Praha: NIDM, 2009[cit. 2012-01-30]. ISBN 978-80-86784-95-3. Dostupné z: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/mame-co-dohanet-web.pdf>
- Možné formy účasti zaměstnavatelů v systému podpory identifikace a rozvoje kognitivně nadaných dětí (13 – 19 let) v přírodovědných a technických oborech: závěrečná zpráva z výzkumu* [online]. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2008[cit. 2012-01-31]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1236593807.pdf>

- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice* (Bílá kniha) [on-line]. Ústav pro informace ve vzdělávání– nakladatelství Tauris, 2001 [cit. 2012-01-26]. ISBN 80-211-0372-8.. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/files/pdf/bilakniha.pdf>
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [on-line]. *Věstník Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Sešit 1, leden 2005* [cit. 2012-01-12] Dostupný z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladnivzdelavani-verze-2007>
- Specific educational measures to promote all forms of giftedness at school in Europe*[online]. 2007[cit. 2012-01-31]. Dostupné z: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/thematic_studies_archives_en.php#2006
- Úmluva o právech dítěte: (Ve znění přijatém v ČR, zveřejněném ve Sbírce zákonů č. 104/1991)* [online]. 1991[cit. 2012-01-27]. Dostupné z: <http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=34&zp=1&PHPSESSID=cfe0eb090a660cc6d9135d74eaa8805a>
- Úplné znění zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).* Sbírka zákonů č. 317 [online] Praha: Parlament ČR, 2008. [cit. 2012-01-12]. Dostupne z internetu: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>
- Vstupní studie řešení v ČR a vybraných zemí EU, srovnávací analýza politik a aktivit (ČR a EU): Shrnutí dílčích šetření současného stavu a způsobů realizace politik podpory identifikace a rozvoje kognitivně nadaných se zájmem o přírodovědné a technické obory v ČR a vybraných zemích EU* [online]. NIDM -Talnet, 2008[cit. 2012-01-26]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1239194140.pdf>
- Vyhláška o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.* Sbírka zákonů č. 73 [online] Praha: Parlament ČR, 2005. [cit. 2012-01-12]. Dostupne z internetu: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/sb020_05.pdf
- Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2008/2009* [online]. 2009[cit. 2012-01-27]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy>
- Vzdělávání mimořádně nadaných žáků a studentů: (dle zákona č. 561/2004 Sb. a vyhlášky č. 73/2005 Sb.)* [online]. 2011[cit. 2012-01-27]. Dostupné z: <http://www.pppbruntal.cz/texty/nadani.html>
- Asociace pro mládež, vědu a techniku AMAVET, o.s.* [online]. [2010] [cit. 2012-01-28]. Dostupné z: <http://www.amavet.cz/>
- Centrum nadání* [online]. © 2012 [cit. 2012-01-28]. Dostupné z: <http://www.centrumnadani.cz>
- Centrum rozvoje nadaných dětí* [online]. © 2001-2012 [cit. 2012-01-28]. Dostupné z: www.nadanedeti.cz
- Dotace UK* [online]. © 2012 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z: <http://dotace-uk.cz/>

- ECHA ČR. *ECHA ČR -společnost pro talent a nadání* [online]. [2010] [cit. 2012-01-28].
Dostupné z: <http://www.talent-nadani.cz/>
- ECHA: *EUROPEAN COUNCIL FOR HIGH ABILITY* [online]. © 2012 [cit. 2012-01-28].
Dostupné z: <http://www.echa.info/>
- Mensa [online]. © 1989-2012 [cit. 2012-01-28]. Dostupné z: <http://www.mensa.cz/>
- Nadané dítě [online]. © 2007 - 2012 [cit. 2012-01-28]. Dostupné z:
<http://www.nadanedite.cz/>
- Nadané dítě.eu [online]. © 2012 [cit. 2012-01-28]. Dostupné z: <http://www.nadanedite.eu>
- NIDM. *Národní institut dětí a mládeže* [online]. [2010] [cit. 2012-01-28]. Dostupné z:
<http://www.nidm.cz/>
- Škola dětem [online]. 2010 [cit. 2012-01-28]. Dostupné z: <http://www.skoladetem.cz/>
- Talentcentrum. *Národní institut dětí a mládeže* [online]. [2011] [cit. 2012-01-28].
Dostupné z: <http://www.nidm.cz/talentcentrum>
- Talnet [online]. © 2011 [cit. 2012-01-28]. Dostupné z: <http://www.talnet.cz>
- WorldGifted.org [online]. © 2012 [cit. 2012-01-28]. Dostupné z:
<http://www.worldgifted.org/>